Πέντε αιώνες απαγόρευσης του ουράνιου τόξου στον αμερικάνικο ουρανό

Η Ανακάλυψη: στις 12 Οκτωβρίου του 1492 η Αμερική ανακάλυψε τον καπιταλισμό. Ο Χριστόφορος Κολόμβος, χρηματοδοτούμενος από τους βασιλιάδες της Ισπανίας και τους τραπεζίτες της Γένοβας, έφερε αυτήν την καινοτομία στα νησιά της Καραϊβικής. Στο ημερολόγιο της Ανακάλυψης, ο ναύαρχος έγραψε 139 φορές τη λέξη «χρυσός» και 51 φορές τις λέξεις «Θεός» ή «Κύριος». Δεν χόρταιναν τα μάτια του τόση ομορφιά σε εκείνες τις ακρογιαλιές, και στις 27 Νοεμβρίου προφήτεψε: «Εδώ θα κάνει επιχειρήσεις ολόκληρη η Χριστιανοσύνη». Και δεν έπεσε έξω. Μπορεί να πίστευε ότι η Αϊτή ήταν η Ιαπωνία, ότι η Κούβα ήταν η Κίνα και ότι οι κάτοικοι της Κίνας και της Ιαπωνίας ήταν Ινδιάνοι από την Ινδία, όμως σε αυτό το ζήτημα δεν έκανε λάθος.

Μετά από πέντε αιώνες επιχειρηματικής δραστηριότητας όλης της Χριστιανοσύνης, έχει καταστραφεί το ένα τρίτο της αμερικανικής ζούγκλας, μεγάλο κομμάτι γης που ήταν εύφορο είναι πλέον άγονο, και πάνω από το μισό του πληθυσμού τρώει ένα μόνο γεύμα την ημέρα μήπως: υποσιτίζεται? Οι ιθαγενείς, θύματα του μεγαλύτερου εκτοπισμού στην παγκόσμια ιστορία, εξακολουθούν να υφίστανται την αρπαγή της λίγης γης που τους έχει απομείνει και την απαγόρευση της δικής τους διαφορετικής ταυτότητας. Τους απαγορεύεται να ζουν όπως οι ίδιοι θέλουν,

τους αρνούνται το δικαίωμά τους να υπάρχουν.

Στην αρχή, η λεηλασία και η εξόντωση του διαφορετικού πραγματοποιήθηκαν στο όνομα του Θεού.

Τώρα πραγματοποιούνται στο όνομα του θεού της Προόδου.

Παρόλα αυτά, σε αυτή την απαγορευμένη και ταπεινωμένη ταυτότητα διαγράφονται ακόμη στοιχεία μιας άλλης, εφικτής Αμερικής. Η Αμερική, τυφλή από τον ρατσισμό, δεν τα βλέπει.

---

* Από το κεφάλαιο “Πέντε αιώνες απαγόρευσης του ουράνιου τόξου στον αμερικανικό ουρανό”, του βιβλίου “Ser como ellos y otros art_culos” του *Εδουάρδο Γκαλεάνο*.

αλάνα

...στις Αμερικές των κινημάτων

Τριμηνιαία έκδοση.
Τηλέφωνα επικοινωνίας: 210 9589 022 και 210 7522 248
e.alana@gmail.com, http://periodikoalana.blogspot.com/
Κεντρική διάθεση: Συνεταιρισμός Ο Σπόρος (Σπ. Τρικούπη 21)

Σε αυτή την «αλάνα» συναντήθηκαν οι: Μιχάλης Ανιτσάκης, Γιάννα Βαρσάκη, Στέλιος Γαβριηλίδης, Βασιλική Γιαμαλή,, Ερωφίλη, Νικόλας Ζήσιμος, Κρίτων Ηλιόπουλος, Εύη Κώτσου, Ευγενία Μιχαλοπούλου, Νικολέττα Μούκα, Λευτέρης Μπέκος, Ελπίδα Νίκου, Μαρία Ουζούνη, Ματούλα Παπαδημητρίου, Κώστας Παπαθωμόπουλος, Κρίστυ Πετροπούλου, Αλεχάνδρο Ρέγιες, Γιάννης Σαρρής, Δήμητρα Σούλιου, Χρήστος Στεφάνου, Αγγελική Στουπάκη, Χαρά Τζούμα, Ηλίας Τζουράς, Τασούλα Χεπάκη.

Οι φωτογραφίες της «αλάνας» είναι των: Νικόλα Ζήσιμου, Εύης Κώτσου, Ελπίδας Νίκου, Ματούλας. Παπαδημητρίου, Κώστα. Παπαθωμόπουλου, Χρήστου Στεφάνου.

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ: Abanico (Κολοκοτρώνη 12), **Αμόνι** (Δεινοχάρους 1 και Ανταίου 2, πλατεία Μερκούρη, Πετράλωνα), **Απρόβλεπτο** (Ρ. Φεραίου 25, Ηλιούπολη), **Αυτόνομο Στέκι** (Ζ. Πηγής & Ισαύρων), **Βαβέλ** (Λόντου 1 & Ζ. Πηγής), **Εκτός των τειχών** (Μπενάκη 53), **Ελεύθερος Τύπος** (Βαλτετσίου 53), **El Mundo** (Λεωφ. Συγγρού 9), **Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο** (Θεμιστοκλέους 37), **Ενδελέχεια** (Κιάφας 3), **Ευριπίδης στη στοά** (Α. Παπανδρέου 11, Χαλάνδρι), **ΚΨΜ** (Ζ. Πηγής 54), **Λέσχη Ανατολικός Άνεμος** (Δερβενίων 50 και Μπενάκη), **Μιγκέλ ντε Θερβάντες** (Καποδιστρίου 2), **Ναυτίλος** (Χαρ. Τρικούπη 28), **Πολιτεία** (Ασκληπιού 22), **Στέκι Μεταναστών** (Τσαμαδού 13), **Συνεταιρισμός Ο Σπόρος** (Σπ. Τρικούπη 21), **Χάρτης** (Γράμμου 40, Βριλήσσια) και στα **περίπτερα** της πλατείας **Εξαρχείων** και **Κάνιγγος**.

ΑΓΡΙΝΙΟ: «Ξενόγλωσσο Βιβλιοπωλείο» (Καζαντζή 12), καφέ «Αλβεδόν» (Πλ. Παναγοπούλου), Δίσκοι «Πολύτιμος» (Πλατεία Σουλίου), **ΒΕΡΟΙΑ:** Βιβλιοπωλείο «ΣΥΝ-είδηση» & Κρίστη Πετροπούλου 23310-25875, **ΒΟΛΟΣ:** Σπύρος Φούκης 24210 37740, **ΔΡΑΜΑ:** Άγγελος Νουσδίλης 25210-21795, **ΖΑΚΥΝΘΟΣ:** Βιβλιοπωλείο «Θεωρία», (Τερτσέτη 32), **ΗΡΑΚΛΕΙΟ:** «Πολιτιστικός Σύλλογος Ηρακλείου» (Αναλήψεως 19, 2810-341060), Αριστείδης Παπαδάκης 2810-242451, **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:** καφέ «Ανδρομέδα» (Αποστόλου Παύλου 3), «Στέκι Μεταναστών» (Φιλίππου 51), Κέντρο Βιβλίου (Λασάνη 3), Λέσχη «Αντίπερα Όχθη» (Ιουστινιανού 11 & Βενιζέλου), Νίκος Νούλας 6974479243, **ΚΑΛΑΜΑΤΑ:** Φώτης Ξεπαπαδέας 6945568697, **ΚΟΖΑΝΗ:** Συνεταιριστικό Βιβλιοπωλείο (Ρήγα Φεραίου 10), **ΛΑΡΙΣΑ:** Νέστορας Αντωνίου 6973 207441, **ΝΑΟΥΣΑ:** «Βιβλιοπωλείο της Ρένας» 6972876606, **ΠΑΤΡΑ:** Στέκι Avanti (Ερεσσού 10 & Ηφαίστου), **ΠΡΕΒΕΖΑ:** Διονύσης Παπανίκος 6936684864, **ΣΠΑΡΤΗ:** «Ιδιομορφή» (Δωριέων 45, 27310-82203), **ΤΡΙΠΟΛΗ:** Κατερίνα Ρέβελα 6972155463, **ΧΑΝΙΑ:** «Στέκι Μεταναστών» (Χατζημιχάλη Νταλιάνη 5), Βιβλιοπωλεία: «Πολύεδρο» (Μπονιάλη 26), «Σχήμα» (Δημοκρατίας 38), **ΧΙΟΣ:** καφέ «Αλκυόνη»

Συνδρομή: 16 ευρώ για 4 τεύχη
Αρ. Λογαριασμού: Αγροτική Τράπεζα, 003 01 011287 45

Επιτρέπεται και προωθείται η αναδημοσίευση τμημάτων ή ολόκληρων κειμένων. Αν το θυμηθείτε, αναφέρετε την πηγή.

ZANON

… με τη φωνή των από εκεί

5 «Μια άλλη οπτική του κόσμου»
7 Περού: BAGUA
9 Περού: χρονικό των τελευταίων επεμβάσεων και αγώνων
11 Δυτική Αμαζονία και Πολυεθνικές
12 Σεβασμός στα δικαιώματα του ιθαγενή
13 Ιθαγενείς Λαοί της Λ. Αμερικής
16 Βραζιλία: το δικαίωμα στη στέγη...
18 ΗΠΑ: Παναπιστήμια
20 Ειδήσεις: Νικαράγουα, Εκουαδόρ, Μεξικό
22 η αυλή των θαυμάτων: Terra Verde

ΙΘΑΓΕΝΙΚΟ

Τη δεκαετία του '90, σε μια μυστική έκθεσή της που δόθηκε χρόνια αργότερα στη δημοσιότητα, η CIA έκανε την εκτίμηση πως, για τα επόμενα χρόνια, η απειλή για τα εθνικά κράτη της Λατινικής Αμερικής αλλά και για τις ΗΠΑ και τις αξίες που αντιπροσωπεύουν στον δυτικό κόσμο, θα είναι τα ιθαγενικά κινήματα.

Φαίνεται να επαληθεύεται η εκτίμησή της σε ό,τι αφορά την αμερικανική ήπειρο. Στο κέντρο και τον Νότο της ηπείρου μια σειρά ιθαγενών λαών εξεγείρονται καθημερινά -σε τοπικό ή και εθνικό επίπεδο- και συνενώνονται σε έναν αγώνα που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «ολικός αγώνας» ενάντια στον καπιταλισμό.

«Ολικός» γιατί αντιστρατεύεται δύο από τους βασικούς, για την αναπαραγωγή του συστήματος, πυλώνες του καπιταλισμού:

- την κουλτούρα του ατομικισμού, και
- τ η λογική της προόδου και της εξέλιξης.

Η εξέγερση των ιθαγενών στο Περού και η σφαγή που την ακολούθησε στην Μπάγουα, στην ουσία έφεραν στο προσκήνιο τον πόλεμο ανάμεσα σε δύο κοσμοαντιλήψεις. Πόλεμος που εκτυλίσσεται καθ' όλο το μήκος της αμερικανικής ηπείρου. Αόρατος πολλές φορές για μας, καθημερινός και πραγματικός όμως για τους ιθαγενείς λαούς, είτε λέγονται ζαπατίστας στην Τσιάπας και προχωράνε ένα βήμα παραπέρα στην αναζήτηση της κοινωνίας της χειραφέτησης, είτε λέγονται Νάσο και Κούνα στον Παναμά και παλεύουν για την ίδια τους την ύπαρξη, είτε λέγονται Μάγιας στην Γουατεμάλα και συνεχίζουν τον αιώνιο αγώνα για τη γη, είτε λέγονται Μαπούτσε στη Χιλή και την Αργεντινή και πολεμάνε για την ταυτότητά τους, είτε λέγονται Κέτσουα και Αϊμάρα στο Εκουαδόρ και τη Βολιβία και απαιτούν λόγο συλλογικό στη διαχείριση των φυσικών πόρων...

Δεν είναι ιθαγενείς γραφικοί, εξωτικοί και αμόλυντοι που πρέπει να προφυλαχθούν από τη μόλυνση του δυτικού πολιτισμού. Είναι λαοί σε αγώνα, είναι ιθαγενείς εξεγερμένοι. Ραχοκοκαλιά κοινή στους αγώνες τους είναι αξίες αντίπαλες στον καπιταλισμό: η κουλτούρα του συλλογικού και του κοινοτισμού που επέτρεψε την επιβίωσή τους μέσα από αιώνες ρατσισμού, καταπίεσης και αποικιοκρατίας και ο σεβασμός στη Φύση και τη Μητέρα Γη που κατασπαράσσει -κυριολεκτικά- σήμερα η λογική της «ανάπτυξης», κυρίαρχη λογική που ούτε η αριστερά δεν έχει ποτέ αμφισβητήσει στον δυτικό κόσμο.

Από την εμπειρία του συλλογικού και την κοσμοαντίληψή τους για τη φύση έχουμε πολλά να διδαχτούμε και να στοχαστούμε. Επιχειρούμε σε αυτό το τεύχος να αγγίξουμε αυτό το τεράστιο θέμα. Μέσα από τη σκέψη του Λουίς Βιγιόρο*, μέσα από τα λόγια του Ούγκο Μπλάνκο που έχει στρατευτεί στον αγώνα των ιθαγενών λαών του Περού, και μέσα από μια μικρή παρουσίαση αγώνων που μπορεί να μοιάζουν διάσπαρτοι και αποσπασματικοί μα είναι βαθιά αντικαπιταλιστικοί ως προς τους στόχους, τους τρόπους και τις αξίες τους και μπορούν να αναδείξουν εναλλακτικές προοπτικές στο όραμα για έναν άλλο κόσμο.

* Το κείμενο του Μεξικανού φιλοσόφου και ιστορικού είναι η παρέμβασή του στο Φεστιβάλ της Αξιοπρεπούς Οργής. Ανάλογες παρεμβάσεις πάνω στο ίδιο θέμα μπορεί κανείς να βρει (στα ισπανικά) στις σελίδες: www.europazapatista.org, http://dignarabia.ezln.org.mx/, www.cedoz.org,

«Μια άλλη οπτική του κόσμου»

του **Λουίς Βιγιόρο**, μεξικανού φιλόσοφου και συγγραφέα.

Παρέμβαση στο «Παγκόσμιο Φεστιβάλ της Αξιοπρεπούς Οργής», (Σαν Κριστόμπαλ δε Λας Κάσας, Τσιάπας, 26/12/2008-5/1/2009).

Μια άλλη οπτική του κόσμου είναι εφικτή: για να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα είναι απαραίτητο πρώτα να διαλυθεί μια ψευδαίσθηση: ο μύθος της ηγεμονίας της δυτικής νεωτερικότητας, η οποία έχει προκαλέσει τα μεγάλα δεινά που υποφέρουμε, όπως διακηρύσσουν τρεις δυτικοί φιλόσοφοι, ο Χάμπερμας, ο Χελντ και ο Κιμλίκα. «Η παγκοσμιοποίηση», υπογραμμίζουν, έχει οδηγήσει τη Δύση «σε μια κακοήθη εκμετάλλευση των εργαζομένων», «σε απειλές κατά του φυσικού περιβάλλοντος και σε παγκόσμιες αδικίες σε μια κοινωνία κακώς δομημένη». Μπροστά σε αυτά τα κακά, συνεχίζουν οι συγγραφείς, συνήθως αντιδρούμε «καταφεύγοντας στις παραδόσεις που οδηγούν στη μη ανεκτικότητα και τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό».

Απέναντι σε αυτήν την κατάσταση, το μόνο που προτείνουν οι τρεις φιλόσοφοι είναι κάτι απλό: «να ενδυναμωθούν οι ισχύοντες διεθνείς θεσμοί και να δημιουργηθούν νέοι» διότι, παραθέτω, «η μεγάλη πρόκληση του 21ου αιώνα είναι η διαμόρφωση μιας παγκόσμιας τάξης στην οποία τα ανθρώπινα δικαιώματα θα αποτελούν πραγματικά τη βάση του δικαίου και της πολιτικής».

Η «Διακήρυξη» που σχολιάζω είναι, κατά τη γνώμη μου, σωστή σε ό,τι αφορά τα δεινά που έχει προκαλέσει η νεωτερικότητα του δυτικού καπιταλισμού. Είναι όμως σωστή και ως προς τη θεραπεία που προτείνει; Όχι. Πιστεύω ότι είναι απολύτως ανεπαρκής. Δεν θα αρκούσαν οι καλές προθέσεις, όπως ίσως πιστεύουν οι τρεις συγγραφείς, για να επιτευχθεί αυτή η νέα τάξη που θα βασίζεται στα παγκόσμια ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία έχουμε δει τόσες φορές να παραβιάζονται.

Μπροστά στα δεινά που προκαλεί ο καπιταλισμός, νομίζω ότι η μόνη λύση είναι να... προχωρήσουμε προς μια παγκόσμια τάξη διαφορετική και μάλιστα αντίθετη προς τον παγκόσμιο καπιταλισμό. Θα ήταν μια πλουραλιστική τάξη που θα ανταποκρίνονταν στην πολλαπλότητα των πολιτισμών. Γιατί η λεγόμενη «πολιτισμική παγκοσμιοποίηση» δεν ήταν έργο μιας ορθολογικής και ελεύθερης επικοινωνίας σε μια υποτιθέμενη παγκόσμια κουλτούρα. Σήμανε, αντιθέτως, για πολλούς λαούς την αποξένωση σε τρόπους ζωής που δεν είχαν επιλέξει. Γι' αυτό και η τάση προς μια παγκόσμια κουλτούρα συνοδεύεται συχνά από μια αντίδραση στην ηγεμονία της δυτικής κουλτούρας. Διεκδικεί έτσι η κάθε κουλτούρα την ελευθερία της να καθορίζει τους δικούς της σκοπούς, υπερασπίζοντας την αναντικατάστατη αξία των διαφορετικών πολιτισμικών ταυτοτήτων.

Γιατί η ηγεμονία του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού συνδέεται με συνέπειες καθόλου επιθυμητές, όπως η καταστροφή της φύσης από την τεχνολογία, η υπεροχή μιας εργαλειακής λογικής απέναντι στην θεωρητική επιστήμη, και, σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, η κυριαρχία του εγωιστικού ατομικισμού απέναντι στο κοινό καλό.

Ποια θα μπορούσε να είναι η εναλλακτική; Όποια και να ήταν θα έπρεπε να είναι μια που θα εξαφάνιζε, ή τουλάχιστον θα ελάττωνε, τα δεινά που έχει προκαλέσει η υποτιθέμενη παγκόσμια κουλτούρα του σύγχρονου καπιταλισμού. Όποια και να ήταν θα έπρεπε να εκκινεί από μια αφετηρία διαφορετική ή μάλιστα αντίθετη από αυτήν της σύγχρονης Δύσης.

Αυτό θα σήμαινε μια επαναξιολόγηση της λατινοαμερικάνικης σκέψης μας, κάτι που θα είχε διάφορες επιπτώσεις. Μία θα ήταν η αντίδραση, είτε σιωπηλή είτε βίαιη, απέναντι στο άλλο. Ή θα μπορούσε, αντίθετα, να γίνει μερική αφομοίωση της άλλης κουλτούρας σε μια πολιτισμική ανάμειξη, αν και στο βάθος θα μπορούσε να διατηρηθεί μια κάποια αντίσταση. Θα παρουσιάζονταν συνεπώς δύο δυνατότητες: η αντίσταση στον κυρίαρχο ή η αποδοχή με κάποιον τρόπο της κυριαρχίας του σε μια πολτισμική ανάμειξη. Τόσο στη μία όσο και στην άλλη περίπτωση, ο κυριαρχούμενος θα ξαναβρεί την αξιοπρέπειά του απέναντι στον κυρίαρχο. Έτσι μπορεί να δημιουργηθεί μια αντίθεση ανάμεσα σε δυο κουλτούρες: την κουλτούρα του κυρίαρχου και τις κουλτούρες που έχουν υποταχθεί από αυτόν. Γιατί απέναντι στη σύγχρονη δυτική κουλτούρα άλλες κουλτούρες έχουν δείξει αξίες συγκρίσιμες ή και ανώτερες. Ας πάρουμε ένα παράδειγμα: τους ιστορικούς πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν στην ιθαγενική Αμερική. Απέναντι στη σύγχρονη Δύση, οι ινδοαμερικάνικοι πολιτισμοί εξέφραζαν μια διαφορετική κοσμοθεώρηση. Πέρα από τις διαφορές τους, είχαν κοινά σημεία που θα μπορούσαν να ληφθούν ως μια εναλλακτική απέναντι στη σύγχρονη δυτική σκέψη. Έτσι, σε αντίθεση με τη δυτική νεωτερικότητα, παρουσιάζουν έναν άλλο τρόπο σκέψης βασισμένο σε μια διαφορετική παράδοση. Αυτή εκδηλώνεται στην Ινδοαμερική, όπου υπάρχει ένας άλλος τρόπος να βλέπεις και να βιώνεις τον κόσμο. Είναι η σκέψη των αυτόχθονων λαών της Αμερικής. Και η σκέψη αυτών των λαών παρουσιάζει μια μεγάλη αντίθεση απέναντι στην σκέψη της δυτικής νεωτερικότητας.

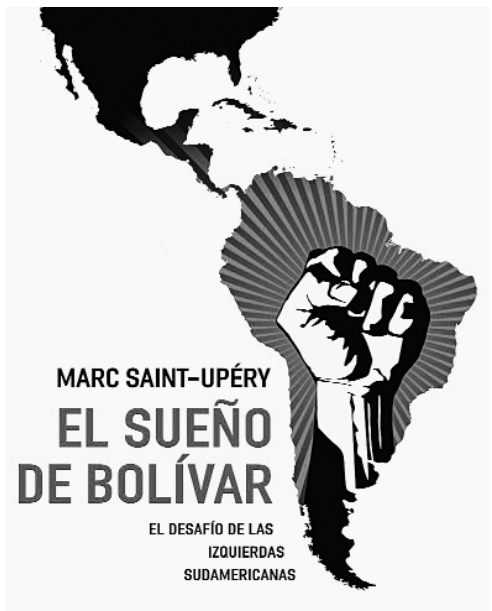

Θα μπορούσαμε να τη συνοψίσουμε σε μερικούς κεντρικούς άξονες, που έρχονται σε αντίθεση με τη σκέψη της νεωτερικότητας. Παρουσιάζεται πράγματι σε πολλές χώρες που έχουν μεγάλο πληθυσμό με ιθαγενικές ρίζες, στο Μεξικό, το Περού, τη Γουατεμάλα, το Εκουαδόρ, τη Βολιβία, και ακόμη σε περιοχές της Βενεζουέλας, της Κολομβίας και της Βραζιλίας. Πρόκειται λοιπόν για δύο κοσμοθεωρήσεις που σε πολλά σημεία είναι ασύμβατες.

Θα προσπαθήσω να συνοψίσω σε τρία γενικά σημεία την αντίθεση ανάμεσα στη σκέψη των ιθαγενών λαών της Αμερικής και τη δυτική σκέψη. Αντίθεση μεταξύ δύο διαφορετικών κοσμοαντιλήψεων. Είναι τα εξής τρία σημεία:

Πρώτο. Απέναντι στον ατομικισμό της σύγχρονης δυτικής σκέψης αυτή των ιθαγενών λαών πλησίαζε στην αίσθηση του ανήκειν σε μια ολότητα. Κάτι που οδηγεί στην έννοια της αρμονίας ανάμεσα στον άνθρωπο και τη φύση, στον σεβασμό και την ισορροπία μεταξύ των φυσικών δυνάμεων και της δυνατότητας ακρόασης της φύσης στο σύνολό της. Γιατί, όπως λέει ο Κάρλος Λένκερσντορφ, «όλα είναι ζωντανά, όλα έχουν καρδιά». (Ο Λένκερσντοφ έζησε πάνω από 20 χρόνια με τους ιθαγενείς τοχολαμπάλ στην Τσιάπας, έγραψε πολλά βιβλία γι' αυτούς και κυρίως μοιράστηκε την αντίληψή τους για τον κόσμο και τη ζωή). Όπως λέει, λοιπόν, «οι ιθαγενείς λαοί μάς διδάσκουν να ακούμε τη μητέρα γη, την ολότητα. Η μοντέρνα Δύση ξέχασε ή ποτέ δεν ήξερε να ακούει τα φυτά, τα ζώα, τα νερά, τη γη και τόσους άλλους αδερφούς και αδερφές. Γιατί η ζωή υπάρχει παντού, στην πανίδα, στη χλωρίδα, στα άστρα. Γιατί όλα είναι ζωντανά, όλα έχουν ζωή».

Παρόμοιες ιδέες συναντώνται στον Ζαν Μαρί Λε Κλεζιό, τελευταίο νόμπελ λογοτεχνίας. (Ο Κλεζιό ξέρει για τι μιλάει. Έζησε πολλά χρόνια στο Μεξικό, γνώρισε πολλές ιθαγενικές κοινότητες στο Μιτσοακάν και τα νοτιοδυτικά. Από αυτούς πήρε έμπνευση για πολλά βιβλία, μεταξύ αυτών «Το μεξικανικό όνειρο».) Ο Λε Κλεζιό λοιπόν αντιλήφθηκε στη σκέψη αυτών των λαών μια αρμονία ανάμεσα στο άτομο που ονειρεύεται και τη συλλογικότητα που το περιέχει, σε όλες τις περιπτώσεις, λέει, ισορροπία ανάμεσα σε δυο οντότητες: την πραγματικότητα και το άλλο, το άλλο του ονείρου, τον μύθο και την πραγματικότητα.

Δεύτερο: αντίθεση μεταξύ του ατομικισμού που διαπερνά όλη τη δυτική σκέψη και του κοινοτισμού των ιθαγενών λαών. Στη σύγχρονη εποχή, η σκέψη έχει εστιάσει στο ατομικό υποκείμενο, από τον Χομπς, τον Ντεκάρτ, τον Καντ. Απέναντι στον δυτικό ατομικισμό, όπου το εγώ είναι το κέντρο, το κοινοτικό «εμείς». Γιατί το όλον είναι κάτι παραπάνω από το σύνολο των μερών. Στο σύμπαν, οδηγεί στη συνειδητοποίηση του ανήκειν, ως μέρος ενός συνόλου.

Η σχέση του ατόμου με τη συλλογικότητα που το υπερβαίνει ήταν η βάση των περισσότερων κοινωνιών της ιθαγενικής Αμερικής, κάτι που σχετίζεται με αυτό που σήμερα θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «κοινοτική δημοκρατία». Αυτή είναι αντίθετη από τη σημερινή αντιπροσωπευτική δημοκρατία. Μια κοινοτική δημοκρατία είναι αυτή που θα προσπαθούσε να προωθήσει το κοινό καλό για όλην την κοινότητα. Θα ακολουθούσε τις ακόλουθες αρχές για την κοινωνία: να προσεγγίσει τη μη ανισότητα, την αλληλοσυμπλήρωση και την αμοιβαιότητα, βασισμένη γι' αυτό τον λόγο σε μια αναδιανεμητική οικονομία. Μια κοινοτική δημοκρατία θα εξαφάνιζε έτσι όλες τις μορφές αποκλεισμού οποιουδήποτε ατόμου ή ομάδας. Ακολουθώντας και εφαρμόζοντας αυτές τις αρχές, μια κοινωνία μετατρέπεται σε μια κοινότητα. Και αυτό αντανακλάται τόσο στην ηθική όσο και στο δίκαιο. Απέναντι στα ατομικά δικαιώματα, τα συλλογικά δικαιώματα, απέναντι στον δυτικό ατομικισμό, το συλλογικό «εμείς».

Τρίτο: στις κοινοτικές κοινωνίες αυτό οδηγεί σε μια διαφορετική σχέση με την εξουσία. Στις ζαπατιστικές περιοχές της Τσιάπας, για παράδειγμα, ενσαρκώνεται στην πράξη αυτή η σχέση με την εξουσία με τα ονομαζόμενα «Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης». Αυτά λειτουργούν σύμφωνα με τις εξής αρχές: συμμετοχή όλων των μελών της κοινότητας στην εκλογή, εναλλαγή στα αξιώματα, ανακλητότητα και απόδοση λογαριασμού. Αυτές οι αρχές εκφράζουν τη ζαπατιστική αρχή «κυβερνάμε υπακούοντας». Μόνο η κοινότητα κυβερνά, όχι το άτομο ή ομάδες ατόμων. Έτσι εξηγείται και η διαφορετική αντίληψη της τιμωρίας αυτού που δεν εκπληρώνει το καθήκον του ή διαπράττει ένα αδίκημα: είναι υποχρεωμένος να δουλέψει - χωρίς ανταμοιβή- για την κοινότητα για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Μόνο έτσι αποκαθίσταται η ισορροπία στην ολότητα της κοινότητας.

Υπάρχουν, συνοψίζοντας, δύο μορφές δημοκρατίας: η σύγχρονη αντιπροσωπευτική δημοκρατία, όπως αυτή που υπάρχει τώρα στην πλειοψηφία των σύγχρονων δυτικών χωρών και μια δημοκρατία που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε «συμμετοχική» ή «κοινοτική» (ο Γκουστάβο Εστέβα προτιμά να την ονομάζει «άμεση δημοκρατία»). Κοινοτική δημοκρατία είναι αυτή που έχουν οι κοινότητες στη δική μας ιθαγενική Αμερική.

Κλείνω την παρέμβασή μου με λίγα λόγια. Ξεκίνησα λέγοντας «μια άλλη οπτική του κόσμου είναι εφικτή», τώρα θα τελειώσω υποστηρίζοντας ότι απέναντι στη θεώρηση της δυτικής νεωτερικότητας, αυτός ο άλλος κόσμος είναι ήδη παρόν, τώρα, σε μικρογραφία, στα Συμβούλια Καλής Διακυβέρνησης των ζαπατιστικών περιοχών. Εκεί ξεκινά να διανοίγεται η προοπτική μιας νέας θεώρησης. Όχι μιας ουτοπίας («ουτοπία» σημαίνει «μη τόπος») αλλά ενός πραγματικού τόπου, υπαρκτού. Και αυτός ο τόπος βρίσκεται στις ζαπατιστικές κοινότητες. Χαιρετώ τον ζαπατισμό για τη συνεισφορά του στην πραγματοποίηση, εδώ και τώρα, της αληθινής ουτοπίας.

μετάφραση: Ματούλα Παπαδημητρίου

ΠΕΡΟΥ: BAGUA (άγριο απίθασο άλογο)

του **Ούγκο Μπλάνκο**

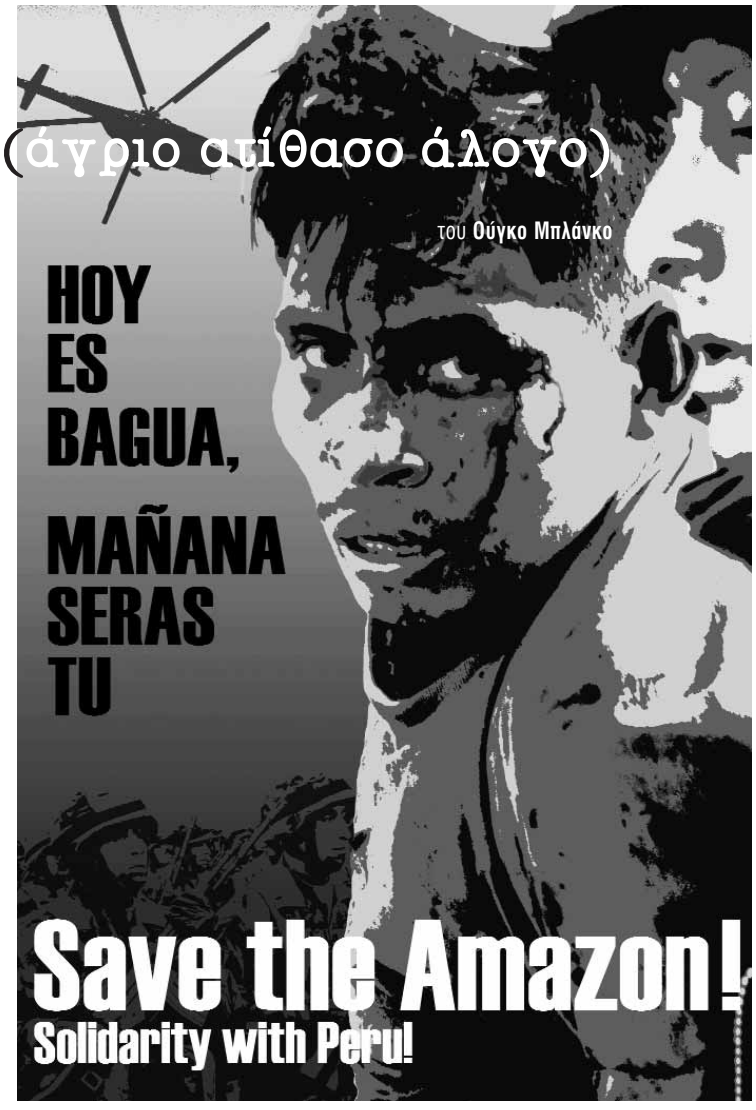

Αρχίζει να σηματοδοτείται μια διαφορά ανάμεσα στον «μοντερνισμό» και την ιθαγενική κοσμοθεωρία: ο πολιτισμένος κόσμος βλέπει το παρελθόν σαν κάτι το ξεπερασμένο. Το «πρωτόγονο» έχει μια τρομακτική ευρύτητα χρήσης. Το μοντέρνο, το τελευταίο, είναι το καλύτερο. Στη γλώσσα μου, την κέτσουα, *ñaupaq* σημαίνει «εμπρός» και ταυτόχρονα «παρελθόν», qhepa σημαίνει «μεταγενέστερο» στον τόπο και τον χρόνο. Τώρα βλέπουμε ότι η «πρόοδος» οδηγεί στην εξαφάνιση του ανθρώπινου είδους διαμέσου της παγκόσμιας υπερθέρμανσης και των άλλων μορφών βιασμού της φύσης.

Ποιοι είναι οι λαοί του Αμαζόνιου;

Οι ιθαγενείς του Αμαζόνιου αποτελούν το 11% των κατοίκων του Περού. Κατοικούν σε τρεις φυσικές περιοχές της χώρας, στον Βορρά, στο κέντρο και νοτιοδυτικά. Μιλούν δεκάδες γλώσσες και αποτελούνται από δεκάδες εθνότητες. Αυτοί που κατοικούν στη νοτιοαμερικανική ζούγκλα είναι οι ιθαγενείς που έχουν μολυνθεί λιγότερο από τον «πολιτισμό», το παρόν στάδιο του οποίου είναι ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός.

Δεν κατακτήθηκαν από την αυτοκρατορία των Ίνκας ούτε οι Ισπανοί εισβολείς κατάφεραν να τους υποτάξουν. Ο επαναστάτης από την περιοχή των βουνών ιθαγενής Χουάν Σάντος Αταβάινα καταδιώχθηκε από τις δυνάμεις των Ισπανών, αναδιπλώθηκε στη ζούγκλα, στην αγκαλιά αυτών των λαών, έχοντας μάθει μία από τις γλώσσες τους, και οι αποικιακές δυνάμεις δεν μπόρεσαν να τον νικήσουν.

Στην εποχή του καουτσούκ, εισέβαλε στη ζούγκλα ο καπιταλισμός, επέβαλε τη σκλαβιά και κατακρεούργησε τους ιθαγενείς πληθυσμούς. Για τον λόγο αυτό πολλοί απ' αυτούς εξακολουθούν μέχρι σήμερα να παραμένουν σε εθελοντική απομόνωση. Δεν επιθυμούν καμιά επαφή με τον «πολιτισμό». Τα αδέλφια του Αμαζόνιου δεν συμμερίζονται τις προκαταλήψεις του πολιτισμένου κόσμου που έχουν θρησκευτική καταγωγή, όπως το να καλύπτουν το σώμα τους με υφάσματα, ακόμη κι αν έχει έντονη ζέστη. Η ισχυρή ηθική επίθεση των θρησκευτικών ιεραποστόλων και οι νόμοι που υπερασπίζονται αυτές τις προκαταλήψεις, έχουν σαν αποτέλεσμα μερικοί από αυτούς να καλύπτουν ένα μέρος του σώματος, ειδικά όταν πηγαίνουν στις πόλεις.

Νιώθουν ότι είναι μέρος της Μητέρας Φύσης και τη σέβονται βαθιά. Όταν πρέπει να καλλιεργήσουν δεν ασκούν μονοκαλλιέργεια. Καθαρίζουν ένα μέρος του δάσους και φυτεύουν φυτά με διαφορετική υφή, διαφορετικό κύκλο ζωής, το ένα δίπλα στο άλλο, μιμούμενοι τη φύση. Ένα αβοκάντο, δίπλα σ' αυτό μια κολοκύθα, στο πλάι μια μπανανιά, καλαμπόκι, γιούκα, μια φοινικιά με φαγώσιμους καρπούς. Μετά από λίγο χρόνο επιστρέφουν αυτό το κομμάτι στη φύση και αρχίζουν να καλλιεργούν σε άλλο μέρος. Βγαίνουν για κυνήγι και για περισυλλογή καρπών. Όταν βλέπουν ότι κάτι είναι άξιο να το κυνηγήσουν, το κάνουν. Περνούν από τις καλλιέργειές τους, αν δουν ότι κάτι έχει ωριμάσει, το μαζεύουν, όταν βλέπουν ότι πρέπει κάτι να ρυθμίσουν, το κάνουν. Κατόπιν επιστρέφουν στην κατοικία τους. Δεν μπορείς να καθορίσεις αν έκαναν περίπατο ή αν εργάζονταν. Πίνουν το νερό των ποταμών και των ρυακιών και τρέφονται επίσης με ψάρια.

Ακόμη και οι ορεινοί ιθαγενείς, οι περισσότερο μολυσμένοι από τον «πολιτισμό», τους χαρακτηρίζουν αργόσχολους που δεν θέλουν να «προοδεύσουν» αλλά θέλουν μόνο να ζουν καλά. Ζουν σε συλλογικές καλύβες. Δεν υπάρχουν κόμματα ούτε εκλογές. Η κοινωνική και πολιτική τους οργάνωση είναι η κοινότητα. Δεν διοικεί ο αρχηγός, διοικεί το συλλογικό πρόσωπο, η κοινότητα.

Έχουν ζήσει εκεί χιλιάδες χρόνια πριν την ευρωπαϊκή εισβολή, χιλιετίες πριν την ίδρυση του κράτους του Περού, που ποτέ δεν τους συμβουλεύτηκε για τους νόμους με τους οποίους τώρα τους κτυπά προσπαθώντας να τους εξοντώσει.

Οι πολυεθνικές εταιρείες

Αυτή η ήρεμη ζωή ως ένα μέρος της φύσης, δέχεται τώρα την επίθεση της αδηφαγίας των πολυεθνικών εταιρειών, που εξορύσσουν πετρέλαιο, φυσικό αέριο και ορυκτά, και καταστρέφουν τα δάση. Αυτές τις εταιρείες δεν τις ενδιαφέρει η επίθεση στη φύση, ούτε η εξαφάνιση του ανθρώπινου είδους, το μοναδικό που τους ενδιαφέρει είναι η συγκέντρωση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους στον λιγότερο δυνατό χρόνο, όπως επιτάσσει η νεοφιλελεύθερη θρησκεία. Δηλητηριάζουν το νερό των ποταμών, ισοπεδώνουν τα δέντρα μετατρέποντάς τα σε ξυλεία. Δολοφονούν τη ζούγκλα

του Αμαζόνιου, τη μητέρα των ιθαγενών. Και αυτό ισοδυναμεί με τη δολοφονία και των ίδιων.

Υπάρχει επαρκής νομοθεσία στο Περού που προστατεύει τους ιθαγενείς. Μεταξύ άλλων η συμφωνία 169 του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας που αποτελεί συνταγματικό νόμο καθώς

τον έχει εγκρίνει το Κογκρέσο. Αυτή η συμφωνία ορίζει ότι κάθε διευθέτηση που αφορά τις περιοχές των ιθαγενών πρέπει να γίνει αντικείμενο διαπραγμάτευσης με τις κοινότητες. Επίσης υπάρχουν νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος. Αλλά η νομοθεσία του Περού αποτελεί μικρό εμπόδιο για τις μεγάλες εταιρείες, οι οποίες μέσω της δωροδοκίας καταφέρνουν να θέσουν στην υπηρεσία τους όλο το κράτος: τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, την κυβερνητική πλειοψηφία, τη δικαστική εξουσία, τον στρατό, την αστυνομία κ.λπ. Τα μέσα επικοινωνίας είναι επίσης στα χέρια τους.

Στην υπηρεσία αυτών των εταιρειών, που είναι οι αφέντες του, ο Άλαν Γκαρσία έχει επεξεργαστεί τη θεωρία του «σκύλου του περιβολάρη». Υποστηρίζει ότι οι μικροί αγρότες ή οι ιθαγενικές κοινότητες, καθώς δεν διαθέτουν μεγάλα κεφάλαια για να επενδύσουν, πρέπει να αφήσουν ελεύθερο το πεδίο στις μεγάλες ληστρικές εταιρείες που λεηλατούν τη φύση, όπως οι μεταλλευτικές εταιρείες στα βουνά και οι εταιρείες εξαγωγής πετρελαίου στη ζούγκλα. Σε πανεθνικό επίπεδο πρέπει να αφήσουν ελεύθερο το πεδίο στις μεγάλες αγροτοβιομηχανικές εταιρείες που δολοφονούν το έδαφος με τις μονοκαλλιέργειες και τα αγροχημικά και που παράγουν προϊόντα για εξαγωγή και όχι για την εσωτερική αγορά. Αυτή είναι η πολιτική -σύμφωνα με τον Γκαρσία- που χρειάζεται το Περού για να προοδεύσει.

Για να υλοποιήσει αυτή την πολιτική, πήρε την άδεια από τη νομοθετική εξουσία να προσαρμόσει τη νομοθεσία στο Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου (TLC) με τις ΗΠΑ. Αυτό οδήγησε σε έναν καταιγισμό από διατάγματα ενάντια στην κοινοτική οργάνωση των ιθαγενών των βουνών και της ζούγκλας που παρεμποδίζει την ιμπεριαλιστική λεηλασία, ανοίγοντας τις πόρτες στην καταστροφή της φύσης με τη δηλητηρίαση των ποταμών, την αποστείρωση του εδάφους λόγω της αγροτοβιομηχανικής μονοκαλλιέργεια και της χρήσης αγροχημικών και την αποψίλωση της ζούγκλας με την όρυξη πετρελαίου και την υλοτόμηση. Από έλλειψη χώρου δεν μπορεί να γίνει ανάλυση αυτών των επί μέρους νόμων και όποιος το θέλει ας αναζητήσει άλλες πηγές.

Η ιθαγενική αντίδραση

Φυσικά οι ιθαγενείς των βουνών και της ζούγκλας αντέδρασαν σ' αυτήν την επίθεση και έδωσαν πολλές γενναίες μάχες. Αλλά είναι πέραν αμφιβολίας ότι οι ιθαγενείς που είναι λιγότερο μολυσμένοι, αυτοί που διαφυλάττουν περισσότερο τις ιθαγενικές αρχές της αγάπης προς τη φύση, της συλλογικότητας, του «διοικείν υπακούοντας», του «ευ ζην» είναι οι ιθαγενείς του Αμαζόνιου, οι οποίοι είναι επικεφαλής στους αγώνες. Η μεγαλύτερη οργάνωση των ιθαγενών του Αμαζόνιου είναι η Ένωση των Εθνών της Περουβιανής Ζούγκλας (AIDESEP), η οποία έχει βάσεις στον Βορρά, το κέντρο και τον Νότο του περουβιανού Αμαζόνιου.

Αξιώνουν την ακύρωση των διαταγμάτων που επηρεάζουν τη ζωή τους και συμβάλλουν στη ρύπανση των ποταμών και την υλοτόμηση των δασών. Η μέθοδος αγώνα τους συνίσταται σε οδοφράγματα στους οδικούς άξονες, διακοπή της διαποτάμιας διέλευσης που χρησιμοποιούν οι πολυεθνικές εταιρείες, κατάληψη των εγκαταστάσεων, κατάληψη των αεροδρομίων και των ελικοδρομίων. Όταν επήλθε η σύγκρουση ανακοίνωσαν ότι η κυβέρνηση θέλει τη σύγκρουση και όχι τον διάλογο. Τον Αύγουστο του 2008 κατήγαγαν έναν θρίαμβο πετυχαίνοντας να καταργηθούν από το Κογκρέσο δύο διατάγματα που έπληττταν τον Αμαζόνιο. Φέτος άρχισαν τους αγώνες στις 9 Απριλίου. Η κυβέρνηση με μανούβρες αρνήθηκε να συνομιλήσει μαζί τους. Και με περισσότερες μανούβρες εμπόδισε την Βουλή να συζητήσει την αντισυνταγματικότητα ενός διατάγματος που η κοινοβουλευτική ομάδα τον μελέτησε και τον βρήκε αντισυνταγματικό.

5 του Ιούνη

Στις 5 Ιούνη, παγκόσμια ημέρα του περιβάλλοντος, επέλεξε ο Άλαν Γκαρσία για να εκδηλώσει την αντιοικολογική του οργή κατά των υπερασπιστών της Αμαζονίας, χρησιμοποιώντας το αστυνομικό σώμα που είναι ειδικευμένο στην καταστολή των κοινωνικών κινημάτων, τη Διεύθυνση των Ειδικών Επιχειρήσεων (DIROES). Κτυπήθηκαν τα αδέλφια μας των φυλών Αβάχουν και Βάμπις που είχαν αποκλείσει τον αυτοκινητόδρομο του χωριού Μπάγουα. Στις 5 τα ξημερώματα άρχισε η σφαγή από τα ελικόπτερα και από την ξηρά. Δεν γνωρίζουμε πόσοι είναι οι νεκροί. Οι αστυνομικοί δεν επέτρεπαν την περιποίηση των τραυματιών, τους οποίους συλλαμβάνανε, ούτε τη συγκομιδή των πτωμάτων από τις οικογένειες.

μετάφραση: Μιχάλης Ανιτσάκης

ΠΕΡΟΥ: ένα ιστορικό των τελευταίων επεμβάσεων και αγώνων στην περουβιανή Αμαζονία

2002-2008: οι πολυεθνικές στην Αμαζονία του Περού

Ήδη από το 2002 καταγράφεται επανειλημμένα το πρόβλημα της παράνομης υλοτομίας μέσα σε ιθαγενικές περιοχές φυλών όπως οι Yora, οι Amhuaca, οι Piro κ.ά., χωρίς την παρέμβαση κρατικών ή άλλων φορέων. Παράλληλα, μεγάλες πετρελαϊκές εταιρείες εντείνουν την έρευνα για τον εντοπισμό κοιτασμάτων ορυκτών καυσίμων. Προς το τέλος του 2006, οκτακόσιοι περίπου ιθαγενείς από την φυλή Achuar πολιορκούν τις πετρελαϊκές εγκαταστάσεις της αργεντίνικης εταιρείας Plus Petrol, διαμαρτυρόμενοι για τις βλαβερές περιβαλλοντικές επιπτώσεις στην περιοχή τους από την άντληση πετρελαίου. Η πολιορκία κατέληξε σε συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών. Τον Οκτώβριο του 2007 η κυβέρνηση του Περού ψηφίζει νόμο που, αν και αναγνωρίζει τον κίνδυνο εξαφάνισης των απομονωμένων φυλών, επιτρέπει σαφώς την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων στη γη τους. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν σήμερα στο Περού 15 φυλές που δεν έχουν έρθει ακόμα σε επαφή με τον πολιτισμό μας. Οποιαδήποτε επαφή θα τους έθετε σε σοβαρό κίνδυνο, κυρίως λόγω της έκθεσής τους σε ασθένειες για τις οποίες το ανοσοποιητικό τους σύστημα δε είναι επαρκές. Στις 5 Δεκεμβρίου του 2007 η κυβέρνηση επιτρέπει σε δύο πετρελαϊκές εταιρείες την έρευνα σε απομακρυσμένη περιοχή της Αμαζονίας. Παράλληλα, αρχίζει να αμφισβητεί την ύπαρξη των απομονωμένων φυλών. Τον Αύγουστο του 2008 οι έντονες διαμαρτυρίες χιλιάδων ιθαγενών υποχρέωσαν το περουβιάνικο Κονκρέσο να ακυρώσει δύο διατάγματα που διευκόλυναν την καταπάτηση περιοχών της Αμαζονίας.

Αρχές του 2009: το μεγάλο ξεπούλημα

Από τον Ιανουάριο του 2009 παρατηρείται μια επιτάχυνση των γεγονότων. Πετρελαϊκές εταιρείες ετοιμάζονται να αποστείλουν χιλιάδες εργαζόμενους σε περιοχές της Αμαζονίας. Η εταιρεία Perenco παίρνει την άδεια από την κυβέρνηση για γεωτρήσεις ενώ αμφισβητεί την ύπαρξη απομονωμένων φυλών στην περιοχή. Στην περιοχή (μη προστατευόμενη) όπου δραστηριοποιείται η Perenco, ζουν τουλάχιστον δύο απομονωμένες φυλές, γνωστές με τα ονόματα Taromenane και Pananujuri. Η ιθαγενική οργάνωση του Περού AIDESEP προσφεύγει στην Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ζητώντας την απομάκρυνση της εταιρείας. Η Perenco εντούτοις επιμένει στην κατασκευή 14 πετρελαιοπηγών και στην αποστολή 1.500 περίπου εργατών στην περιοχή. Την ίδια περίοδο, η κυβέρνηση του Περού με δηλώσεις του υπουργού περιβάλλοντος Αντόνιο Μπρακ θολώνει τα νερά δηλώνοντας ότι δεν έχει επιτραπεί η είσοδος των εταιρειών σε περιοχές απομονωμένων φυλών, ενώ την ίδια στιγμή η βραζιλιάνικη εταιρεία Petrobras έχει υπογράψει συμβόλαιο για εκμετάλλευση στην προστατευόμενη περιοχή Murunahua και η κοινοπραξία υπό την Pluspetrol δραστηριοποιείται στο εθνικό πάρκο Kugapakori-Nahua. Τον ίδιο μήνα, λίγο μετά την ανακοίνωση της Perenco για τη μεγαλύτερη ανακάλυψη πετρελαϊκών κοιτασμάτων των τελευταίων 30 ετών στο Περού και τη σχεδιαζόμενη εκμετάλλευσή τους με επενδύσεις 350 εκατομμυρίων δολαρίων, η κυβέρνηση του Εκουαδόρ μπλοκάρει τις δραστηριότητές της εντός των συνόρων του, προσαρμοζόμενο στις νέες μειώσεις που καθορίζει ο ΟΠΕΚ. Αναταραχές με καταλήψεις αεροδρομίου και πετρελαϊκών εγκαταστάσεων καθώς και βίαια επεισόδια αναφέρονται στο Βορειοανατολικό Περού.

Προς το τέλος του Ιανουαρίου του 2009 η κυβέρνηση του Περού μαζί με την αγγλο-γαλλική Perenco δείχνουν να κάνουν πίσω στα σχέδια εκμετάλλευσης, λόγω του υψηλού κόστους κατασκευής του αναγκαίου αγωγού για τη μεταφορά του πετρελαίου στα παράλια του Περού αλλά και λόγω της πτώσης της διεθνούς τιμής του πετρελαίου.

Μάρτιος 2009: η ένταση κορυφώνεται

Στα μέσα Μαρτίου αντιπρόσωποι από 100 περίπου ιθαγενικές κοινότητες στο Βόρειο Περού ανακοίνωσαν ότι δεν θα επιτρέψουν στην Petrobras να προβεί σε έρευνες για τον εντοπισμό κοιτασμάτων πετρελαίου στις περιοχές τους και κήρυξαν την περιοχή σε «κατάσταση διαρκούς έκτακτης ανάγκης». Στις 17

Μαρτίου η οργάνωση Survival international δημοσιεύει αναφορά όπου διαπιστώνεται η μετανάστευση απομονωμένων ιθαγενών από περιοχές του δάσους της περουβιάνικης Αμαζονίας προς τη Βραζιλία λόγω της παράνομης υλοτόμησης. Στις 20 Μαρτίου η κολομβιάνικη Ecopetrol και η Petrobras ανακοινώνουν ότι θα ξεκινήσουν έρευνες σε περιοχές που είναι καταφύγια απομονωμένων φυλών και στις 27 του ίδιου μήνα η κρατική Perupetro ανακοινώνει ότι θα διαθέσει ακόμη 12 προστατευόμενες περιοχές για εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου, ώστε τελικά το 75% της Αμαζονίας του Περού να κινδυνεύει από καταστροφή. Στις 9 Απριλίου ομάδες ιθαγενών διαμαρτυρόμενες για την καταπάτηση των εδαφών και των δικαιωμάτων τους από τις πολυεθνικές πετρελαϊκές εταιρείες και την περουβιάνικη κυβέρνηση στήνουν μπλόκο με κανό και σχοινιά στον ποταμό Νάπο. Στις 4 Μαΐου δύο λέμβοι, εκ των οποίων η μία του περουβιάνικου στρατού και η άλλη της Perenco, σπάνε το μπλόκο με βίαιο τρόπο. Διαμαρτυρίες αναφέρονται σε πολλές περιοχές της Περουβιανής Αμαζονίας. Σε απάντηση η κυβέρνηση στέλνει αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις στην περιοχή. Εν τω μεταξύ ο πρόεδρος του Περού Άλαν Γκαρσία παραχωρεί εδάφη για έρευνα στις πολυεθνικές και ψηφίζει νόμο που χαρακτηρίζουν «εθνική αναγκαιότητα» αυτές τις δραστηριότητες. Στις περιοχές αυτές οι έρευνες γίνονται με χρήση δυναμίτιδας και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις επισημαίνουν ότι καταστρέφεται μία από τις πλουσιότερες σε βιοποικιλότητα περιοχές του πλανήτη.

Η μεγάλη σφαγή της Μπάγουα

Στις 5 Ιουνίου του 2009 η κατάληψη για δέκα ημέρες ενός δρόμου της Αμαζονίας, 900 χιλιόμετρα βορειοανατολικά της Λίμα και κοντά στην πόλη Μπάγουα, από 2.000 ιθαγενείς, καταλήγει σε πραγματική σφαγή μετά τη βίαιη επέμβαση της αστυνομίας. Σύμφωνα με επίσημες πηγές, τουλάχιστον 33 άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους, αστυνομικοί και διαδηλωτές, και άλλοι 100 τραυματίζονται. Κάτοικοι της περιοχής και διεθνείς παρατηρητές (International Amazon Watch) ανεβάζουν κατά πολύ τον αριθμό των νεκρών διαδηλωτών.

Την αλληλεγγύη τους στους εξεγερμένους ιθαγενείς εκφράζουν εργατικά συνδικάτα, πολιτικές προσωπικότητες, η εκκλησία, απλοί άνθρωποι. Οι διαμαρτυρίες επεκτείνονται και σε άλλες περιοχές με καταλήψεις και πορείες. Ανάμεσα στις ιθαγενικές ομάδες που συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις είναι και αυτές των Achuar, Arabela, Ash×ninka, Awaj n, Huambisa, Quechua, Matsigenka, Shawi και Wampis. Συντονιστής των ομάδων αυτών είναι η οργάνωση των φυλών της Αμαζονίας AIDESEP. Στις 8 Ιουνίου η κυβέρνηση του Περού κηρύσσει κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Την επομένη ο Αλμπέρτο Πισάνγκο, ηγέτης της AIDESEP καταφεύγει στην πρεσβεία της Νικαράγουας στη Λίμα ζητώντας πολιτικό άσυλο, μετά την αναζήτησή του από τις περουβιάνικες αρχές με τις κατηγορίες της εξέγερσης και της συνωμοσίας, παρόλο που στις 5 Ιουνίου βρισκόταν στη Λίμα. Λίγο αργότερα θα καταφύγει στη Νικαράγουα. Εκδηλώσεις αλληλεγγύης καταγράφονται σε πολλές πρεσβείες και προξενεία του Περού σε όλον τον κόσμο αλλά και στο ίδιο το Περού. Η κυβέρνηση, μετά την παγκόσμια κατακραυγή, αναγκάζεται να αναστείλει την ισχύ των δύο επίμαχων διαταγμάτων για 90 ημέρες. Παράλληλα όμως απειλεί με οικονομικές κυρώσεις τις ιθαγενικές και διεθνείς οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στη χώρα.

Μαρτυρίες από τα γεγονότα στη Μπάγουα αρχίζουν να δημοσιεύονται και να εμφανίζονται σε διαδικτυακούς τόπους, όπου περιγράφεται η βίαιη συμπεριφορά των δυνάμεων καταστολής. Ο πρόεδρος Άλαν Γκαρσία παραδέχεται λάθη στη διαχείριση της κρίσης ενώ νεότερες επίσημες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια των γεγονότων έχασαν τη ζωή τους 24 αστυνομικοί και 10 διαδηλωτές. Ο δήμαρχος της Μπάγουα δηλώνει ότι πάνω από 60 ιθαγενείς παραμένουν αγνοούμενοι.

Οι τελευταίες εξελίξεις

Στα τέλη Ιουνίου η κυβέρνηση δηλώνει την πρόθεσή της να διερευνήσει τα γεγονότα με τη δημιουργία μια ανεξάρτητης επιτροπής. Όμως, 13 ημέρες μετά τα τραγικά γεγονότα στη Μπάγουα δίνει έγκριση στην Perenco να συνεχίσει τις δραστηριότητές της στην περιοχή του Αμαζονίου. Μετά από επιτόπια έρευνα, η Διεθνής Αμνηστία απευθύνει υπόμνημα στην περουβιάνικη κυβέρνηση και την καλεί να εναρμονιστεί με τους κανόνες, όπως έχουν καθοριστεί από τη συνθήκη 169 της Διεθνούς Οργάνωσης για την Εργασία και από τη διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ιθαγενών λαών. Ζητά επίσης την απόσυρση των κατηγοριών ενάντια σε ιθαγενείς, την έρευνα για τον εντοπισμό αγνοουμένων διαδηλωτών και την ανεξάρτητη και σε βάθος διερεύνηση των γεγονότων. Στις αρχές Αυγούστου η πετρελαϊκή εταιρεία Perupetro ανακοίνωσε ότι ο διαγωνισμός για τη χορήγηση νέων δικαιωμάτων για έρευνες πετρελαίου και φυσικού αερίου σε περιοχές του τροπικό δάσος βροχής της περουβιάνικης Αμαζονίας θα ολοκληρωθεί ως το τέλος του τρέχοντος έτους. Νέες φωτογραφίες από κατασκηνώσεις λαθροϋλοτόμων στην προστατευόμενη περιοχή Murunahua έρχονται στο φως της δημοσιότητας. Στις τέλος του ίδιου μήνα η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη των ρατσιστικών διακρίσεων (CERD) συνιστά στην περουβιάνικηκυβέρνηση να μην επιτρέψει την εκμετάλλευση των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου σε ιθαγενικές περιοχές της Αμαζονίας, χωρίς την σύμφωνη γνώμη των κατοίκων

τους. Στις 7 Σεπτεμβρίου η AIDESEP προσφεύγει στο Συνταγματικό Δικαστήριο για να εμποδίσει την εκμετάλλευση της περιοχής. Η προσφυγή αφορά και την εταιρεία Repsol-YPF.

12 Σεπτεμβρίου 2009: εκατό ημέρες μετά την «Τιενανμέν της Αμαζονίας», η διεθνής πίεση για την αλλαγή πολιτικής σε σχέση με τις φυλές που κατοικούν στο τροπικό δάσος βροχής της Αμαζονίας αυξάνει. Δυστυχώς όμως καμία έρευνα για τα γεγονότα δεν έχει προχωρήσει, ούτε έχουν σταματήσει οι διώξεις κατά των ιθαγενών ηγετών, τρεις εκ των οποίων βρίσκονται με πολιτικό άσυλο στη Νικαράγουα. Η κυβέρνηση επιμένει να προκηρύσσει νέους διαγωνισμούς για την παραχώρηση δικαιωμάτων αναζήτησης ορυκτών καυσίμων σε περιοχές του Αμαζονίου. Έτσι, η Perenco κατάφερε να αποκτήσει την άδεια για την πραγματοποίηση γεωτρήσεων.

Μουσουράκης Απόστολος

Πηγές: www.survivalinternational.org, www.ilmanifesto.it, www.carta.org, http://news.bbc.co.uk, www.forestpeoples.org, www.servindi.org, www.westernamazon.org, www.saveamericasforests.org, www.amazonwatch.org.

Η κατάληψη της Δυτικής Αμαζονίας από τις πολυεθνικές: μια άδικη απειλή

Η προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την Αμαζονία δεν είναι εύκολη υπόθεση. Η τεράστια αυτή γεωγραφική περιοχή (7.000.000 τετρ. χιλ.) αποτελεί χωρίς αμφιβολία το πιο πολυσύνθετο οικοσύστημα στον πλανήτη μας και σίγουρα επηρεάζει σημαντικά το παγκόσμιο οικοσύστημα. Η Αμαζονία μάς αφορά όλους, ιδίως σήμερα που οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες μπορούν να επηρεάσουν ευαίσθητους περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως το κλίμα. Ο πολιτισμός μας δεν μπορεί ακόμα να κατανοήσει την Αμαζονία στο σύνολό της, έτσι οι μέχρι σήμερα επεμβάσεις σε αυτήν την περιοχή ήταν και συνεχίζουν να είναι αποσπασματικές και συνήθως καταστροφικές. Ακόμα και η έννοια της αειφόρου ανάπτυξης σε τέτοιες περιβαλλοντικές συνθήκες φαίνεται φτωχή και ανεπαρκής.

Τμήμα της Αμαζονίας αποτελεί η Δυτική Αμαζονία που περιλαμβάνει κυρίως τροπικό δάσος βροχής εξαιρετικής βιοποικιλότητας, Ανατολικά των Άνδεων, εκεί που τρέχουν ποτάμια όπως ο Νάπο, ο Μαρανιόν, ο Ουκαγιάλι, κ.ά. Διοικητικά η περιοχή ανήκει στο Περού, τη Βολιβία, το Εκουαδόρ, την Κολομβία και τη Βραζιλία, χώρες οικονομικά εξαρτημένες και πολιτικά ασταθείς. Σύμφωνα με δημοσίευση στην ανοικτή επιστημονική ιστοσελίδα PLoS ONE, στις 13 Αυγούστου του 2009, μετά από τριετή επιτόπια έρευνα από δύο μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (Save America's Forest και Land Is Life) και επιστήμονες από το Πανεπιστήμιο του Ντιουκ, χαρτογραφήθηκαν οι δραστηριότητες για την ανίχνευση και εκμετάλλευση αερίων και υγρών υδρογονανθράκων στην περιοχή της Δυτικής Αμαζονίας. Επαληθεύτηκε ότι 180 μπλοκ (περιοχές για την έρευνα και αξιοποίηση υπογείων αποθεμάτων από 35 πολυεθνικές εταιρείες) καλύπτουν μια έκταση πάνω από 688.000 τετρ. χιλ. και απειλούν άμεσα οικοσυστήματα και απομονωμένες ιθαγενικές φυλές. Από τις δραστηριότητες αυτές δεν γλύτωσαν σημαντικοί δρυμοί στο Εκουαδόρ και τη Βολιβία. Στην περουβιάνικη Αμαζονία διαπιστώθηκε ιδιαίτερα δυναμική επέκταση με 64 μπλοκ που καλύπτουν το 72% (490.000 τετρ.χιλ.) της περιοχής, περίπου 3,5 φορές η έκταση της Ελλάδας. Πολλά μπλοκ έχουν αναπτυχθεί σε περιοχές στις οποίες ζουν οικειοθελώς απομονωμένοι ιθαγενείς, καταπατώντας βασικά δικαιώματά τους, όπως έχουν καθοριστεί από Διεθνείς αλλά και Εθνικές συμβάσεις και νομοθετικές διατάξεις. Οι διάνοιξη δρόμων μέσα στο τροπικό δάσος βροχής δάσος για τις ανάγκες των εταιρειών, αποτελεί δευτερογενές επακόλουθο ιδιαίτερα αρνητικό, καθώς ευνοεί άλλες επιβλαβείς για το οικοσύστημα δραστηριότητες, όπως τον εποικισμό, τη λαθροθηρία, την παράνομη υλοτομία κ.ά.

Η μελέτη υπογραμμίζει την ανάγκη μιας περιβαλλοντικής στρατηγικής στην περιοχή καθώς και τις ευθύνες κρατών όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Κίνα, από τις οποίες προέρχονται οι περισσότερες εταιρείες εκμετάλλευσης, και τέλος την ανάγκη πρωτοβουλιών που θα πρέπει να αναλάβει η διεθνής κοινότητα. Ο πρόεδρος του Εκουαδόρ Ραφαέλ Κορέα, κατανοώντας τον παγκόσμιο χαρακτήρα του προβλήματος, πρότεινε τον Απρίλη του 2007 τη διακοπή κάθε εκμετάλλευσης νέων πετρελαϊκών αποθεμάτων σε περιοχές του εκουαδοριανού Αμαζονίου, με αντάλλαγμα αντισταθμιστικές οικονομικών παροχές από τη διεθνή κοινότητα. Καμία απάντηση δεν έχει δοθεί σε αυτή την πρόταση έως σήμερα.

Παρά τις διαπιστώσεις που περιγράψαμε και επισημαίνουν συνεχώς περιβαλλοντικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμοί και ενώσεις ιθαγενών της Αμαζονίας, η παγκόσμια κοινότητα αδιαφορεί συστηματικά και αποδεικνύει ότι σήμερα η παγκόσμια περιβαλλοντική πολιτική επηρεάζεται και διαμορφώνεται από τις πολυεθνικές εταιρείες. Θα πρέπει άραγε να αναμένουμε την αφομοίωση των πράσινων πολιτικών και τη μετεξέλιξη των πολυεθνικών συμφερόντων σε νέα πλαίσια; Εν τω μεταξύ, τι θα έχει απομείνει από την Αμαζονία;

Τα ιθαγενικά κινήματα της Αμαζονίας, περιβαλλοντικές οργανώσεις αλλά και ενεργοί πολίτες από όλον τον κόσμο επιμένουν παρ' όλα αυτά να αγωνίζονται και να αντιστέκονται με συνέπεια σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Η αλληλεγγύη μας τους είναι απαραίτητη. **Μουσουράκης Απόστολος**

Πηγές: www.plosone.org/article/ info%3Adoi% 2F10.1371%2Fjournal.pone.0002932, www.time.com/time/printout/0,8816,1833379,00.html, www.saveamericasforests.org, www.scielosp.org/pdf/rpsp/v15n3/a14v15n3.pdf, Joæo Meirelles Filho, Amazzonia, ed.CORBACCIO, 2007.

Σεβασμό στα δικαιώματα του ιθαγενή

Προς τιμή της Μερσέδες Σόσα

του **Χαβιέρ Μονάγας Μάιτα***

Το έγκλημα των ιθαγενών είναι ότι δεν είναι εγωιστές, δεν είναι φιλόδοξοι, είναι κοινωνοί της φύσης, δεν καυχιούνται για τις προγονικές τους γνώσεις της ιατρικής, για την κοινοτιστική συμβίωσή τους, για τον σεβασμό ανάμεσα στα αδέρφια τους, για τη σεμνότητα που τους κάνει τεράστιους μπροστά στη ζωή, για τον σεβασμό και την αναγνώριση της μητέρας γης.

Υπάρχει ένας κοινός παράγοντας που ενώνει τους ιθαγενείς αυτής της γης, στην οποία πάνω απ' όλα ανήκουν, γιατί η γη δεν ανήκει σε κανέναν: στη δική τους σοφία, αυτοί ανήκουν στη γη. Αυτός ο παράγοντας είναι η ανήθικη καταστολή και η απεχθής υποτίμηση της κατάστασης και της κουλτούρας τους. Δεν υπάρχει στο Ιθαγενικό (Aborigen) δυτικό ημισφαίριο (κακώς ονομαζόμενο Αμερική προς τιμήν του εισβολέα που το ισοπέδωσε) ούτε ένα έθνος που να μην έχει μεταχειριστεί βάναυσα τους αυτόχθονες λαούς. Από το νότιο άκρο της ηπείρου (Παταγονία Αργεντινής και Χιλής) μέχρι το άνω άκρο του Καναδά, ο βάρβαρος τρόπος με τον οποίο δολοφόνησαν και δολοφονούν τους ιθαγενείς λαούς είναι ντροπιαστικός. Από το 1492 έως σήμερα, η καταδίωξη και η βάναυση μεταχείριση αυτών των αθώων ανθρώπων δεν έχει όρια.

Στη Χιλή και την Αργεντινή, η κρατική τρομοκρατία ενάντια στους Μαπούτσε δεν είχε ούτε έχει όνομα. Καθημερινά βλέπουμε και ακούμε ειδήσεις για διωγμούς, καταστροφή των εστιών τους, φυλακίσεις, ψευδείς κατηγορίες, δολοφονίες ηγετών, ανδρών, γυναικών, παιδιών. Και αυτές οι κυβερνήσεις εμφανίζονται ως προοδευτικές!

Στη Βολιβία, διεφθαρμένοι απόγονοι των Ευρωπαίων, κυρίως Κροάτες, μετέτρεψαν τους ιθαγενείς σε αντικείμενα της ιδιοκτησίας τους, και τους πουλάνε μαζί με τη γη, έχουν τη δικαιοδοσία να τους παραχωρούν ή να τους στερούν το δικαίωμα στη ζωή. Μερικοί ανήθικοι δολοφόνοι που νομίζουν ότι είναι πολιτισμένοι τους θεωρούν και τους μεταχειρίζονται σα ζώα για δουλειά και για κουβάλημα.

Στο Περού, το λίκνο του μεγαλύτερου πολιτισμού πριν την Ευρωπαϊκή εισβολή, θεσπίζονται νόμοι για να συνεχιστεί ο εκτοπισμός των ιθαγενών από τα λίγα εδάφη που τους απομένουν, με στόχο να παραδώσουν τη γη στις βορειοαμερικανικές και ευρωπαϊκές πολυεθνικές που τους πίνουν το αίμα. Γι' αυτό διέπραξαν και συνεχίζουν να διαπράττουν γενοκτονία. Η λίγη γη που τους έχει απομείνει στην Αμαζονία παραδίδεται στις πολυεθνικές. Για να υλοποιήσουν τα σχέδιά τους, τους στέλνουν πάνοπλη αστυνομία και στρατό, σαν να πήγαιναν να πολεμήσουν έναν ξένο εισβολέα.

Στο Εκουαδόρ, οι λαοί κουράστηκαν να υφίστανται τις παραβιάσεις και τη μη αναγνώριση των δικαιωμάτων τους. Διεκδικούν αυτό που τους ανήκει, και παίρνουν ως απάντηση καταστολή και δολοφονίες, από μέλη μιας κυβέρνησης που παρουσιάζεται ως επαναστατική και λαϊκή. Τους κατηγορούν ότι χειραγωγούνται, αλλά πάντα αυτή ήταν η δικαιολογία: δεν αναγνωρίζουν την ικανότητα των ιθαγενών να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους, και όταν το κάνουν τότε λένε ότι χειραγωγούνται, προσβάλλοντας έτσι την αξιοπρέπειά τους. Τουλάχιστον ο πρόεδρος τους κάλεσε σε διάλογο. Μακάρι να είναι αληθινός και να σέβεται τα νόμιμα δικαιώματα των ιθαγενών στα εδάφη τους.

Στην Κολομβία, τη χώρα που κυβερνά η έμπορος ναρκωτικών και τρομοκρατική κυβέρνηση του Ουρίμπε, σφαγιάζονται ολόκληρα χωριά. Μέχρι και τα παιδιά περνούν από τις τροχισμένες αλυσίδες των αλυσοπρίονων. Οι πιο τυχεροί εκτοπίζονται από τη γη τους και στέλνονται σε μια κόλαση χωρίς επιστροφή. Στην καλύτερη περίπτωση επεκτείνουν τις ζώνες εξαθλίωσης γύρω από τις πόλεις. Η γη τους παραχωρείται στις πολυεθνικές σε τιμή ευκαιρίας, αλλά το προϊόν αυτής της παραχώρησης δεν φτάνει στους νόμιμους ιδιοκτήτες.

Στη Βενεζουέλα, οι γαιοκτήμονες και μερικά τμήματα του στρατού, κυρίως στην Σούλια και στην Αμαζονία, έδιωξαν τους Γιούκπας, τους Γουαχίρος και άλλες ιθαγενείς εθνότητες από την προγονική τους γη, για να την χρησιμοποιήσουν για τη γεωργία και την κτηνοτροφία ή για να δημιουργήσουν τουριστικά κέντρα. Απώθησαν τους ιθαγενείς ψηλά στις εχθρικές ορεσειρές και οι παραστρατιωτικοί κτηνοτρόφοι, οι οποίοι προστατεύονται από ένα τμήμα του στρατού που δρα με δική του πρωτοβουλία, δολοφονούν τους ηγέτες του. Σε άλλες περιπτώσεις τους απωθούν με τη βία, χρησιμοποιώντας ως φόβητρο τον στρατό, για να κάνουν ανθρακορυχεία στα εδάφη τους. Παρόλο που η κεντρική κυβέρνηση διακρίνεται για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ιθαγενών, εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις από μερικά στρώματα αξιωματούχων και μιγάδων.

Στον Παναμά, τους έχουν στην ουσία εξαφανίσει. Οι εθνότητες που έχουν απομείνει ζουν τρομοκρατημένες από τον κολομβιάνικο στρατό που εισβάλλει στην περιοχή τους, όπως και οι παραστρατιωτικοί και ο ίδιος ο παναμέζικος στρατός. Σήμερα, περιφέρονται στις πιο φτωχές περιοχές της χώρας χωρίς καμιά ελπίδα. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει στη Γουατεμάλα, την Ονδούρα, το Σαλβαδόρ και την Κόστα Ρίκα.

Στο Μεξικό τους χρησιμοποιούν σαν ζώα για κουβάλημα, στις πόλεις που έχουν μεταναστεύσει λόγω της εξαθλίωσης στον τόπο τους. Τους ταπεινώνουν και τους εξευτελίζουν μέχρι και στις χιουμοριστικές παρωδίες. Στην Τσιάπας που οργανώθηκαν σε λαϊκό στρατό, η κυβέρνηση τους δολοφόνησε. Παραμένουν ακόμη στην αξιοπρεπή θέση τους αλλά βρίσκονται υπό συνεχή παρενόχληση.

Στις ΗΠΑ τους αποδεκάτισαν, τους έκλεισαν σε οριοθετημένους καταυλισμούς στα πιο άγονα και απομονωμένα εδάφη

---

* Από το www.aporrea.org (3/10/2009)

Ιθαγενείς λαοί της Λατινικής Αμερικής:
από τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους στην οικοδόμηση των αυτονομιών τους

Οι εξεγέρσεις των ιθαγενών λαών και οι διαδικασίες οικοδόμησης των αυτονομιών τους είναι πλέον ιστορικό γεγονός τις τελευταίες δεκαετίες στη Λατινική Αμερική.

Από την εξέγερση των ζαπατίστας το 1994 μέχρι την εξέγερση των ιθαγενών της Αμαζονίας το 2009, ο ένας μετά τον άλλον οι ιθαγενείς λαοί της Λατινικής Αμερικής ξεσηκώνονται για να υπερασπίσουν την πολιτισμική ταυτότητά τους ως λαών, ταυτότητα που δεν είναι δυνατή χωρίς την ταυτόχρονη υπεράσπιση των εδαφών τους και της γης τους. Από το Μεξικό και τις Άνδεις έως την Αμαζονία, όλη η ήπειρος είναι σκηνικό οξείας σύγκρουσης ιθαγενικών κοινοτήτων –εθνοτήτων, φυλών και λαών– από τη μία, και πολυεθνικών και κυβερνήσεων –συντηρητικών ή προοδευτικών– από την άλλη.

Όσο επιτακτικό είναι για τον καπιταλισμό, στην τωρινή φάση ανάπτυξής του, η εξεύρεση τρόπων ασφαλούς διείσδυσης κεφαλαίων σε περιοχές παρθένες σε βιοποικιλότητα, νερά και ενεργειακές πηγές, το ίδιο επιτακτικό είναι για τους ιθαγενείς λαούς να αγωνιστούν, έως τις ύστατες συνέπειες, για τα τελευταία εδάφη που τους απομένουν, ως μοναδικό τρόπο υπεράσπισης των κοσμοαντιλήψεών τους και της ίδιας τους της ύπαρξης. Η παράδοση της γης τους στα αναπτυξιακά νεοφιλελεύθερα σχέδια σημαίνει την πολιτισμική τους εξαφάνιση.

Είναι αδύνατο σε δύο, σε δέκα ή και σε όλες τις σελίδες αυτού του περιοδικού να χωρέσει η πολυμορφία, η επινοητικότητα, η δύναμη και η έκταση των αγώνων των ιθαγενών λαών και οι πολλαπλές μορφές οργάνωσης και οικοδόμησης της αυτονομίας τους: δίκτυα κοινοτικών ραδιοφώνων, ηλεκτρονικές σελίδες, νομικές επιτροπές στήριξης, συνεταιρισμοί, ανακαταλήψεις γης, αγώνες ενάντια σε μεταλλευτικές και πετρελαϊκές εταιρίες, οικοδόμηση οριζόντιων μορφών διαχείρισης των κοινών αγαθών, δίκτυα προώθησης της ανταλλακτικής οικονομίας, δημιουργία αυτόνομων συστημάτων εκπαίδευσης και δικαιοσύνης, είναι μερικές μόνο από τις πολλαπλές πλευρές της πραγματικότητας, της αντίστασης και της εναλλακτικής πρότασης που χτίζουν μέσα από τα κινήματά τους οι ιθαγενείς λαοί της Αμερικής.

Αν κάτι χαρακτηρίζει αυτή τη φάση των αγώνων τους –αγώνων που διαρκούν 500 χρόνια– σε σύγκριση με τους ιθαγενικούς αγώνες του 20ού αιώνα, είναι το πέρασμα από τον διεκδικητικό αγώνα αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους στον αγώνα για οικοδόμηση των αυτονομιών τους, μέσα -και απέναντι- στα εθνικά κράτη.

Το να μιλήσει κανείς σε λίγες φράσεις για κοινά χαρακτηριστικά των αγώνων των ιθαγενών λαών της Λατινικής Αμερικής και για ένα χρονικό σημείο-τομή, ενέχει τον κίνδυνο της απλούστευσης. Ωστόσο, αγγίζοντας αυτό το τεράστιο θέμα, αναγκαστικά λειψά και επιθυμώντας να επανερχόμαστε σε κάθε τεύχος, μπορούμε να ισχυριστούμε πως το 1992 -εορτασμός των 500 χρόνων «ανακάλυψης» της Αμερικής για τη Δύση και «500 χρόνων κατάκτησης και αντίστασης» για τους ιθαγενείς λαούς της Αμερικής-, είναι ένα σημείο τομή στην ιστορία των κινημάτων των ιθαγενών λαών στον 20ό αιώνα: με ζωντανή τη συλλογική μνήμη των ιθαγενικών εξεγέρσεων από τον Τούπακ Αμάρου που υπάρχουν στη χώρα, διατηρώντας τους στην ουσία περιθωριοποιημένους.

Αυτή είναι η ιστορική και σύγχρονη πραγματικότητα των πιο αξιοπρεπών λαών του πλανήτη, τους οποίους όμως περιφρονούν οι καπιταλιστές εκμεταλλευτές. Οι οποίοι είναι ανίκανοι να κατανοήσουν μια πιο ανθρώπινη και μεγαλοπρεπή θεώρηση της ζωής και της φύσης: χωρίς απληστία, φιλοδοξία και την άρρωστη επιδίωξη της εξουσίας, μέσω των όπλων ή του ψεύτικου πλούτου. Ζώντας κοινοτιστικά, μοιράζοντας αυτό που υπάρχει. Στο διάολο αυτός ο απάνθρωπος πολιτισμός.

μετάφραση: Ματούλα Παπαδημητρίου

και την Μπαρτολίνα Σίσα (1780, Γη των Άνδεων) έως τον Ζαπάτα (1910, Μεξικό) παύουν να είναι «ουρά» των αγροτικών κινημάτων και μετασχηματίζονται τα ίδια σε πολιτικά υποκείμενα, περνώντας, στην πλειοψηφία τους, στην εμπροσθοφυλακή των κοινωνικών χειραφετητικών αγώνων στη Λατινική Αμερική. Καταγγέλλοντας την εσωτερική αποικιοκρατία και τις «ιθαγενικές πολιτικές» των εθνικών κρατών, αυτοκαθορίζονται πλέον ως «συλλογικά υποκείμενα δικαίου», ως λαοί που δεν διεκδικούν μόνο, αλλά απαιτούν να ασκούν το δικαίωμα της συλλογικής ιδιοκτησίας των εδαφών τους, το δικαίωμα της αυτο-διακυβέρνησής τους μέσα από τους δικούς τους τρόπους και «θεσμούς», το δικαίωμα εν τέλει να υπερασπίσουν το παρόν και το μέλλον τους μέσα από μοντέλα «ανάπτυξης» που ακυρώνουν τις αξίες του καπιταλισμού. Στο παρόν τους υπάρχει η ελπίδα του μέλλοντος όλων μας.

Κολομβία:

«Περπατώντας τον λόγο, χαράζοντας το δρόμο»

«Είναι η ώρα της αντίστασης και του κοινού αγώνα με όλα
τα κοινωνικά στρώματα. Από τον λόγο στη δράση,
από τη δράση στην εξέγερση, από την εξέγερση στην ελευθερία!
ΠΟΤΕ ΠΙΑ ΜΙΑ ΚΟΛΟΜΒΙΑ ΧΩΡΙΣ ΤΟΥΣ ΛΑΟΥΣ ΤΗΣ!»

Ήδη εδώ και τέσσερις δεκαετίες οι ιθαγενείς λαοί της Κολομβίας για να υπερασπίσουν την ταυτότητα και την αξιοπρέπειά τους, την ύπαρξη και την αυτονομία τους, άρχισαν να κτίζουν συστηματικά μια πολιτική εναλλακτική πρόταση, βασισμένη στο συλλογικό και οριζόντιο τρόπο άσκησης της διακυβέρνησης και οικοδόμησης αυτόνομων συστημάτων δικαιοσύνης, εκπαίδευσης και παραγωγικών λειτουργιών (βλ. «αλάνα» 8).

Παλεύοντας ανάμεσα σε πολλαπλές συμπληγάδες (συμφέροντα πολυεθνικών και μεγαλογαιοκτημόνων, παραστρατιωτικές ομάδες, λαθρεμπόρους ναρκωτικών, μακροχρόνια εμφύλια σύγκρουση) και όντας μειοψηφία*, στη διαδικασία οικοδόμησης της αυτονομίας τους συνειδητοποίησαν βαθιά την ανάγκη συμμαχιών με άλλα τμήματα του λαϊκού κινήματος. Έτσι γεννήθηκε η ιδέα για την «Μίνγκα Αντίστασης για τη Ζωή». Μίνγκα στις γλώσσες των ιθαγενών λαών των Άνδεων σημαίνει: συλλογική δουλειά, συλλογικός στοχασμός, συλλογικός βηματισμός....

Η πρώτη Μίνγκα Ιθαγενικής και Λαϊκής Αντίστασης για τη Ζωή, μετά από διαβουλεύσεις και προετοιμασία 4 χρόνων** διοργανώθηκε το 2008, με πρωτοβουλία της CRIC (Περιφερειακό Ιθαγενικό Συμβούλιο της Κάουκα) και της ACIN (Ένωση Ιθαγενών Λαών της Βόρειας Κάουκα).

Οι διαδρομές της χάραξαν έναν πολύ σημαντικό χάρτη συναντήσεων. Συναντήσεις που κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας (Οκτώβρης 2008-Οκτώβρης 2009) της δεύτερης Μίνγκας μετατράπηκαν σε συμμαχίες: οργανώσεις υπεράσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ο αγώνας για τα στοιχειώδη κοινωνικά δικαιώματα στην Κολομβία μετράει νεκρούς κάθε μέρα), σπουδαστικές οργανώσεις, αγροτικές ενώσεις, οργανώσεις υπεράσπισης του περιβάλλοντος και δειλά-δειλά εργατικά συνδικάτα, έκαναν δική τους την ιθαγενική λογική της Μίνγκα.

Η δεύτερη Μίνγκα (Οκτώβρης 2009), με εντυπωσιακή συμμετοχή λαϊκών οργανώσεων, διαμόρφωσε στον μακρύ της δρόμο (οι ιθαγενείς λαοί της Κάουκα βάδισαν 100 χιλιόμετρα για να συναντηθούν με άλλους και να φτάσουν με μια κοινή πορεία στην πρωτεύουσα) μια κοινή ατζέντα που δεν περιορίστηκε στο κοινό «ΟΧΙ» στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές αλλά προχώρησε στη διεκδίκηση της οικοδόμησης ενός «νέου πολιτικού και οικονομικού μοντέλου, που στο κέντρο του θα είναι ο άνθρωπος και όχι το χρήμα, σε ένα μοντέλο όπου θα κυριαρχεί η ισότητα και ο σεβασμός στη Μητέρα Γη».

Είναι μακρύς ο δρόμος, σίγουρα. Το σημαντικό όμως είναι πως η Μίνγκα των Λαών μετατρέπεται σε πόλο διάρθρωσης των κινημάτων στην Κολομβία και παράγει ήδη πραγματικότητες αντίστασης, μπολιασμένες με τον «άλλο τρόπο», εκείνον των ιθαγενών λαών που «περπατάνε ρωτώντας» και χαράζουν τον δρόμο βαδίζοντάς τον.

Πηγή: http://www.nasaacin.org/index.html

Εκουαδόρ:

Σύγκρουση δύο μοντέλων ζωής

Τον Σεπτέμβρη του 2009 καταγράφεται μια καινούργια ιθαγενική εξέγερση στην Αμαζονία. Αυτή τη φορά στο Εκουαδόρ, ενάντια σε μια αριστερή κυβέρνηση, που επικαλείται την «επανάσταση των πολιτών» και η οποία έχει

* 1.600.000 ιθαγενείς σε σύνολο 46.000.000 κατοίκων. Οι μεγαλύτεροι πληθυσμοί βρίσκονται στην επαρχία Κάουκα (22% επί του πληθυσμού της επαρχίας).

** Η ιδέα γεννήθηκε τον Σεπτέμβρη του 2004, στο «Πρώτο Περιφερόμενο Συνέδριο των Λαών για τη Ζωή, τη Χαρά, τη Δικαιοσύνη, την Ελευθερία και την Αυτονομία».

*** (βλ. «αλάνα» 9)

ήδη επικυρώσει το πλέον προχωρημένο Σύνταγμα σε διεθνές επίπεδο, Σύνταγμα που αναγνωρίζει τη Μητέρα Γη ως υποκείμενο δικαιωμάτων.

Η εξέγερση -που μέτρησε έναν νεκρό και δεκάδες τραυματίες και που εκτονώθηκε την τελευταία στιγμή, και πάντως προς στιγμήν-, ξέσπασε ενάντια στο Νόμο για το Νερό ως Εθνικό Αγαθό, που η κυβέρνηση Κορρέα θέλησε να ψηφίσει αγνοώντας το προσχέδιο νόμου για τη «Διαχείριση των Νερών και το Ευ Ζην (Buen Vivir)» που οι ιθαγενικές κοινότητες της Αμαζονίας είχαν καταθέσει εδώ και πολλούς μήνες.

Η αντίθεση των ιθαγενικών οργανώσεων αφορούσε τη μη απαγόρευση της έμμεσης ιδιωτικοποίησης των νερών και την άδεια χρήσης των νερών που δίνεται κατά προτεραιότητα σε διάφορες μεταλλευτικές εταιρείες, στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης.

«Οι γονείς μου μού έμαθαν πως το νερό και η φωτιά μοιράζονται, δεν πουλιούνται» λέει ο Κάρλος Πέρες, ιθαγενής Κέτσουα από την περιοχή της Βικτόρια δε Πορτέτε. Σε αυτήν τη περιοχή, εδώ και 24 χρόνια, λειτουργεί το “Proyecto Agua” (Πρόγραμμα Νερό), το πιο μεγάλο ίσως κοινοτικό σύστημα νερού της χώρας που προμηθεύει 6.000 οικογένειες, κάπου 30.000 ανθρώπους σε 45 κοινότητες.

Τα κοινοτικά συστήματα νερού ξεκίνησαν να φτιάχνονται με “minga” (συλλογικά αυτοδιαχειριζόμενη εργασία) τη δεκαετία του ’70. Τη δεκαετία του ’80 επεκτάθηκαν σε όλη τη χώρα. Μόνο στην επαρχία της Ασουάι λειτουργούν και συντηρούνται με συλλογική δουλειά 450 τέτοια συστήματα που προμηθεύουν νερό το 30% του πληθυσμού της επαρχίας. Σε όλο το Εκουαδόρ υπάρχουν 3.500 τέτοια δίκτυα συστημάτων νερού, σε αγροτικές ή αστικές περιοχές, που τα έχουν κατασκευάσει, τα συντηρούν και τα διαχειρίζονται οι ίδιες οι κοινότητες.

Ο Ουμπέρτο Τσολάνγκο, πρόεδρος της Ecuarunari (Συνομοσπονδία Ιθαγενών Λαών Κέτσουα του Εκουαδόρ) επιμένει στον ρόλο των ιθαγενικών κοινοτήτων στην κατασκευή των κοινοτικών συστημάτων νερού: «Έχουμε κατασκευάσει κανάλια άρδευσης, δίκτυα οικιακής κατανάλωσης, μια ολοκληρωμένη διαχείριση των νερών γίνεται συλλογικά. Και ξαφνικά έρχεται αυτός ο νόμος και μας θέλει χρήστες και όχι δρώντα υποκείμενα. Παραδίδει τον έλεγχο και τη διαχείριση των νερών σε μία και μοναδική Κεντρική Αρχή. Είναι μια επίθεση στα δικά μας Συμβούλια Νερού που λειτουργούν οριζόντια και σε επίπεδο κοινοτήτων». Το αποτέλεσμα, κατά τη γνώμη του -που συμμερίζεται η πλειοψηφία των κοινοτήτων- είναι ότι ιδιωτικοποιείται το νερό προς όφελος των μεταλλευτικών εταιρειών, στις οποίες ήδη η κυβέρνηση Κορρέα έχει δώσει άδειες εξόρυξης μεταλλευμάτων. Και τις οποίες οι ιθαγενείς λαοί δεν θέλουν στις περιοχές τους, θεωρώντας τες «κύρια αιτία καταστροφής της Μάνας Γης και των Νερών που δίνουν Ζωή».

Στο βάθος πρόκειται για τη σύγκρουση δύο τρόπων ζωής και των μοντέλων ανάπτυξης που αυτοί αντιπροσωπεύουν.

Μαπούτσε:

«Η αυτονομία είναι δικαίωμα του Λαού μας»

«Ο αγώνας μας είναι αντικαπιταλιστικός γιατί αντικαπιταλιστικός είναι ο τρόπος ζωής μας. Το κράτος της Χιλής θέλει τώρα να μας «γραφικοποιήσει», προσπαθεί να μετατρέψει σε τουριστικό προϊόν τις συνήθειές μας. Αλλά εμείς δεν είμαστε ένα αντικείμενο. Είμαστε μια ζωντανή κουλτούρα, είμαστε ένας λαός ξεσηκωμένος. Δεν θα αφήσουμε τους ισχυρούς να λεηλατήσουν τον φυσικό πλούτο των περιοχών μας. Δεν υπερασπιζόμαστε μονάχα ένα κομμάτι γης, υπερασπιζόμαστε έναν τρόπο ζωής, αντικαπιταλιστικό, συλλογικό, δικό μας».*

Περιοχές, οργανώσεις και κοινότητες των Μαπούτσε στον Νότο της Χιλής, οργανωμένοι στην Περιοχική Συμμαχία (Alianza Territorial), μετά την άρνηση της κυβέρνησης να τους δεχτεί, ξεκίνησαν από το Ιούλιο του 2009 μαζικές ανακαταλήψεις γης σε εδάφη που πάντα διεκδικούσαν ως δικά τους και που οι κυβερνήσεις της Χιλής παραδίδουν σε πολυεθνικές εταιρείες (κυρίως υλοτομίας).

Σε ένα γράμμα που απευθύνουν στην κυβέρνηση της Χιλής, διαγράφεται καθαρά η αντίθεσή τους στο αναπτυξιακό δυτικό μοντέλο που τους επιβάλλεται με βία και καταστολή: «Μοιάζει απίστευτο πως υπάρχει μια κοινωνία που αυτοπροσδιορίζεται ως «ανεπτυγμένη» και «μοντέρνα» και η οποία εξολοθρεύει όλες εκείνες τις μορφές ζωής που αντιπροσωπεύουν τον σεβασμό στη φύση. Εδώ και 500 χρόνια παλεύουμε συνεχώς για να υπάρξουμε, η ιστορία μας είναι ποτισμένη από το αίμα των προγόνων μας που αγωνίστηκαν για να υπερασπίσουν τους λαούς και τη Γη μας.

Συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε ενάντια στο χιλιάνικο κράτος που επιβάλλει στον Λαό μας και σε όλη την κοινωνία ένα σύστημα ζωής που από την αρχή μόνο εξαθλίωση, πόνο και καταστροφή έχει προκαλέσει. (...) Ήδη έχουν εξαφανίσει χιλιάδες είδη ζώων και φυτών, ως και Λαούς και Πολιτισμούς ολόκληρους. Είναι ολέθριο, αν σκεφτεί κανείς, ότι όλα αυτά τα κάνουν για να αποκτήσουν χαρτιά (αυτά που οι ίδιοι ονομάζουν χρήματα) στα οποία έχουν αποδώσει μεγαλύτερη αξία και από τις ίδιες τους τις ζωές. (...) Για όλα αυτά, θα υπερασπίσουμε με κάθε δυνατό τρόπο την κουλτούρα και τη γη μας, μέσα από την έμπρακτη άσκηση του δικαιώματος της αυτονομίας και του αυτοπροσδιορισμού μας ως Λαού...»

Ευγενία Μιχαλοπούλου

* Από συνέντευξη του εκπροσώπου της οργάνωσης Meli Wixan Mapu (Τα τέσσερα Σημεία της Γης», οργάνωσης των Μαπούτσε που ζουν σε αστικά κέντρα.

ΒΡΑΖΙΛΙΑ: το δικαίωμα στη στέγη και η προοπτική ενός άλλου κόσμου

Στη Βραζιλία το ζήτημα της στέγης μοιάζει να αποτελεί τον κρίσιμο εκείνον κρίκο που ενώνει όλες τις πολιτικές προσπάθειες για την υποστήριξη των αδυνάτων. Με ένα τεράστιο μέρος του πληθυσμού να μένει σε συνθήκες εξαθλίωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα, καμιά πρωτοβουλία κινηματική, φιλανθρωπική ή θεσμική δεν γίνεται να αναφέρεται στους φτωχούς χωρίς να αντιμετωπίζει τούτο το ζήτημα. Οι δρόμοι βέβαια τόσο των λόγων όσο και των έργων μπορεί να χωρίζουν αλλά και να διασταυρώνονται. Δεν είναι εύκολο για παράδειγμα να μιλήσει κανείς κατηγορηματικά για τον χαρακτήρα των πρωτοβουλιών των χριστιανικών εκκλησιών: Υπάρχουν πρωτοβουλίες φιλανθρωπικές που ενσωματώνουν τους απελπισμένους σε ένα ήσυχο ποίμνιο, υπάρχουν όμως και πρωτοβουλίες με κινηματικά χαρακτηριστικά, πρωτοβουλίες στις οποίες πρωτοστατούν επιτροπές χριστιανών εμπνευσμένες από τη θεολογία της απελευθέρωσης (όπως οι Εκκλησιαστικές Κοινότητες Βάσης, CEB).

Το κίνημα για τη στέγη χαρακτηρίζεται από μια πολυμορφία και ως προς τα μέσα και ως προς την ιδεολογία του. Υπάρχουν πρωτοβουλίες που αποδέχονται την κρατική πολιτική, επιχειρώντας να την επηρεάσουν από τα μέσα. Υπάρχουν πρωτοβουλίες που στηρίζουν δυναμικές καταλήψεις γης ή κτιρίων στο κέντρο των πόλεων αλλά απαιτούν επίσης από το κράτος να φροντίσει εκείνους που χρειάζονται αξιοπρεπή στέγη. Και υπάρχουν πρωτοβουλίες που ενισχύουν την αυτοδιαχειριστική οργάνωση των αγωνιζομένων, με στόχο τη δυναμική διεκδίκηση μιας ποιοτικά διαφορετικής αυτοστέγασης.

Κτίρια κατοικίας σχεδιασμένα και κατασκευασμένα συμμετοχικά από τούς κατοίκους, μέλη της οργάνωσης του MST, Uniao da Juta

Στην περιοχή του Σάο Πάουλο, η πολυμορφία του κινήματος για τη στέγη εκφράστηκε σε πολλές περιστάσεις και σε συγκεκριμένους αγώνες. Κλειδί προφανώς είναι ο τρόπος με τον οποίο οι κινηματικές πρωτοβουλίες στάθηκαν απέναντι στην πολιτική του κράτους κάθε φορά. Ίσως όμως το κρισιμότερο είναι να δει κανείς πώς ή οργάνωση και οι πρακτικές του κινήματος υλοποιούσαν τη λαϊκή συμμετοχή.

Ας δούμε δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα: Το Uniao da Juta, μια οργάνωση που μετέχει στο Movimento Sem Terra Leste 1 (Κίνημα των Χωρίς Στέγη του Ανατολικού τομέα 1), αναπτύσσει το 1992 έναν αγώνα για τη στέγαση 160 οικογενειών στην περιοχή Sapopemba του Σάο Πάουλο. Με τις κινητοποιήσεις τους κατάφεραν ώστε η τοπική κυβέρνηση, που έλεγχε τότε το PT, να απαλλοτριώσει την έκταση ενός μεγάλου τσιφλικιού για να καλυφθούν οι ανάγκες μιας μεγάλης ομάδας οργανωμένων αστέγων. Η Uniao da Juta, τμήμα ουσιαστικά του κινήματος που έχει πετύχει την απαλλοτρίωση, διεκδικεί τη στέγαση ακόμα 160 οικογενειών, απαιτώντας παράλληλα οι μελλοντικοί κάτοικοι να μετέχουν σε όλα τα στάδια παραγωγής των κατοικιών τους. Υπάρχει μια πολύ ενδιαφέρουσα παράδοση στη Βραζιλία, γεννημένη στις αγροτικές κοινότητες, που ονομάζεται mutirao. Πρόκειται για ένα σύνολο από πρακτικές αυτοκατασκευής, στις οποίες συμμετέχει ολόκληρη η κοινότητα, καθώς από κοινού αποφασίζει τους στόχους και εκτελεί σύμφωνα με τις ατομικές δεξιότητες του καθένα και της καθεμιάς.

Η τοπική κυβέρνηση ενέδωσε στα αιτήματα για παραχώρηση έκτασης στην Uniao da Juta, και η Κρατική Υπηρεσία για την Κοινωνική Προστασία (CDHU), προσανατολίζεται να αναθέσει το έργο σε εταιρείες κατασκευαστικές. Νέος γύρος κινητοποιήσεων εξαναγκάζει την υπηρεσία να αποδεχτεί ως μόνο «εταίρο» το κίνημα των αστέγων και να χρηματοδοτήσει τις προτάσεις τους. Είναι ενδιαφέρον εδώ ότι το κίνημα, μέσα από τις συλλογικές του διαδικασίες, ζητά τη βοήθεια μιας πολιτικοποιημένης ομάδας αρχιτεκτόνων, της USINA. Μια πλούσια διαδικασία συμμετοχικού σχεδιασμού ξεδιπλώνεται, στην οποία οι μελλοντικοί κάτοικοι υποδεικνύουν τις ανάγκες τους, μορφοποιούν τις απαιτήσεις τους για κοινωνικούς χώρους και εξοπλισμό και οργανώνονται σε συνεργεία κατασκευής. Το όλο εγχείρημα τελειώνει σε έξι χρόνια (1992-1998), κυρίως γιατί η κρατική υπηρεσία δημιουργούσε διαρκώς εμπόδια. Όμως η ποιότητα του χώρου, τόσο του ιδιωτικού όπως και του δημόσιου, καθώς και η ποιότητα της κατασκευής, είναι εμφανώς καλύτερη από ανάλογα συγκροτήματα που κατασκεύασαν κατ' ανάθεση εταιρείες με προφανές κίνητρο το κέρδος.

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό της ιστορίας αυτής της περιοχής είναι η έντονη εμπλοκή των ίδιων των υπο-

κειμένων του κινήματος των αστέγων στην παραγωγή του χώρου που εκφράζει τα όνειρα και τις ανάγκες τους. Η σχέση με το κράτος αναπτύσσεται ως μια σχέση επισφαλής, διαρκώς έκθετη στις παλινδρομήσεις της εξουσίας και την διεκδικητική επέμβαση του κινήματος. Η εμπειρία του mutirao γέννησε πράγματι μια κοινότητα που τη συνέχουν συλλογικές διαδικασίες (συνελεύσεις, ομάδες εργασίας, κοινές εκδηλώσεις κ.λπ.) αλλά και διαρκής αναφορά σε ένα έργο κοινό: την ίδια τη γειτονιά των 24 τετραώροφων κτιρίων με τις πλατείες, τον κοινοτικό φούρνο, τον κοινοτικό παιδικό σταθμό και άλλες αυτοδιαχειριζόμενες κοινοτικές δράσεις (υποστήριξη εφήβων, μαθήματα επαγγελματικού προσανατολισμού κ.λπ.).

Καταυλισμός «Joao Caudido»: Χαράζοντας το παρόν...

Στην περιοχή Villa Callu, πάλι στο Σάο Πάουλο, είχε καταφύγει μια μεγάλη ομάδα αστέγων οικογενειών, διωγμένων από τη γη που είχαν ήδη καταλάβει αυθαίρετα για να στεγαστούν όπως μπορούσαν. Η τοπική κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα τους εξασφαλίσει στέγη με την ανέγερση συγκροτημάτων κοινωνικής κατοικίας, περίπου στην τοποθεσία που οι ίδιες κατέφυγαν.

Το κίνημα που οργανώνει τούτη την ομάδα είναι το MTST (Movimento dos Trabalhadores sem Teto - Κίνημα των Εργατών Χωρίς Στέγη) και η μορφή της οργάνωσής τους είναι πράγματι ενδεικτική μιας κουλτούρας αλληλεγγύης και συλλογικού αγώνα. Σύμφωνα με τη λογική του MTST, το δικαίωμα στην κατοικία δεν συνιστά μόνο ένα δικαίωμα πρόσβασης σε ένα αναγκαίο αγαθό. Συνιστά τον πυρήνα των δικαιωμάτων σε μια αξιοπρεπή ζωή και ταυτόχρονα το πεδίο διαμόρφωσης μιας νέας συνείδησης κοινότητας. Έτσι, ο πρόχειρος καταυλισμός των καταληψιών του MTST δεν είναι, παρά την ακραία φτώχεια των κατοίκων του, ένα συνονθύλευμα από άθλιες παράγκες. Υπάρχει μέριμνα για τον κοινό χώρο, για την κοινή κουζίνα, την «αίθουσα» για τις συνελεύσεις, τα δρομάκια που κυριολεκτικά χαράσσονται στο σκληρό χώμα με τις έντονες κλίσεις, υπάρχει μέριμνα για την υποτυπώδη αποχέτευση και για τη συλλογή των απορριμμάτων.

Οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των κατοίκων τονίζουν τη σημασία της οργάνωσης και της αλληλοϋποστήριξης των μελών της κοινότητας. Στην απογευματινή απασχόληση των παιδιών εναλλάσσονται τα μέλη της επιτροπής στήριξης των νέων του καταυλισμού. Άλλοι είναι υπεύθυνοι για την προμήθεια των αγαθών, άλλοι επαγρυπνούν για την ασφάλεια του καταυλισμού, άλλοι οργανώνουν μαθήματα χρήσιμα για την υποστήριξη των νέων ανέργων.

Για το MTST, τούτο το υπόδειγμα κοινότητας είναι ταυτόχρονα το πρόπλασμα της λειτουργίας του μελλοντικού και διεκδικούμενου οικισμού. Ήδη από τώρα προβάλλουν τις σκέψεις τους για τη μορφή του οικισμού αυτού, ήδη επεξεργάζονται τη στρατηγική της συνεννόησής τους με πολυάριθμες ανάλογες πρωτοβουλίες που είναι διασκορπισμένες σε πολλές πόλεις της Βραζιλίας. Για το MTST, το mutirao είναι κάτι παραπάνω από μια συλλογική διαδικασία αυτοστέγασης. Είναι ο τρόπος και η διαδικασία μέσα στην οποία πλάθονται συνειδήσεις και αναπτύσσονται διεκδικήσεις που υπερβαίνουν τα όρια του καπιταλιστικού παρόντος της Βραζιλίας.

Ένα από τα όνειρα των ακτιβιστών του MTST είναι η ίδρυση και στέγαση μιας σχολής επαγγελμάτων της οικοδομής, που θα μπορεί να παρέχει γνώσεις σε όσους μετέχουν στις πρωτοβουλίες του mutirao, αλλά και ταυτόχρονα να γεννήσει έναν συνεταιρισμό εργαζομένων με αντίστοιχες δεξιότητες, διαθέσιμο για τεχνική υποστήριξη. Μέσα από την εμπλοκή στη διαδικασία της διεκδίκησης, τις διαδικασίες της αυτοστέγασης και την ανάπτυξη τόσο της γνώσης όσο και της συλλογικής συνείδησης, στις πρωτοβουλίες του MTST πλάθεται κάτι παραπάνω από ένα μαχητικό διεκδικητικό κίνημα. Τα υποκείμενα της συλλογικής δράσης αναλαμβάνουν τη ζωή τους στα χέρια τους και τη διαμορφώνουν διεκδικώντας νέες, πιο ελεύθερες και δίκαιες μορφές κοινωνικής συνύπαρξης. Σε τέτοιες πρωτοβουλίες το μέλλον και το παρόν συνυπάρχουν.

Δεν είναι σωστό κανείς να μετρήσει και να αξιολογήσει τις πρωτοβουλίες του κινήματος των χωρίς στέγη ή χωρίς γη στη Βραζιλία, επιχειρώντας να θέσει κριτήρια αποτελεσματικότητας ή συνέπειας, χωρίς βαθύτερη γνώση της αντίστοιχης κοινωνίας. Είναι ίσως πιο σημαντικό να αναγνωρίσει ότι πρόκειται για πραγματικά συγκλονιστικούς αγώνες, σε συνθήκες συχνά ακραίας ανέχειας και ανασφάλειας που γίνονται όμως από τους ίδιους εκείνους που παλεύουν να αλλάξουν τη ζωή τους. Όχι στο όνομά τους ούτε σύμφωνα με ένα σχέδιο που εντάσσει τη δική τους αγωνία σε ένα λογαριασμό από πολιτικές επιδιώξεις κάποιων άλλων. Και στους αγώνες τους οι ίδιοι πλάθουν το μέλλον για το οποίο αγωνίζονται. Τούτο το μέλλον για κάποιους εκφράζεται στην επιθυμία για μια αξιοπρεπή ζωή σε μια κοινότητα αλληλεγγύης και αλληλοσεβασμού. Για κάποιους άλλους ξεχειλίζει στο όνειρο ενός άλλου κόσμου, ενός κόσμου συλλογικής χειραφέτησης. Όμως, στο παρόν της ανάπτυξής τους, οι αγώνες για το δικαίωμα στη στέγη έτσι κι αλλιώς θα γεννούν τις δυνατότητες μιας ζωής που υπερβαίνει τις προτεραιότητες της εμπορευματοποίησης. Και διαρκώς θα θέτουν το κίνημα απέναντι σε ένα ερώτημα καθοριστικό: ο τρόπος, τα μέσα και οι διαδικασίες του αγώνα έχουν κάτι από τον στόχο του; Μοιάζουν τα μέσα με τον σκοπό; Ίσως το mutirao και οι ριζοσπαστικές επικαιροποιήσεις του να αποτελούν μια από τις πολλές ενδεχόμενες απαντήσεις.

Σταύρος Σταυρίδης

ΗΠΑ: Πανεπιστήμια

Ο γυάλινος τοίχος της παθητικότητας που χωρίζει τον έναν απ' τον άλλον μπορεί να συντριβεί μόνο με εξέγερση

Έτσι αρχίζει η προκήρυξη – μανιφέστο των φοιτητών που κατέλαβαν χώρους του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια (Οκτώβρης 2009)[1]

Η οικονομική και πολιτική κρίση του καπιταλιστικού συστήματος έφερε δραστική μείωση της χρηματοδότησης των δημοσίων Πανεπιστημίων και στην Αμερική, όπως άλλωστε στις περισσότερες χώρες. Στην Ευρώπη, την τελευταία περίοδο, πλειάδα θεσμικών ρυθμίσεων επιβλήθηκε από τις κυβερνήσεις για να αναδιαρθρώσουν τα συστήματα εκπαίδευσης, ιδίως της ανώτατης, ώστε να υπηρετηθεί καλύτερα το κεφάλαιο, με πρόσχημα... να ανταποκριθούν τα Πανεπιστήμια στις "ανάγκες της αγοράς εργασίας" και να βγάζουν "απασχολήσιμους" απόφοιτους! Η κρίση και η αναδιάρθρωση αυτή ήσαν οι σταγόνες που ξεχείλισαν το ποτήρι και πυροδότησαν κύματα διαμαρτυρίας, με εστία κυρίως τα Πανεπιστήμια.

Οι διαμαρτυρίες σε ορισμένες περιπτώσεις πήραν τη μορφή εξέγερσης με κύριο χαρακτηριστικό τις καταλήψεις πανεπιστημιακών ή άλλων δημόσιων χώρων. Στις ΗΠΑ, μετά από πολλά χρόνια (από τη δεκαετία του '60), φοιτητές, κυρίως, κατέλαβαν πανεπιστημιακά κτήρια στη Νέα Υόρκη (New School)[2] και στην Καλιφόρνια (Πανεπιστήμιο Καλιφόρνια). Οι καταλήψεις αυτές ακολούθησαν χρονικά τις κινητοποιήσεις της νεολαίας στην Ευρώπη: Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, Φινλανδία, Κροατία. Πρόσφατα μάλιστα ακολούθησε και η Αυστρία[3]. Το κοινό αίτιο που ξεσήκωσε φοιτητές και νεολαία σε Ευρώπη και Αμερική είναι η **κρίση** και η **ιδιωτικοποίηση** της ανώτατης εκπαίδευσης και οι πολιτικές που τις συνοδεύουν: η μείωση της κρατικής επιχορήγησης ή/και η αύξηση των διδάκτρων, η μείωση του προσωπικού των δημοσίων σχολείων και η υποβάθμιση του ρόλου τους, η μείωση των συλλογικών δικαιωμάτων των φοιτητών.

Η αγωνία των νέων για το "νεκρό" μέλλον τους, δεν περιορίζεται στα αιτήματα εντός του Πανεπιστημίου αλλά περιλαμβάνει τις δραματικές συνθήκες που ήδη επικρατούν στην κοινωνία, και ειδικότερα στον τομέα απασχόλησης: τη σχεδόν βέβαιη ανεργία των νέων και των αποφοίτων, την ανασφάλιστη ή επισφαλή εργασία, την εποχικότητα των θέσεων εργασίας, τις πολύ χαμηλές αποδοχές (εξ' ού και η ονομαζόμενη "γενιά των 700 ευρώ"), τη μαύρη εργασία και την άγρια εκμετάλλευση, με εργολάβους που νοικιάζουν εργαζομένους (outsourcing)!

Τα συνθήματα που αναδύονται στις κινητοποιήσεις είναι ενδεικτικά: "δεν θα πληρώσουμε την κρίση σας" , "είμαστε μέρος της κρίσης", "να είστε ρεαλιστές, ζητήστε το απίθανο", "από τη Σάντα Κρους στη Νέα Υόρκη, γαμώτο... τα θέλουμε όλα" (From Santa Cruz to New York we want Fucking Everything), "κανείς δεν πρόκειται να μας δώσει αυτά που θέλουμε, πρέπει να τα πάρουμε μόνοι μας", "μη ζητάς τίποτα, να καταλάβεις τα πάντα".

Στην Ευρώπη

Προηγήθηκε το "κίνημα παιδείας" στην Ελλάδα, με διαδηλώσεις και κύματα καταλήψεων των Πανεπιστημίων, με αίτημα "να μην επιτραπεί η ιδιωτική ανώτατη εκπαίδευση" και "να μη μεταλλαχθούν τα Πανεπιστήμια σε ιδιωτικοποιημένα, αυταρχικά εκπαιδευτήρια"). Αμέσως μετά, κύματα κινητοποιήσεων ξέσπασαν στην Ιταλία ("anomalous wave"[4]), τη Γαλλία και την Ισπανία, με διαδηλώσεις, καταλήψεις πανεπιστημιακών χώρων, αντιμαθήματα και γεγονότα στους κατειλημμένους χώρους, στα μουσεία και στους δρόμους...

Νέα Υόρκη

Τον Απρίλιο του 2009 η μεταπτυχιακή σχολή "New School" της Ν. Υόρκης καταλαμβάνεται από φοιτητές που καταγγέλλουν τη διοίκηση για αυθαιρεσίες, αδιαφάνεια και επιχειρηματική δραστηριότητα. Ζητούν την αποπομπή του προέδρου και του αντιπροέδρου τους οποίους, εκτός των άλλων, θεωρούν ακατάλληλους γιατί ο ένας συμμετείχε σε πολεμικές επιχειρήσεις με πολλούς σκοτωμούς στο... ενεργητικό του και ο άλλος στο επιτελείο το Ντικ Τσέινι και τις επιχειρήσεις του. Απαιτούν να μην αυξηθούν τα δίδακτρα και να αξιοποιηθούν τα χρήματα των φοιτητών για τις φοιτητικές δραστηριότητες (βιβλιοθήκες, αναγνωστήρια κ.λπ.).

Καλιφόρνια – ΗΠΑ

"*Αυτή είναι μόνο η αρχή*" έλεγαν στα συνθήματά τους αμέσως μετά την κατάληψη πανεπιστημιακών χώρων και όταν τη διέκοψαν μετά από μια βδομάδα ανακοίνωσαν: "*διακόπτουμε για να επανέλθουμε*"... Πράγματι, πρόσφατα, δεύτερο κτήριο στο συγκρότημα της Σάντα Κρους του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια κατελήφθη, σαν συνέχεια του προηγούμενου κύματος.

Σκοπός των καταλήψεων αυτών που οργανώθηκαν με κύριο κορμό φοιτητικές πρωτοβουλίες ήταν να κινητοποιήσουν κι άλλες κοινωνικές ομάδες αλλά και την κοινωνία ευρύτερα.

---

1. Ανακοινωθέν από το Μέλλον που Δεν Υπάρχει: (Communiqué from an Absent Future)
2. http://reoccupied.wordpress.com/2009/09/27/communique-from-an-absent-future/http://www.newschoolinexile.com/
3. Βιέννη – Αυστρία: Γενική απεργία και κατάληψη της Ακαδημίας Καλών Τεχνών. Διαμαρτυρία για τις περικοπές του προϋπολογισμού για την παιδεία, αίτημα η ελεύθερη πρόσβαση για όλους στο Πανεπιστήμιο, δωρεάν εκπαίδευση για όλους! (http://derstandard.at/ - Πέμπτη 22 Οκτ. 2009)
4. http://anomalia.blogsome.com/

Φοιτητές, νεολαίοι, εργάτες και άνεργοι συμμετέχουν στις καταλήψεις του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια και διαδηλώνουν:

Τα Πανεπιστήμιά μας βρίσκονται ήδη σε εκρηκτική κατάσταση, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση επικρατεί θλιβερή εκμετάλλευση, και δεν επαρκούν οι θέσεις εργασίας για φοιτητές και αποφοίτους. Παντού υπάρχουν σημεία διαφθοράς που δεν θεραπεύεται με απλές μεταρρυθμίσεις. Η συνέλευση φοιτητών και εργαζομένων οργανώνει τη δράση κατά της «σκατένιας» (shitty) οικονομικής κατάστασης που αντιμετωπίζει το Πανεπιστήμιο.

Καλούν σε συλλογική δράση:

...Δεν υπάρχει ανάγκη να αυξηθεί η συνειδητοποίηση. Η κρίση έγινε ήδη καθεστώς και οδυνηρή επίγνωση της κατάστασης έχουν όλοι. Οι ειρηνικές πορείες, οι συγκεντρώσεις και οι συμβολικές διαμαρτυρίες, παρότι προσελκύουν την προσοχή των μέσων ενημέρωσης, δεν πρόκειται να αυξήσουν τις τάξεις μας, γιατί αυτά μας υποβαθμίζουν σε παθητικούς παρατηρητές για θέματα που είναι δική μας υπόθεση.

Και απευθύνονται σε όλο τον λαό που υφίσταται τις συνέπειες της κρίσης και τη συρρίκνωση του δημοσίου χώρου:

Τούτη η κατάληψη είναι μια πρόσκληση σε όλους όσοι έχουν γίνει στόχος της παρούσας κρίσης, δηλαδή στους πάντες. Δεν μπορούμε να περιμένουμε κάποιες κινητοποιήσεις να σταματήσουν τις δυνάμεις που ωθούν όλο και περισσότερους έξω από αυτό το σύστημα. Καθήκον μας είναι να διαταράξουμε τη λειτουργία του συστήματος κάνοντας δικά μας αυτά που μας ανήκουν.

Και περιγράφουν με σαφή και απλό τρόπο τις συνέπειες της κρίσης του συστήματος που καλούνται όλοι να... πληρώσουν, και ειδικότερα της ανώτατης εκπαίδευσης:

Μάθαμε πρόσφατα ότι το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια δεν χρησιμοποιεί τα δίδακτρα για να χρηματοδοτήσει την έρευνα και την εκπαίδευση. Αντίθετα, τα τοποθετεί σε Τράπεζα της Νέας Υόρκης για να εξασφαλίσει την πιστοληπτική του ισχύ σε πιστωτικές αγορές. Βάζουν τα δίδακτρά μας εγγύηση, για να χρηματοδοτηθεί το μεγαλύτερο και πιο κερδοσκοπικό κατασκευαστικό έργο στην πολιτεία της Καλιφόρνια.

Ο αριθμός των φοιτητών που έχουν χρέος αυξήθηκε κατά 20% από το 2000 (και ειδικά για τους μαύρους φοιτητές 80-100%). Το μέσο χρέος των αποφοίτων ανήλθε σε 23.200 δολάρια μόνο το 2008, δηλαδή αύξηση 24% σε σχέση με το 2004.

Χρηματοδοτεί το Πανεπιστήμιο τις κατασκευές με ποσά ίσα προς αυτά που περικόπτονται από τις δαπάνες για την παιδεία και τα δίδακτρα αυξάνονται επ' αόριστον. Είναι φανερή η ολίσθηση της οικονομίας προς τις κατασκευές, εις βάρος των γονιών, που όλο και περισσότερο αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να τους πάρουν το σπίτι, και των σπουδαστών που θα εργαστούν για το υπόλοιπο της ζωής τους για ν' αποπληρώσουν το χρέος τους. Το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια μας διασφαλίζει ότι κανένας μας δεν θα έχει μέλλον σ' αυτό το σύστημα.

Κοινωνική στήριξη - Αλληλεγγύη

Η ηθική υποστήριξη και **αλληλεγγύη** από όλο τον κόσμο προς τους εξεγερμένους φοιτητές υπήρξε πρωτοφανής. Με το μήνυμα "Να οργανωθούμε και να ενώσουμε τον αγώνα μας σ' όλο τον κόσμο" οργανώνονται εκδηλώσεις σε ορισμένη ημερομηνία σε όλο τον κόσμο[5]! Οι εκδηλώσεις αυτές αποτελούν συνέχεια αντίστοιχων της περσινής χρονιάς και έχουν συμφωνηθεί μέσω διαδικτύου (chat) από οργανώσεις και ακτιβιστές. Συμφώνησαν να οργανωθεί και φέτος **Παγκόσμια Εβδομάδα Δράσης: 9-18 Νοεμβρίου 2009**, με ημέρα "προθέρμανσης" στις 5 Νοεμβρίου. (Η 17η Νοεμβρίου. έχει οριστεί ως "Διεθνής Φοιτητική Ημέρα" (http://en.wikipedia.org/wiki/International_Students_Day).

Οι **εκπαιδευτικοί** της Καλιφόρνια οργάνωσαν εβδομάδα κινητοποίησης (24/10 - 02/11), σ' ολόκληρη την πολιτεία, και έκτακτο συνέδριο με κεντρικό θέμα "πώς πρέπει να παλέψουμε για να σώσουμε τη δημόσια εκπαίδευση". Οργανώνονται διαλέξεις και συζητήσεις με θέμα την κρίση, εκδηλώσεις και ακτιβισμοί. Ανάμεσά τους μια χαρακτηριστική ομιλία του Ruthie Gilmore είχε τίτλο: "Η ζωή στην κόλαση... ή πώς ο καπιταλισμός για να σώσει τον καπιταλισμό από τον καπιταλισμό πρέπει να σκοτώσει την πολιτική φαντασία μας".

Επίσης, δημιουργήθηκε αυθόρμητα μια **Συμμαχία Αλληλεγγύης** (Berkeley Solidarity Alliance) που εξέδωσε προκήρυξη για να συμπαρασταθεί στις κινητοποιήσεις των πανεπιστημιακών (απεργία και διαδήλωση 28-09-09) και των φοιτητών της Καλιφόρνια (καταλήψεις και εκδηλώσεις διαμαρτυρίας). Υποστηρίζει τον αγώνα για το δημόσιο Πανεπιστήμιο καταγγέλλοντας την έλλειψη δημοκρατικής λειτουργίας και διαφάνειας στη διοίκηση του Πανεπιστημίου της Καλιφόρνια, διακηρύσσει ότι η ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί "δημόσιο αγαθό" προσβάσιμο από όλους και εφικτό σε όλους τους πολίτες της Καλιφόρνια αλλά και ευρύτερα. Καταγγέλλει την πορεία ιδιωτικοποίησης και επιμένει ότι η ανώτατη εκπαίδευση πρέπει να παραμείνει δωρεάν αλλά και να επεκταθεί ως θεσμός ως απάντηση στην κρίση.

Γιάννης Μαΐστρος

5. Μετά τη "Παγκόσμια Ημέρα Δράσης ενάντια στην Εμπορευματοποίηση της Εκπαίδευσης ("International Day of Action against the Commercialization of Education") [05/11/2008] και την Παγκόσμια Εβδομάδα Δράσης "Να Διεκδικήσουμε της Εκπαίδευσή μας ("Reclaim your Education – Global Week of Action") [20-29/04/2009]

Η μάγισσα αγγελιαφόρος

Η Μποκάνα ντε Πάιβας είναι ένα χωριό στα βόρεια της Νικαράγουας, κοντά στην πόλη Ματαγάλπα. Πριν από 15 χρόνια μερικές γυναίκες του χωριού οργάνωσαν το Σπίτι της Γυναίκας που αποτέλεσε το κέντρο προάσπισης των δικαιωμάτων τους. Το 2001 ορισμένες απ' αυτές έκαναν ένα επιπλέον βήμα ιδρύοντας έναν ραδιοσταθμό, τον «Λόγο της Γυναίκας», έναν από τους ελάχιστους καθαρά φεμινιστικούς ραδιοσταθμούς στη Λατινική Αμερική.

Ο σταθμός ανοίγει το πρόγραμμα κάθε πρωί στις 5 με την εκπομπή «la bruja mensajera» (η μάγισσα αγγελιαφόρος), όπου μια γυναίκα χαϊδεύοντας μια γυάλινη σφαίρα, μαντεύει ποιες γυναίκες του χωριού υπήρξαν ή απειλούνται να γίνουν θύματα βίας από άντρα. Στην πραγματικότητα, η μάγισσα δεν κάνει τίποτα άλλο από το να δημοσιοποιεί από το μικρόφωνο του σταθμού τις καταγγελίες που γυναίκες του χωριού προσφέρουν στο Σπίτι της Γυναίκας, μέσα από ανώνυμα χαρτάκια και ψιθύρους.

«Επιτιθέμενε σε βλέπω», λέει η μάγισσα στο μικρόφωνο, δίνοντας το όνομα του θύτη. Εφευρέτης της εκπομπής η Jamileth Chavarr£a Mendieta, μια μητέρα δύο παιδιών που σπουδάζει νομική και το προσωνύμιο της μάγισσας την ακολουθεί και στην καθημερινή της ζωή. Οι γυναίκες του Σπιτιού δεν αρκούνται στις καταγγελίες από το ράδιο αλλά επαγρυπνούν για όσα συμβαίνουν στο χωριό και προτρέπουν τους γείτονες να πάψουν να σιωπούν μπρο-

Asociación de Radios Comunitarias de Nicaragua

στά στις βιαιοπραγίες που συμβαίνουν δίπλα τους. Αποτέλεσμα: οι καταγγελίες που δέχονται σήμερα είναι κατά πολύ λιγότερες απ' όσο πριν από τέσσερα-πέντε χρόνια.

Τα κοινωνικά νομίσματα

Palma, Maracana, Guara στη Βραζιλία_ Txai, Lionza στη Βενεζουέλα_ Tlaloc, Mexquite, Caxcan στο Μεξικό... είναι μερικά από τα ονόματα των κοινωνικών νομισμάτων που κυκλοφορούν σε κάποια χωριά και συνοικίες των πόλεων της Λατινικής Αμερικής και που ανέρχονται σε αρκετές εκατοντάδες. Τα κοινωνικά νομίσματα δημιουργούνται από κοινότητες ανθρώπων, στις πόλεις ή τα χωριά, με σκοπό να διευκολύνουν τη χρηματική τους ρευστότητα και την τοπική οικονομία. Η κοινότητα των ανθρώπων που αποφασίζει να καθιερώσει ένα κοινωνικό νόμισμα μπορεί να κάνει τις συναλλαγές της στο εσωτερικό της κοινότητας με αυτό το νόμισμα ενώ για τις εξωτερικές της πληρωμές, όπως π.χ. η πληρωμή των λογαριασμών του ηλεκτρικού ρεύματος και οι λοιπές δοσοληψίες με το κράτος γίνονται στο εθνικό νόμισμα.

Το κοινωνικό νόμισμα, η ονομασία του οποίου επιλέγεται από τη συνέλευση της ομάδας που το εκδίδει, χρησιμοποιείται ως διευκολυντής των συναλλαγών, δεν συσσωρεύεται, έχει ισχύ για καθορισμένο χρονικό διάστημα και αναγνωρίζεται σαν εμπορικό κουπόνι - όρος που παρακάμπτει τον νόμο που περιορίζει την έκδοση νομίσματος μόνο από την κεντρική τράπεζα.

Η τιμή του γενικά ορίζεται σαν ίση απέναντι στο επίσημο νόμισμα αλλά καταλήγει να έχει μεγαλύτερη αξία απ' αυτό, μια και οι έμποροι της περιοχής κάνουν έκπτωση στις αγορές που πραγματοποιούνται με το κοινωνικό νόμισμα. Αυτό υποστηρίζει από την εμπειρία του ο Χοακίν ντε Μέλο, ιδρυτής και συντονιστής της κοινοτικής τράπεζας Πάλμας που εδρεύει στο Conjunto Palmeiras, μια συνοικία της πόλης Φορταλέσα, στα Β.Α. της Βραζιλίας.

Η κοινοτική τράπεζα Πάλμας ιδρύθηκε το 1998 και το 2000 γεννήθηκε το ομώνυμο νόμισμα: Πάλμα. Οι κάτοικοι της Παλμέιρας μπορούν ν' ανταλλάξουν στην τράπεζα το επίσημο νόμισμα με το κοινωνικό και να το χρησιμοποιούν στα 240 καταστήματα της περιοχής. Με αυτό τον τρόπο υπάρχει μια κίνηση του χρήματος στην περιοχή, αυξάνονται οι πωλήσεις και δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Η εμπειρία ήταν πολύ ενθαρρυντική και το 2005 δημιουργήθηκε το Βραζιλιάνικο Δίκτυο Κοινοτικών Τραπεζών. Σήμερα λειτουργούν 40 κοινοτικές τράπεζες στη Βραζιλία.

Παίρνοντας υπόψη την βραζιλιάνικη εμπειρία και αξιοποιώντας την πρακτική του μεξικάνικου δικτύου Tlaloc/ espacio ecosol, από τον Απρίλιο του 2009 ενεργοποιείται στο Αγουασκαλιέντες του Μεξικού η ομάδα τρουέκε και ανταλλαγών "colectivo Caxcan". Η ομάδα κυκλοφόρησε το νόμισμα Caxcan, που πήρε τ' όνομά του από την ιθαγενική παράδοση. Το καινούριο στοιχείο που εισήγαγε η ομάδα αυτή ήταν πως τα συμβεβλημένα μέλη μπορούν να πραγματοποιούν τις ανταλλαγές αγαθών και υπηρεσιών μέσω ίντερνετ και να διεξάγουν ηλεκτρονικά τις δραστηριότητές τους με το κοινωνικό νόμισμα, το Caxcan. Οι επιχειρήσεις που αποδέχονται το κοινωνικό νόμισμα εγγράφονται σ' ένα δίκτυο που αποκαλείται «Compartiendas», μέσα από το οποίο διακινούνται πληροφορίες για τις διαθεσιμότητες που υπάρχουν και τις εμπορικές πράξεις που συντελούνται. Τόσο οι μαγαζάτορες όσο και οι παραγωγοί, καθώς και αυτοί που προσφέρουν υπηρεσίες, μπορούν να περνάνε τις μονάδες τους σε μια κάρτα που έχει τσιπάκι ή να παίρνουν από το δίκτυο των compartiendas τα κουπόνια Caxcan.

Όπως παρατηρεί στο άρθρο του «Θάνατος του δολαρίου, ζωή των κοινωνικών νομισμάτων» ο Χοσέ Λουίς Γκου-

τιέρες, «σε γενικές γραμμές ένα κοινωνικό νόμισμα είναι ιδιοκτησία της κοινότητας και είναι κάτω από τον έλεγχό της. Ο έλεγχος έχει κοινωνικό χαρακτήρα γιατί τα πρόσωπα που χρησιμοποιούν το χρήμα γνωρίζονται. Η ίδια η κοινότητα επωφελείται από το κέρδος, σε αντιδιαστολή με ό,τι συμβαίνει με τις παραδοσιακές τράπεζες όπου το χρήμα των πελατών χρησιμοποιείται προς όφελος των μετόχων. Η κοινοτική τράπεζα δεν υπηρετεί το κερδοσκοπικό εμπόριο, υπηρετεί τη γέννηση τοπικού πλούτου. Είναι οικονομική δημοκρατία_ είναι η πλήρης άσκηση των οικονομικών δικαιωμάτων των πολιτών. Μπροστά στην παγκόσμια οικονομική κρίση, η αλληλέγγυα κοινωνική οικονομία και το σύστημα των κοινοτικών νομισμάτων αποτελούν την καλύτερη επιλογή για να μεταβάλλουμε τον κόσμο μέσα από μια ριζική και βαθιά αλλαγή των ανθρώπινων σχέσεων».

Το πρώτο ιθαγενικό κανάλι του Εκουαδόρ

Στις 17 Ιουλίου του 2009 ξεκίνησε τη λειτουργία του το TV MICC 47. Οργανωτής και διαχειριστής του καναλιού είναι το ιθαγενικό κίνημα MICC που δραστηριοποιείται στις κεντρικές περιοχές της χώρας. Η μετάδοση των εκπομπών γίνεται κατά κύριο λόγο στη γλώσσα κέτσουα και έδρα του καναλιού είναι η πόλη Λατακούνγκα, μιάμιση ώρα απόσταση από την πρωτεύουσα Κίτο. «Μας ενδιαφέρει να μιλάμε για τη γη, για το νερό, για τα συλλογικά μας δικαιώματα, να κάνουμε ντοκιμαντέρ για ν' ανακτήσουμε την ιστορική μνήμη. Από το 2004 προσπαθούμε ν' αποκτήσουμε πρόσβαση σ' ένα μέσο μαζικής επικοινωνίας για να μπορούμε ν' ασκήσουμε το δικαίωμά μας στην επικοινωνία», λέει η Μαρίτσα Σαλασάρ, διευθύντρια του καναλιού. Τελικά, ύστερα από πολλές πιέσεις προς την κυβέρνηση, η συχνότητα παραχωρήθηκε το 2008 και μετά από μια τετράμηνη πειραματική μετάδοση το κανάλι άρχισε την επίσημη λειτουργία του. Η σημερινή του εμβέλεια καλύπτει 400 από τις 800 κοινότητες της ορεινής ζώνης του κεντρικού Εκουαδόρ, αλλά προγραμματίζεται η διεύρυνσή της ώστε να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της χώρας.

Η επίσημη έναρξη των προγραμμάτων του καναλιού γιορτάστηκε με παραδοσιακούς χορούς και πανηγύρια από τους ιθαγενείς της περιοχής, τα οποία μεταδόθηκαν απευθείας από το κανάλι. Ήταν η πρώτη του απευθείας μετάδοση. «Ύστερα από 517 χρόνια θα αποκτήσουμε τη δική μας φωνή, θα δυναμώσουμε τον κοινοτισμό των ιθαγενικών λαών και θα γράψουμε την ιστορία των λαών μας με τον δικό μας λόγο και τα δικά μας χέρια», έλεγε η ανακοίνωση του Συντονιστικού των Ιθαγενικών Οργανώσεων των Άνδεων.

Οαχάκα, Μεξικό: Το άλλο σεμινάριο

Εάν κανείς αναζητήσει τις συναντήσεις που διεξάγονται στη Λατινική Αμερική πάνω σε διάφορες θεματικές που αφορούν τη φυσιογνωμία, τους προβληματισμούς και τους αγώνες των κινημάτων της Λατινικής Αμερικής, θα εκπλαγεί από τη συχνότητά τους. Δεν υπάρχει μήνας, για να μην πούμε εβδομάδα, που να μην συνευρίσκονται και να ανταλλάσσουν απόψεις εκπρόσωποι κινημάτων σε κάποια από τις χώρες της περιοχής. Μία από αυτές τις συναντήσεις, το «Άλλο Σεμινάριο» έγινε τον Σεπτέμβριο στην πόλη της Οαχάκα του Μεξικού. Το «Άλλο Σεμινάριο» πραγματοποιείται, από το 2006, κάθε Σεπτέμβρη και οργανώνεται από τους «Νέους σε Εναλλακτική Αντίσταση» που συμμετέχουν στην Άλλη Καμπάνια που προώθησαν οι ζαπατίστας. Στην πορεία η διοργάνωση επεκτάθηκε και σε οργανώσεις που δεν συμμετείχαν στην Άλλη Καμπάνια. Στη φετινή διοργάνωση πήραν μέρος περίπου 100 εκπρόσωποι συλλογικοτήτων από ολόκληρο το Μεξικό αλλά και από άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Η θεματολογία του σεμιναρίου είχε 3 άξονες:

- Η σημερινή καπιταλιστική κρίση
- Αυτονομίες και διαδικασίες αυτοδιαχείρισης στους ιθαγενείς και στις πόλεις
- Ο αγώνας μας, οι πρακτικές μας, η οργάνωσή μας

Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στο θέμα "αυτονομία και διαδικασίες αυτοδιαχείρισης" όπου εξετάστηκε το τετράπτυχο αυτονομία και εξουσία, ιθαγενική αυτονομία, υλική αυτονομία, αυτονομία στις πόλεις. Διερευνήθηκαν οι εμπειρίες αυτονομίας και αυτοδιαχείρισης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, «εμπειρίες που οραματίζονται μέσα στα πλαίσια του αντικαπιταλιστικού αγώνα τη δυνατότητα κοινωνικού μετασχηματισμού χωρίς την κατάληψη της εξουσίας καθώς και την επαναστατική διαδικασία για τη δημιουργία ενός διαφορετικού κόσμου, αντικαπιταλιστικού, αυτόνομου και αυτοδιαχειριζόμενου, εδώ και τώρα».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαδικασία που ακολουθήθηκε, καθώς οι παρευρισκόμενοι στα θεματικά τραπέζια χωρίστηκαν ανά δύο και συζήτησαν τα θέματα, ύστερα συζήτησαν δύο ζεύγη μεταξύ τους, στη συνέχεια τέσσερα ζεύγη και κατόπιν έγινε η θεματική ολομέλεια, επιδιώκοντας μ' αυτό τον τρόπο τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή και συμβολή του καθενός στη ζύμωση, αποφεύγοντας το ξεπέταγμα των θεμάτων και αναδεικνύοντας τη διαδικασία σε πρωτεύον στοιχείο της κινηματικής πρακτικής. Περισσότερα στοιχεία για τη συνάντηση στο: www.elotroseminario.org/joomla.

Στέλιος Γαβριηλίδης

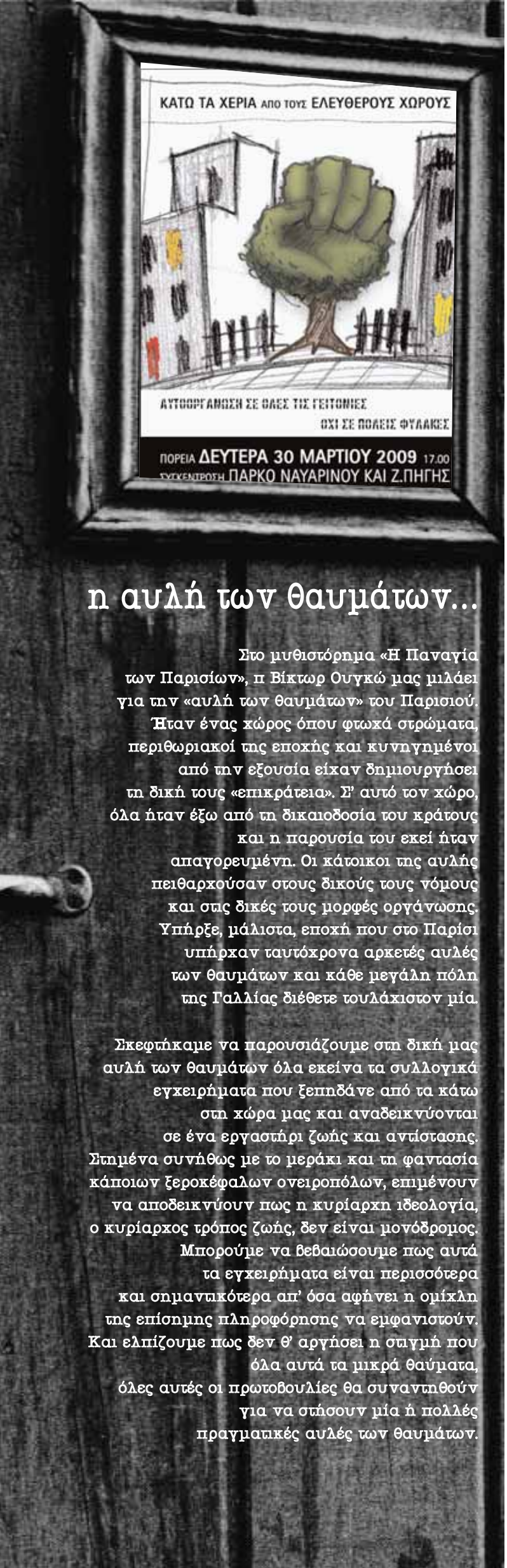

η αυλή των θαυμάτων...

Στο μυθιστόρημα «Η Παναγία των Παρισίων», η Βίκτωρ Ουγκώ μας μιλάει για την «αυλή των θαυμάτων» του Παρισιού. Ήταν ένας χώρος όπου φτωχά στρώματα, περιθωριακοί της εποχής και κυνηγημένοι από την εξουσία είχαν δημιουργήσει τη δική τους «επικράτεια». Σ' αυτό τον χώρο, όλα ήταν έξω από τη δικαιοδοσία του κράτους και η παρουσία του εκεί ήταν απαγορευμένη. Οι κάτοικοι της αυλής πειθαρχούσαν στους δικούς τους νόμους και στις δικές τους μορφές οργάνωσης. Υπήρξε, μάλιστα, εποχή που στο Παρίσι υπήρχαν ταυτόχρονα αρκετές αυλές των θαυμάτων και κάθε μεγάλη πόλη της Γαλλίας διέθετε τουλάχιστον μία.

Σκεφτήκαμε να παρουσιάζουμε στη δική μας αυλή των θαυμάτων όλα εκείνα τα συλλογικά εγχειρήματα που ξεπηδάνε από τα κάτω στη χώρα μας και αναδεικνύονται σε ένα εργαστήρι ζωής και αντίστασης. Στημένα συνήθως με το μεράκι και τη φαντασία κάποιων ξεροκέφαλων ονειροπόλων, επιμένουν να αποδεικνύουν πως η κυρίαρχη ιδεολογία, ο κυρίαρχος τρόπος ζωής, δεν είναι μονόδρομος. Μπορούμε να βεβαιώσουμε πως αυτά τα εγχειρήματα είναι περισσότερα και σημαντικότερα απ' όσα αφήνει η ομίχλη της επίσημης πληροφόρησης να εμφανιστούν. Και ελπίζουμε πως δεν θ' αργήσει η στιγμή που όλα αυτά τα μικρά θαύματα, όλες αυτές οι πρωτοβουλίες θα συναντηθούν για να στήσουν μία ή πολλές πραγματικές αυλές των θαυμάτων.

Terra Verde

Η Terra Verde (πράσινη γη) αποτελεί μια ομάδα για την προώθηση του αλληλέγγυου εμπορίου στην πόλη των Χανίων. Η ομάδα ξεκίνησε να (υπο)λειτουργεί το φθινόπωρο του 2008 ως ιδέα τριών ατόμων. Από τότε, αν και χρονικά πέρασε λίγος καιρός, για την ομάδα από άποψη λειτουργίας φαίνεται σαν να έχουν περάσει χρόνια. Ας το πάρουμε όμως από την αρχή:

Προσπάθεια για την προώθηση του αλληλέγγυου εμπορίου πραγματοποιούνταν για μερικά χρόνια σε συνεργασία με την αντίστοιχη ομάδα Σπόρος της Αθήνας, στο πλαίσιο λειτουργίας του «Κοινωνικού Στεκιού-Στεκιού Μεταναστών» των Χανίων. Πέρυσι το φθινόπωρο μια μικρή ομάδα αποφάσισε να ξεκινήσει την προσπάθεια δημιουργίας μιας ανεξάρτητης ομάδας. Έτσι δημιουργήθηκε η Terra Verde. Η ομάδα συνέχισε να φιλοξενείται στο «Κοινωνικό Στέκι-Στέκι Μεταναστών» της πόλης και βασική-ελάχιστη δραστηριότητά της ήταν να προωθεί (και ταυτόχρονα να ενημερώνει) τον κόσμο που επισκεπτόταν το στέκι, καθώς και να καλύπτει τις ανάγκες του κυλικείου του στεκιού με τα απαραίτητα ροφήματα.

Στη συνέχεια και άλλα άτομα, κυρίως νέοι, έδειξαν ενδιαφέρον για τη συμμετοχή στην Terra Verde, αυξάνοντας έτσι και τις δυνατότητες και την όρεξη για δημιουργία. Έτσι, σύντομα, τον Απρίλιο του 2009 πραγματοποιήθηκε η πρώτη μας εκδήλωση στον χώρο του στεκιού. Το διήμερο περιλάμβανε συζήτηση για το αλληλέγγυο εμπόριο με καλεσμένους μέλη της ομάδας Σπόρος, και τη δεύτερη μέρα προβολή ντοκιμαντέρ. Ταυτόχρονα, αυτή η πρώτη εκδήλωση ήταν και η αφορμή για την πρώτη δημοσίευση άρθρου της ομάδας στον τοπικό Τύπο και ουσιαστικά η πρώτη παρουσίαση της ομάδας στο ευρύ κοινό των Χανίων.

Η λειτουργία της ομάδας έγινε και πιο έντονη στο στέκι. Η Terra Verde ανέλαβε να «κρατάει» το κυλικείο του στεκιού κάθε Πέμπτη, με ταυτόχρονη παρουσίαση της ομάδας και των προϊόντων της.

Το επόμενο βήμα ήταν η δραστηριότητα της Terra Verde εκτός του χώρου του στεκιού. Αφορμή αποτέλεσε η εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στα Χανιά για τη μη τσιμεντοποίηση του στρατοπέδου Μαρκόπουλου και για τη μετατροπή του σε χώρο πρασίνου. Εκεί ανέλαβε τη δημιουργία καφενείου. Έτσι, δημιουργήθηκε το καφενείο το «ξεκολλημένο μπρίκι», όπου εκτός από την παρασκευή καφέ φίλτρου, αραβικού, εσπρέσο, τσαγιού και ροφήματος σοκολάτας, υπήρξε και ενημέρωση του κόσμου για τις δραστηριότητες της ομάδας. Η ομάδα αν και «πρωτάρα» έφερε εις πέρας τους στόχους που η ίδια είχε θέσει, ενημερώνοντας τον κόσμο αλλά και δημιουργώντας ένα ζωντανό και κεφάτο χώρο.

Στη συνέχεια αποφασίσαμε ότι έπρεπε να κάνουμε την εμφάνισή μας στην πόλη και αυτόνομα. Επομένως αποφασίστηκε να παρουσιάσουμε την ομάδα και τα προϊόντα μας στην πόλη, και συγκεκριμένα στο πιο πολυσύχναστο κομμάτι της παλιάς πόλης των Χανίων, όπου μας καλοδέχτηκε και ο κόσμος αλλά και οι μαγαζάτορες της περιοχής. Ταυτόχρονα, η ομάδα έδινε το παρόν και σε άλλες δραστηριότητες της πόλης, όπως στις εκδηλώσεις για το ελεύθερο κάμπινγκ που οργανώθηκαν από πολλές ομάδες των Χανίων.

Τελευταία και πιθανότατα πιο επιτυχημένη εκδήλωση ήταν η συμμετοχή τον περασμένο Σεπτέμβριο στο 4ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ στα Χανιά, όπου έκανε πάλι την εμφάνισή του το καφενείο «ξεκολλημένο μπρίκι». Η επιτυχία και αυτήν τη φορά ήταν σημαντική, τόσο στην προώθηση των προϊόντων και την ενημέρωση του κόσμου όσο και στη γνωριμία με άτομα από τα Χανιά αλλά και το Ρέθυμνο που εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τη συμμετοχή.

Συνεχίζουμε πλέον ακόμα πιο δυναμικά τις προσπάθειές μας. Κάθε Πέμπτη απόγευμα μαζευόμαστε στον χώρο του Στεκιού, δουλεύοντας το κυλικείο αλλά και δημιουργώντας ένα διαφορετικό κλίμα. Επιπλέον, ετοιμάζονται νέες εκδηλώσεις, όπως η συζήτηση για τα κινήματα της Λατινικής Αμερικής, προβολές ταινιών και άλλες ευφάνταστες και πάντα «ζωντανές» δραστηριότητες.

Terra Verde

terraverdexania@gmail.com

κάθε Πέμπτη απόγευμα στο κοινωνικό στέκι-στέκι μεταναστών, στα Χανιά

Πραξικόπημα στην Ονδούρα

Πραξικόπημα στην Ονδούρα 23
Κολομβία: το προγεφύρωμα των ΗΠΑ 26
ΗΠΑ και Βραζιλία: μια γεωπολιτική οικονομική αντιπαράθεση 27
Ειδήσεις: Βενεζουέλα, Ονδούρα 31

Τη νύχτα της 28ης Ιουνίου ο Μανουέλ Σελάγια, εκλεγμένος πρόεδρος της Ονδούρας, συλλαμβάνεται με τις πυτζάμες του από τους στρατιωτικούς και οδηγείται αεροπορικώς στην Κόστα Ρίκα, αφού προηγουμένως το αεροπλάνο που τον μετέφερε έκανε μια στάση στην Παλμερόλα, στρατιωτική βάση των ΗΠΑ στην Ονδούρα. Επρόκειτο για ένα ακόμη στρατιωτικό πραξικόπημα, από αυτά που έχει δώσει η κοινωνικοπολιτικά σεισμογενής περιοχή της Λατινικής Αμερικής κατά δεκάδες και που είχαμε ξεχάσει μέσα στην ευφορία της αλυσιδωτής ανάδειξης των αριστερών και προοδευτικών κυβερνήσεων; Επρόκειτο για μια ενστικτώδη «ακαθοδήγητη» απεγνωσμένη κίνηση κάποιων αντιδραστικών στρατιωτικών, πολιτικών και οικονομικών κύκλων της Ονδούρας που έβλεπαν τα συμφέροντά τους να κινδυνεύουν και τη χώρα να εγκαταλείπει την παραδοσιακή της θέση στο φιλοαμερικανικό στρατόπεδο και να προσεγγίζει όλο και περισσότερο το μπλοκ Τσάβες; Πέντε μήνες μετά οι εξελίξεις που έχουν συντελεστεί και τα στοιχεία που έχουν προκύψει ρίχνουν αρκετό φως στο γιατί και το πώς του πραξικοπήματος αλλά και στα νέα δεδομένα που αφορούν τη Λατινική Αμερική.

Ο ρόλος των ΗΠΑ στο πραξικόπημα

Όσο κι αν προσπαθεί η κυβέρνηση των ΗΠΑ να αποποιηθεί τις ευθύνες της είναι πλέον πεντακάθαρο πως κάθε άλλο παρά αμέτοχη είναι στην επιβολή του πραξικοπήματος. Οι ένοπλες δυνάμεις της Ονδούρας είναι απόλυτα ελεγχόμενες από το Πεντάγωνο και τις υπηρεσίες των ΗΠΑ και δεν θα μπορούσαν να κάνουν την παραμικρή κίνηση χωρίς την έγκρισή τους. Οι συχνές επισκέψεις αξιωματούχων των ΗΠΑ που προηγήθηκαν και οι επαφές που είχαν με τους κύκλους που ηγήθηκαν του πραξικοπήματος, ακόμη και λίγες μέρες πριν την εκδήλωσή του, η χρησιμοποίηση της βορειοαμερικανικής βάσης της Παλμερόλα, η μεταφορά του Σελάγια στην Κόστα Ρίκα και εν γένει η εμπλοκή στα τεκταινόμενα του προέδρου της Αρίας (πιστού φιλοαμερικανού πολιτικού) είναι αδιάσειστα στοιχεία εμπλοκής. Ίσως όμως το σημαντικότερο να είναι η πολιτική που ακολούθησαν οι ΗΠΑ μετά την ανατροπή του Σελάγια. Αφού καταδίκασαν φραστικά το πραξικόπημα, όπως άλλωστε έκαναν όλες οι χώρες της αμερικανικής ηπείρου, έδωσαν την εντύπωση πως η συνταγματική τάξη θα αποκατασταθεί μέσω της εξωτερικής πίεσης προς τους πραξικοπηματίες κρατώντας για τις ίδιες τον ρόλο κλειδί. Έσπρωξαν λοιπόν την πλευρά Σελάγια σε χρονοβόρες διαπραγματεύσεις με τους πραξικοπηματίες. Αυτές τους έδωσαν σε τελική ανάλυση χρόνο για να εμφανίσουν μια εικόνα παγίωσης του νέου καθεστώτος ενώ ταυτόχρονα τους αναγόρευσαν σε ισότιμο συνομιλητή που δεν τον βάρυναν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της συνταγματικής νομιμότητας. Τελικά οι συνομιλίες αποδείχτηκαν άκαρπες και οι πραξικοπηματίες προχωράνε στη διεξαγωγή προεδρικών, βουλευτικών και δημοτικών εκλογών στις 29 Νοεμβρίου. Με αυτές, μέσω της εκτεταμένης νοθείας που ετοιμάζουν και την έλλειψη πολιτικών αντιπάλων, οι οποίοι απέχουν, επιδιώκουν να αποκτήσουν την ταμπέλα της συνταγματικής νομιμότητας. Ήδη οι ΗΠΑ ανακοίνωσαν ότι θα αναγνωρίσουν το αποτέλεσμα αυτών των εκλογών και

είναι βέβαιο πως θα τους ακολουθήσουν και οι στενότεροι των συμμάχων τους στην περιοχή. Εκφραστής αυτής της πολιτικής των ΗΠΑ είναι η υπουργός εξωτερικών Χίλαρι Κλίντον και σε πολλούς αναλυτές παραμένει το ερώτημα αν ο πρόεδρος Ομπάμα συμμερίζεται τις απόψεις της. Ωστόσο είναι ένα ερώτημα χωρίς πρακτικό αντίκρυσμα.

Τα πραξικοπήματα του 21ου αιώνα

Το πραξικόπημα στην Ονδούρα είχε σημαντικές διαφορές από τα αντίστοιχα αιματοβαμμένα που σημειώθηκαν τον περασμένο αιώνα στη Λατινική Αμερική. Δεν εκτέλεσε αμέσως τον πρόεδρο και επιφανή κυβερνητικά και πολιτικά στελέχη, δεν απαγόρευσε τη λειτουργία των κομμάτων, δεν γέμισε προληπτικά τις φυλακές και τις εξορίες, δεν απαγόρευσε τις κινητοποιήσεις των αντιφρονούντων. Από την αρχή προσπάθησε να περιβληθεί με έναν μανδύα νομιμότητας. Εξέλεξε σαν πρόεδρο τον Ρομπέρτο Μιτσελέτι, ο οποίος ήταν πρόεδρος της βουλής και προερχόταν μάλιστα από το ίδιο κόμμα στο οποίο ανήκε και ο ανατραπείς πρόεδρος Σελάγια. Την εκλογή του Μιτσελέτι ενέκρινε επίσης το ανώτατο συνταγματικό δικαστήριο. Το πραξικόπημα στην Ονδούρα δεν ήταν το πρώτο που έγινε στη Λατινική Αμερική μέσα στον 21ο αιώνα. Είχαν προηγηθεί το πραξικόπημα κατά του Τσάβες το 2002, το οποίο πέτυχε την ολιγοήμερη απομάκρυνσή του αλλά τελικά κατέληξε σε αποτυχία, αφού με τις λαϊκές κινητοποιήσεις και την αντίδραση μέρους των ενόπλων δυνάμεων ο πρόεδρος Τσάβες που κρατιόταν φυλακισμένος στη Βενεζουέλα απελευθερώθηκε. Ακολούθησε το 2004 το πραξικόπημα στην Αϊτή που οδήγησε στην ανατροπή του εκλεγμένου προέδρου Αριστίντ. Ο Αριστίντ όμως οδηγήθηκε εξόριστος στην Αφρική. Η φόρμουλα της Αϊτής ήταν βελτιωμένη σε σχέση με τη Βενεζουέλα, και της Ονδούρας ακόμη πιο βελτιωμένη. Φαίνεται πως σιγά σιγά ολοκληρώνεται η μορφή αυτού που αποκαλείται «πραξικόπημα του 21ου αιώνα».

Foto Nelton Rivera

Στην εξέλιξη των γεγονότων οι πραξικοπηματίες οδηγήθηκαν, κάτω από τη λαϊκή αντίσταση, στη σκλήρυνση της στάση τους. Αναφέρονται από 25 ως 100 νεκροί, ανάλογα με τις πηγές, ενώ οι τραυματίες και οι κρατούμενοι σε μερικές εκατοντάδες. Υπήρξαν παρενοχλήσεις ή προσωρινές απαγορεύσεις σε αντιδικτατορικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και βέβαια καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια ώστε να αποτραπεί η είσοδος του προέδρου Σελάγια στο έδαφος της Ονδούρας. Παρ' όλα αυτά, η εμμονή του καθεστώτος σε μια δημοκρατικοφανή και «συνταγματική» δημόσια εικόνα είναι εμφανής, εικόνα βέβαια που δεν φροντίζουν να απογυμνώσουν τα κυρίαρχα διεθνή μέσα μαζικής επικοινωνίας. Όσο πλησιάζουμε προς τις εκλογές της 29ης Νοεμβρίου υπάρχουν σημάδια πως η στάση των κατασταλτικών μηχανισμών σκληραίνει.

Η αντίσταση του λαού της Ονδούρας

Από την πρώτη μέρα του πραξικοπήματος το αντιστεκόμενο λαϊκό κίνημα διεκδίκησε την πρωτοβουλία στους δρόμους. Κυρίαρχο ρόλο στους κόλπους του παίζει το Εθνικό Μέτωπο κατά του Πραξικοπήματος (FNCGE). Πρόκειται για ένα ευρύ μέτωπο που περιλαμβάνει δεκάδες συλλογικότητες από όλη τη χώρα. Το FNCGE δημιουργήθηκε μετά το πραξικόπημα και πάτησε πάνω στη δουλειά που εδώ και μια δεκαετία είχε αναπτύξει το Εθνικό Συντονιστικό της Λαϊκής Αντίστασης στις φτωχοσυνοικίες των πόλεων, στις ιθαγενικές και νέγρικες κοινότητες κ.λπ. Είναι τα ίδια στρώματα που στήριξαν τον πρόεδρο Σελάγια. Το FNCGE δεν αποτελεί και δεν θέλει να μετασχηματιστεί σε πολιτικό συνασπισμό, δεν ελέγχεται από κανένα κόμμα, ούτε από τον Σελάγια. Η δομή του έχει έναν αντιιεραρχικό προσανατολισμό και εκπροσωπείται από ένα συντονιστικό όργανο το οποίο διαλέγεται συνεχώς με τις οργανώσεις βάσης. Έχοντας σαν όπλο τη μαχητικότητα και τη μαζικότητά του έχει αναδειχθεί σε πρωταγωνιστή της σημερινής πολιτικής σκηνής.

Ο άλλος πρωταγωνιστής της αντίστασης είναι ο Σελάγια. Προέρχεται από το Φιλελεύθερο Κόμμα (ιδρύθηκε το 1891) και μαζί με το Εθνικό Μέτωπο (ιδρύθηκε το 1902) δεσπόζουν συνεχώς στην πολιτική ζωή της χώρας. Ο Σελάγια προχώρησε αρκετά μακριά: απέτρεψε τις ιδιωτικοποιήσεις των τηλεπικοινωνιών, αύξησε αισθητά τους κατώτερους μισθούς, αναθεώρησε συμβάσεις με μεταλλευτικές εταιρίες που ασελγούσαν στο φυσικό περιβάλλον, προώθησε νόμους προστασίας των τροπικών δασών, στήριξε τις ιθαγενικές και νέγρικες κοινότητες, είχε την πρόθεση να μετατρέψει την αμερικανική στρατιωτική βάση της Παλμερόλα σε πολιτικό αεροδρόμιο και προσχώρησε στην Μπολιβαριανή Συμμαχία της ALBA. Τέλος, προκήρυξε δημοψήφισμα για την εκλογή Συντακτικής Συνέλευσης η οποία θα διαμόρφωνε ένα νέο Σύνταγμα. Ήταν το σημείο που έκανε να ξεχειλίσει το ποτήρι για τους πραξικοπηματίες, μιας και το νέο σύνταγμα θα περιόριζε αισθητά τη δύναμη και τον ρόλο τους.

Μετά την ανατροπή του ο Σελάγια οδηγήθηκε στην Κόστα Ρίκα όπου, κάτω από την πίεση και την προτροπή των ΗΠΑ και του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών, προχώρη-

σε σε πολυήμερες διαπραγματεύσεις με τους πραξικοπηματίες που ωστόσο δεν κατέληξαν πουθενά, μιας και το μόνο που αυτοί ήθελαν ήταν να κερδίσουν χρόνο για να ισχυροποιήσουν τη θέση τους. Οι όποιες ελπίδες του Σελάγια για ρωγμές στο στρατόπεδο των πραξικοπηματιών αποδείχτηκαν μάταιες. Οι διαδηλώσεις μέσα στην Ονδούρα ήταν μαζικές και καθημερινές αλλά δεν είχαν τη δύναμη να ανατρέψουν τους πραξικοπηματίες. Έτσι, η πραγματική πίεση ερχόταν από το εξωτερικό. Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και η ευρύτερη διεθνής κοινότητα καταδίκασαν το πραξικόπημα και δεν αναγνώρισαν την κυβέρνηση που προήλθε απ' αυτό. Οι χώρες της ALBA διέκοψαν την τροφοδοσία της Ονδούρας και οι γειτονικές της χώρες (Νικαράγουα, Σαλβαδόρ, Γουατεμάλα) έκλεισαν για κάποιο διάστημα τις συνοριακές διόδους. Η Βραζιλία, ανερχόμενη δύναμη και ανταγωνίστρια των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική, απέκλεισε κάθε άλλη λύση από την επαναφορά του Σελάγια στην προεδρία της χώρας. Στις 21 Σεπτεμβρίου ο Σελάγια μπήκε παράνομα στην Ονδούρα και κατέφυγε στην πρεσβεία της Βραζιλίας, η οποία έκτοτε έγινε το στρατηγείο του. Και οι νέες διαπραγματεύσεις δεν οδήγησαν πουθενά, αφού οι πραξικοπηματίες ακύρωσαν στην πράξη τις δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει και προχωρούν κανονικά στη διενέργεια των «εκλογών» της 29ης Νοεμβρίου. Μόνο ύστερα απ' αυτή την εξέλιξη ο Σελάγια βγήκε ανοιχτά και κατηγόρησε τις ΗΠΑ ότι στην πραγματικότητα στηρίζουν το πραξικόπημα. Η καταγγελία της στάσης των ΗΠΑ σημαίνει μια αλλαγή πλεύσης για τον Σελάγια; Θα κινηθεί στο εξής προς μια πιο αδιάλλακτη και μακρόχρονη μορφή αντίστασης, αξιοποιώντας τα όποια ερείσματα υπάρχουν στο εσωτερικό και το εξωτερικό;

Το FNCGE από τη μεριά του έχει πιο ριζοσπαστικούς στόχους από τον Σελάγια και προσανατολίζεται ήδη σε μια ένταση του αντιδικτατορικού αγώνα αλλά διατηρώντας πάντα τον ειρηνικό χαρακτήρα των κινητοποιήσεών του. Θα αποδειχτούν όμως αποτελεσματικές; Τις τελευταίες εβδομάδες έχουν παρουσιαστεί ορισμένα κρούσματα επιλεκτικής βίας όπως η δολοφονία του γαμπρού του Μιτσελέτι, η δολοφονία ενός συνταγματάρχη της υπηρεσίας πληροφοριών του στρατού, η απαγωγή του πατέρα του υφυπουργού αμύνης του καθεστώτος. Σηματοδοτούν αυτές οι ενέργειες την έναρξη δυ-

El Independiente Junio 28, 2009 www.elindependiente.ca

ναμικού αγώνα και υποδηλώνουν την ύπαρξη ένοπλων αντιστασιακών οργανώσεων; Ο Σελάγια αλλά και το FNCGE ισχυρίζονται ότι είναι έργο των ίδιων των πραξικοπηματιών, αλλά κατά πόσο ισχύει αυτό; Από την άλλη, ήδη στην Ονδούρα εισρέει στρατός ξένων πρακτόρων, κυρίως παραστρατιωτικοί της Κολομβίας. Οι εξελίξεις οδεύουν προς μια κολομβιανοποίηση της Ονδούρας, όπως υποστηρίζουν κάποιοι δημοσιογράφοι; Όπως πάντα το μέλλον θα απαντήσει στα ερωτήματα.

ΗΠΑ και Λατινική Αμερική σήμερα

Όλα τα γεγονότα δείχνουν πως οι ΗΠΑ αναπτύσσουν μια στρατηγική έντονης παρεμβατικότητας στην περιοχή της Λατινικής Αμερικής. Έχοντας πάντα ως συμμάχους ντόπιους πολιτικούς και οικονομικούς κύκλους, ασκούν μεγάλες πιέσεις στις χώρες που έχουν αριστερών αποκλίσεων κυβερνήσεις και ιδιαίτερα στις χώρες της ALBA. Οικονομικοί οργανισμοί όπως η USAID και ένα πλήθος από μη κυβερνητικές οργανώσεις που βρίσκονται υπό τον έλεγχό τους ασκούν την οικονομική πίεση, βάζουν όρους, ενισχύουν αφειδώς την φίλα προσκείμενη αντιπολίτευση. Παράλληλα, όπου είναι δυνατόν προκαλείται, με οποιοδήποτε πρόσχημα ή αφορμή, πολιτική αναταραχή. Στη Νικαράγουα η αντιπαράθεση είναι καθημερινή, ακόμη και στους δρόμους, ανάμεσα στους σαντινίστας και το σύνολο της αντιπολίτευσης που ενισχύεται δημόσια από τη βορειοαμερικανική πρεσβεία. Στη Βολιβία και στο Εκουαδόρ είναι ανοιχτά τα σχέδια διαμελισμού και αποσκίρτησης των πλούσιων επαρχιών_ στη Βενεζουέλα εντείνεται η δολοφονική δράση ένοπλων αντιδραστικών ομάδων_ στην Παραγουάη οι φήμες για πραξικοπηματική ανατροπή του προέδρου Λούγο βλέπουν το φως καθημερινά. Αν προσθέσουμε τις σοβαρές πιθανότητες να κερδίσει η ακροδεξιά τις προεδρικές εκλογές τον Δεκέμβριο στη Χιλή_ έχοντας υπόψη πως ήδη στον Παναμά εξελέγη πρόσφατα ο Ρικάρντο Μαρτινέλι, ο αυτοεπονομαζόμενος ως ο «Αντι-Τσάβες» της Λατινικής Αμερικής_ το ότι στην Αργεντινή η δεξιά έχει ανεβάσει την πολιτική και διοικητική της ισχύ και πως σημαντικές χώρες όπως το Μεξικό, η Κολομβία, το Περού είναι στα όρια του ν' αποκληθούν προτεκτοράτα, τότε αντιλαμβανόμαστε πως δημιουργείται στη Λατινική Αμερική ένα περισσότερο ευνοϊκό προς τις ΗΠΑ περιβάλλον από αυτό που είχαμε συνηθίσει τα τελευταία χρόνια.

Στο στρατιωτικό πεδίο η συμφωνία ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κολομβία για την λειτουργία επτά νέων βορειοαμερικανικών βάσεων στη χώρα, η μελλούμενη συμφωνία με τον Παναμά για τη λειτουργία τεσσάρων βάσεων στο έδαφός του και η εκ νέου συγκρότηση του 4ου στόλου που περιπολεί στις θάλασσες που περιβάλλουν την αμερικανική ήπειρο, ενισχύουν υπέρμετρα την βορειοαμερικανική στρατιωτική επιχειρησιακή εμβέλεια. Στόχος τους είναι οι κυβερνήσεις που αυτονομούνται, οι λαοί που αγωνίζονται να καθορίσουν το παρόν και το μέλλον τους, ο έλεγχος των πλούσιων φυσικών πόρων της περιοχής, ιδιαίτερα των τεράστιων αποθεμάτων γλυκού νερού, η ενθάρρυνση των φιλικών προς αυτές δυνάμεις.

Πολλοί αναλυτές ισχυρίζονται πως όσο σε παγκόσμιο επίπεδο η οικονομική και πολιτική τους ισχύ συρρικνώνεται, οι ΗΠΑ προσπαθούν να ανακτήσουν και να ελέγξουν την περιοχή που θεωρούσαν ζωτικό τους χώρο από τη

στιγμή που αναδύθηκαν σαν μεγάλη δύναμη. Όμως οι συνθήκες έχουν αλλάξει. Η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ρωσία είναι παρούσες με ανερχόμενες τάσεις, αλλά, το κυριότερο, υπάρχει μια νεαρή υπερδύναμη μέσα στην ίδια τη Λατινική Αμερική ικανή ν' αμφισβητήσει την κυριαρχία τους, η Βραζιλία. Άλλοτε ένα πραξικόπημα στην Ονδούρα θα ήταν περίπατος. Σήμερα όχι. Άλλοτε η στάση της Βραζιλίας θα ήταν το πολύ πολύ μια ρητορική καταδίκη. Σήμερα όχι. Ας μην θεωρούμε πως η Λατινική Αμερική είναι το πεδίο αντιπαράθεσης αποκλειστικά ανάμεσα σε μεγάλες και μικρές υπερδυνάμεις. Δεν πρέπει να ξεχνάμε την ύπαρξη μιας σειράς κυβερνήσεων που επιδιώκουν την ολοκλήρωση της Λατινικής Αμερικής, όχι υποτασσόμενοι στη Βραζιλία, αλλά με όρους μεγαλύτερης ισοτιμίας μεταξύ τους. Η Βενεζουέλα, από τη μεριά της, αισθανόμενη την απειλή, αναβαθμίζει την αμυντική της ικανότητα με σύγχρονα όπλα, με την υπογραφή πολυμερών συμφωνιών και τη δημιουργία λαϊκών πολιτοφυλακών. Η συμμαχία της ALBA συσπειρώνει πλέον εννιά χώρες και παρά την περιορισμένη της ισχύ αποτελεί αναμφίβολα ένα σημείο αναφοράς. Και κυρίως υπάρχουν τα λαϊκά κινήματα που έχουν αποδείξει την ικανότητά τους ν' ανατρέπουν παγιωμένες καταστάσεις και κατεστημένα. Αναμφίβολα βαδίζουμε προς μια πολύμορφη, πολυμέτωπη και σκληρή αντιπαράθεση στη Λατινική Αμερική.

Στέλιος Γαβριηλίδης

Κολομβία: το προγεφύρωμα των ΗΠΑ

Η Κολομβία είναι ένας σταθερός και ίσως ο σημαντικότερος σύμμαχος των ΗΠΑ στη Νότια Αμερική. Η κυβερνητική πολιτική του Ουρίμπε ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό τις επιταγές των ΗΠΑ, αλλά και ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της, έχει στραμμένα τα βλέμματά του στον Βορρά. Δεν είναι καθόλου τυχαίο άλλωστε το γεγονός ότι η Κολομβία διαθέτει τα περισσότερα ιδιωτικά πανεπιστήμια στη Λατινική Αμερική, στην πλειοψηφία τους παραρτήματα των ΗΠΑ, καθώς κι ένα σύστημα υγείας αντίγραφο του βορειοαμερικανικού. Είναι επίσης το μοναδικό κράτος της Λατινικής Αμερικής που διαφημίζει με τεράστιες γιγαντοαφίσες τις ικανότητες και την αποτελεσματικότητα των στρατιωτικών της δυνάμεων, προϊόν συνεργασίας ντόπιων και βορειοαμερικανών συμβούλων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η διεύρυνση των στρατιωτικών συμφωνιών ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κολομβία τον περασμένο Αύγουστο, που επιτρέπουν στις ΗΠΑ τη χρήση επτά στρατιωτικών βάσεων στην Κολομβία (δύο αεροπορικές, τρεις χερσαίες και δύο ναυτικές), δεν ήρθε ως κεραυνός εν αιθρία. Είναι η συνέχεια του Σχεδίου Κολομβία (Plan Colombia) το οποίο, με το πρόσχημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και του εμπορίου ναρκωτικών, οδήγησε, μεταξύ άλλων, σε μαζικές εκδιώξεις και δολοφονίες ιθαγενικού και αγροτικού πληθυσμού, σε αυστηρότερες ρυθμίσεις του ποινικού και σωφρονιστικού κώδικα και στην ποινικοποίηση κάθε κοινωνικής-πολιτικής διαμαρτυρίας.

Με τις νέες συμφωνίες το πρόσχημα παραμένει ίδιο, αλλά δεν γίνεται εύκολα αποδεκτό. Η λειτουργία επτά βορειοαμερικανικών βάσεων προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις των κυβερνήσεων της Λατινικής Αμερικής, αλλά και κινητοποιήσεις, αν και όχι μαζικές, στην Κολομβία και σε γειτονικές χώρες. Οι «καθησυχαστικές» διευκρινίσεις του πρεσβευτή των ΗΠΑ στην Κολομβία, William Brownfield (πρεσβευτής στη Βενεζουέλα το 2002 κατά τη διάρκεια του πραξικοπήματος κατά του Τσάβες), ότι δεν πρόκειται για στρατιωτικές βάσεις, αλλά για βάσεις στήριξης εσωτερικών υποθέσεων, δεν ικανοποίησαν ούτε τους πιο ευκολόπιστους.

Η Βραζιλία, η Βενεζουέλα και το Εκουαδόρ, γείτονες χώρες της Κολομβίας, δεν είδαν τις νέες στρατιωτικές επεκτάσεις της κυβέρνησης του Ομπάμα ως εσωτερική υπόθεση της Κολομβίας. Άλλωστε η Χίλαρι Κλίντον δήλωσε ευθαρσώς ότι στόχος αυτής της στρατιωτικής συμφωνίας είναι η «ασφάλεια της περιοχής», ενώ επίσημο ντοκουμέντο του Πενταγώνου με τίτλο «Στρατηγική για μια Παγκόσμια Πορεία» αναφέρει ότι το Παλαγκέρο, μια από τις νέες βορειοαμερικανικές αεροπορικές βάσεις στην Κολομβία, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για μελλοντικές στρατιωτικές επιχειρήσεις στην ευρύτερη περιοχή, αφού από από εκεί η μισή ήπειρος μπορεί να καλυφθεί με ένα C-17 χωρίς το πρόβλημα του ανεφοδιασμού.

Γίνεται φανερό λοιπόν στις γειτονικές κυβερνήσεις ότι οι νέες βάσεις, μαζί με τη Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου, στοχεύουν στην επανάκτηση του πολιτικο-οικονομικού ελέγχου της περιοχής, μετατρέπουν την Κολομβία σε ισχυρότατη στρατιωτική δύναμη, ενισχύουν την κατασκοπεία, οξύνουν ακόμα περισσότερο τις σχέσεις της Κολομβίας με το Εκουαδόρ και τη Βενεζουέλα και λειτουργούν ανασταλτικά στην οικονομικο-πολιτική ενοποίηση των χωρών του Νότου. Είναι μια πολιτική κίνηση των ΗΠΑ που μαζί με το πραξικόπημα στην Ονδούρα αποκαλύπτει τις προθέσεις του Βορρά απέναντι στον Νότο, που δεν είναι άλλες από την συντηρητικοποίηση του πολιτικού σκηνικού στην περιοχή, την ολοκληρωτική οικονομική εκμετάλλευση και την εξάλειψη κάθε ελπίδας για κοινωνική δικαιοσύνη.

Τασούλα Χεπάκη

Πηγές: Βάσεις στην Κολομβία - Η απόφαση του Ομπάμα, www.adital.com.br
http://www.inredh.org/index.php?option=com_content&view=article&id=267%3Aeeuu-acelera-la-fase-militar-del-plan-colombia&Itemid=71

ΗΠΑ και ΒΡΑΖΙΛΙΑ: μια γεωπολιτική και οικονομική αντιπαράθεση εν εξελίξει

Η πρόσφατη θεαματική αντιπαράθεση μεταξύ ΗΠΑ και Βραζιλίας για την ανάληψη της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2016 ήταν ένα αρκετά «εύπεπτο» θέμα και γι' αυτό υπερκαλύφθηκε από τα εγχώρια και τα διεθνή ΜΜΕ. Αυτή η αντιπαράθεση, όμως, είναι η κορυφή ενός παγόβουνου το οποίο τα ΜΜΕ τείνουν να αντιπαρέρχονται: από τη στιγμή που την προεδρία της Βραζιλίας ανέλαβε ο Λούλα -την 1/1/2002- η γεωγραφική θέση της Βραζιλίας στην «πίσω αυλή» των ΗΠΑ, σε συνδυασμό με την ταχύτατη οικονομική της ανάπτυξη και το μέγεθός της, έχουν θέσει τη μεγαλύτερη λατινοαμερικανική χώρα σε τροχιά εντεινόμενης οικονομικής και, κατά συνέπεια, γεωπολιτικής αντιπαράθεσης με τις ΗΠΑ.

Οι οικονομικές και γεωπολιτικές προστριβές έχουν ξεκινήσει και εκτυλίσσονται, σχετικά παράλληλα, από το 2003 μέχρι σήμερα. Είναι όμως οι πρόσφατες προσπάθειες των ΗΠΑ να ανακτήσουν, συγκαλυμμένα μεν αλλά επίμονα και αποφασιστικά, το χαμένο έδαφος στη Νότια Αμερική ακόμη και μέσω πραξικοπημάτων (βλ. Ονδούρα) και όχι μόνο μέσω «γκρίζων» υπονομευτικών ενεργειών σε χώρες με προοδευτικές κυβερνήσεις, αυτές που καθιστούν σήμερα οφθαλμοφανή αυτή την αντιπαράθεση. Και αυτό γιατί η Βραζιλία, της οποίας η πρεσβεία στην Ονδούρα μετατράπηκε σε «στρατηγείο» του ανατραπέντος και εκδιωχθέντος προέδρου Σελάγια μετά την επιστροφή του στην Ονδούρα, αντέδρασε αποφασιστικά στην απόπειρα εδραίωσης του πραξικοπήματος στην... αρκετά απομακρυσμένη από τα βραζιλιάνικα σύνορα Ονδούρα. Ο στόχος της ήταν να στείλει ένα ηχηρό μήνυμα στις ΗΠΑ ότι τα γεωπολιτικά, και όχι μόνο, συμφέροντά της τής επιβάλλουν να προασπίζει τη συνταγματική νομιμότητα σε όλες τις λατινοαμερικανικές χώρες, όταν αυτή διασαλεύεται, ειδικότερα δε αν στη διασάλευση έχει συμβάλει και το «μακρύ χέρι» των ΗΠΑ και των κατά χώρα συνεργατών τους.

Ανάλογα προηγούμενα έχουν υπάρξει πολλά: το πιο πρόσφατο ήταν η άνευ όρων καθοριστική υποστήριξή της στον Μοράλες, πριν ένα δύο χρόνια, στους κόλπους της Ένωσης Νοτιαμερικανικών Εθνών (UNASUR), όταν αυτός αντιμετώπιζε αμερικανοκίνητες υπονομευτικές και αποσχιστικές ενέργειες από κυβερνήτες πολιτειών της Βολιβίας, που ήταν αντίθετοι στη μεταρρύθμιση του συντάγματος, η οποία, μεταξύ άλλων, αναβάθμιζε τον ρόλο των ιθαγενών πληθυσμών. Το παλαιότερο ήταν η μάλλον απροσδόκητη αντικατάσταση της ηγεσίας των ΗΠΑ στις ειρηνευτικές δυνάμεις του ΟΗΕ στην Αϊτή, το 2004, με τη συγκατάθεση και άλλων λατινοαμερικανικών κρατών (και παρά την αντίθεση των ΗΠΑ), που φοβούνταν την άμεση παρέμβαση των ΗΠΑ σε μια χώρα όπου υπήρχαν σοβαρές υπόνοιες ότι οι αυτές είχαν ενορχηστρώσει την εξέγερση για την εκδίωξη του δημοκρατικά εκλεγμένου προέδρου Αριστίντ.

Εν ολίγοις, η Βραζιλία του Λούλα καθιστά σαφές ότι όχι μόνον έχει πάψει να δέχεται παρεμβάσεις στα εσωτερικά της από τις ΗΠΑ, αλλά ότι είναι διατεθειμένη να φθάσει μακριά προκειμένου να αποτρέψει ή να επανορθώσει άμεσες ή και έμμεσες επεμβάσεις των ΗΠΑ σε άλλες λατινοαμερικανικές χώρες.

Πρωτοβουλίες παγκόσμιας εμβέλειας

Ως σημείο εκκίνησης για τη σκιαγράφηση αυτής της νέας σχέσης ΗΠΑ-Βραζιλίας μπορεί να ληφθεί η κατηγορηματική άρνηση της Βραζιλίας να στείλει στρατό στο Ιράκ, κίνηση που της εξασφάλισε τη σταθερή εναντίωση των ΗΠΑ στο πάγιο αίτημά της να της δοθεί μια μόνιμη θέση στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Στη συνέχεια, στις συζητήσεις του Γύρου της Ντόχα για το διεθνές εμπόριο, η Βραζιλία πρωτοστάτησε στη συσπείρωση πολλών αναπτυσσομένων χωρών που αντιτάσσονταν σε μια μεγαλύτερη απελευθέρωση στη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών -ειδικότερα στον χρηματοπιστωτικό κλάδο-, όπως απαιτούσαν οι ΗΠΑ, καθώς και σε αυστηρότερους κανόνες σχετικά με τον σεβασμό των πνευματικών δικαιωμάτων (πατέντες σε φάρ-

μακα -όπως, π.χ. για το AIDS- και λογισμικό, πνευματικά δικαιώματα σε έργα οπτικοακουστικής δημιουργίας, κ.λπ.). Υποχώρηση της Βραζιλίας στις ΗΠΑ σε αυτά τα ζητήματα θα έθετε σε κίνδυνο την ξέφρενη οικονομική της ανάπτυξη.

Το 2005 ήταν η χρονιά που οι αναπτυσσόμενες χώρες, χάρη και στον πρωταγωνιστικό ρόλο της Βραζιλίας (ειδικότερα δε τη στενή συνεργασία της Βραζιλίας με Ινδία και Νότια Αφρική), παρουσιάστηκαν ενωμένες ως ομάδα G-20 στις οικονομικές διαπραγματεύσεις απέναντι στις ΗΠΑ και την Ε.Ε. Από την άλλη, την ίδια αυτή «σημαδιακή» χρονιά η βραζιλιάνικη κυβέρνηση οργανώνει τη Διάσκεψη Κορυφής μεταξύ Νότιας Αμερικής και Αραβικού Κόσμου. Επιλέγει επίσης για τον δημόσιο τομέα το ανοιχτό λογισμικό (κατά κύριο λόγο το Linux), απόφαση που θα επηρεάσει και τον ιδιωτικό τομέα -στη Βραζιλία άνω του 1/3 των χρηστών χρησιμοποιούν ανοιχτό λογισμικό- και θα λειτουργήσει και ως «κακό παράδειγμα» και για άλλες χώρες, προς μεγάλη θλίψη της Microsoft.

Η οικονομική ανάπτυξη της Βραζιλίας από το 2002 έως το 2005 είναι αλματώδης, συνοδευόμενη από μια σχετική άνοδο του κατώτατου μισθού. Σημειώνουμε ότι η πραγματική αγοραστική αξία κατώτατου μισθού, από το 2002 έως το 2005, έχει γνωρίσει άνοδο 60%, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της βραζιλιάνικης εργοδοσίας, στοιχείο που σημαίνει απλούστατα την ταχεία δημιουργία μια ευρύτατης μεσαίας τάξης και μιας ισχυρότατης εσωτερικής αγοράς για τη Βραζιλία, από την οποία, χάρη τις επιλογές της διακυβέρνησης Λούλα, επωφελούνται κατά κύριο λόγο οι εγχώριοι επιχειρηματίες και τη διασφαλίζει κάπως απέναντι σε διεθνείς οικονομικές κρίσεις, όπως η σημερινή. Η Βραζιλία συγκαταλέγεται στις αποκαλούμενες από τους ειδικούς τής χρηματοπιστωτικής πολυεθνικής Goldman Sachs Χώρες BRIC (ακρώνυμο: Brazil, Russia, India, China), χώρες που γνωρίζουν ταχεία οικονομική ανάπτυξη -τόσο με όρους χρηματιστηρίου όσο και πραγματικής οικονομίας- αναπτύσσει δε δραστήρια και επιλεκτικά τις λεγόμενες οικονομικές σχέσεις Sul-Sul (=Νότος-Νότος), δηλαδή οριζόντιες αδιαμεσολάβητες από διεθνείς θεσμούς οικονομικές σχέσεις μεταξύ των χωρών του οικονομικού «Νότου», ειδικότερα μεταξύ των ταχύτατα αναπτυσσόμενων χωρών του πάλαι ποτέ Τρίτου Κόσμου (π.χ. Κίνα, Νότια Αφρική, κ.ά.) και, κυρίως, της Νότιας Αμερικής. Έτσι, η Βραζιλία γίνεται σημαντικός εξαγωγέας αγροτικών προϊόντων στην Κίνα, βιομηχανικών προϊόντων ανεπτυγμένης τεχνολογίας στη Λατινική Αμερική και σε χώρες της Αφρικής, ενώ επενδύει δυναμικά σε πολλές λατινοαμερικανικές αλλά και αφρικανικές χώρες, ιδίως στις πορτογαλόφωνες (π.χ. στα ΜΜΕ και στον κατασκευαστικό κλάδο στην Αγκόλα), ενώ συσφίγγει τις οικονομικές της σχέσεις με συμπληρωματικές οικονομίες (π.χ. Κίνα). Ειδικότερα δε σε ό,τι αφορά τη Νότια Αμερική, είναι σημαντικότατος ο έλεγχος, από μέρους βραζιλιάνικων επενδύσεων, νευραλγικών τομέων της οικονομίας της Βολιβίας (πετρέλαιο και φυσικό αέριο), Περού (ορυχεία), Παραγουάη (υδροηλεκτρική ενέργεια), Ουρουγουάη (το 55% της οικονομίας περίπου), της Αργεντινής, κ.λπ.

Πρόκειται για έναν οικονομικό ιμπεριαλισμό, που επωφελείται από την βορειοαμερικανική γεωπολιτική υποχώρηση και οικονομική συρρίκνωση και που ίσως στο μέλλον αντιμετωπίσει την αντίδραση των εργαζομένων αλλά και των αρχουσών τάξεων στις νοτιοαμερικανικές χώρες. Προς στιγμήν όμως είναι σχετικά ανεκτή, στον βαθμό που οι βραζιλιάνικες επενδύσεις είναι άφθονες, καθώς η Βραζιλία έχει πληγεί λίγο από την οικονομική κρίση σε σχέση με τους γείτονές της, οι τράπεζές της έχουν λάβει πάνω από 50 δισ. ενίσχυση από το κράτος και πολλές επενδυτικές εταιρείες ανήκουν στο βραζιλιάνικο κράτος και έχουν την αμέριστη υποστήριξη του πανίσχυρου οικονομικού τμήματος του βραζιλιάνικου ΥΠ.ΕΞ. (στα πρότυπα του ισπανικού ΥΠ.ΕΞ. επί Γκονθάλεθ, που βοήθησε στην άλωση ολόκληρων κλάδων της Λατινικής Αμερικής από ισπανικές εταιρείες, όπως, π.χ. της τηλεφωνίας και των αεροπορικών μεταφορών στην Αργεντινή). Αντίστοιχα, το 2005 μόνο το 1,5% των αμερικανικών εισαγωγών ήταν βραζιλιάνικης προέλευσης.

Έτσι, το 2005, η Βραζιλία δεν είχε κανένα συμφέρον να υποστηρίξει τις προσπάθειες των ΗΠΑ για τη δημιουργία μιας παναμερικανικής ενιαίας αγοράς, της ALCA, την οποία μποϋκοτάρει ανοιχτά, σε αγαστή συνεργασία με τη Αργεντινή. Οι διμερείς οικονομικές σχέσεις που, μετά την αποτυχία δημιουργίας της ALCA, προωθούν εναλλακτικά οι ΗΠΑ με κάποιες λατινοαμερικανικές χώρες, δεν ευδοκιμούν: από τη μια αδυνατούν να υποκαταστήσουν τις δύο επιμέρους αρκετά ενοποιημένες αγορές MERCOSUR (Κοινή Αγορά των Χωρών του Νότου) και CAN (Σύμφωνο των Άνδεων) οι οποίες συνεργάζονται στα πλαίσια της UNASUR (Ένωση Νοτιοαμερικανικών Εθνών, την οποία προώθησε η Βραζιλία που επέμεινε και κατόρθωσε να την προικίσει και με Συμβούλιο Άμυνας!)_ από την άλλη, αδρανοποιούνται μόλις στην εξουσία της χώρας βρεθεί κάποιος αντιαμερικανός ηγέτης (σύνηθες φαινόμενο τα τελευταία χρόνια), στον οποίο η Βραζιλία αρχίζει να προσφέρει, με το αζημίωτο, επενδύσεις, βιομηχανικά προϊόντα αλλά και πρώτες ύλες και η Βενεζουέλα πετρέλαιο.

Τελικό αποτέλεσμα είναι η προώθηση μιας αποκλειστικά νοτιοαμερικανικής οικονομικής ολοκλήρωσης (που θέτει και το θέμα της αμυντικής ολοκλήρωσης) μέσα από την UNASUR και με ακρογωνιαίο λίθο τη Βραζιλία, αλλά και μέσα από την ALBA, ένα σύμφωνο οικονομικής, νομισματικής, εν δυνάμει δε και πολιτικής και αμυντικής συνεργασίας, όπου πρωτοστατούν η Βενεζουέλα, η Κούβα και η Βολιβία. Στη νοτιοαμερι-

κανική ολοκλήρωση βασικό ρόλο θα παίξει και η IIRSA (Ολοκλήρωση Περιφερειακών Υποδομών της Νότιας Αμερικής), εγχείρημα βραζιλιάνικης έμπνευσης με στόχο τη σύνδεση Ατλαντικού και Ειρηνικού δια ξηράς. Κεντρική θέση θα έχει και εδώ η Βραζιλία, που συνορεύει με όλες της νοτιοαμερικανικές χώρες πλην Χιλής και Εκουαδόρ.

Προσπάθεια απώθησης των ΗΠΑ

Είναι πλέον προφανές ότι η ταχεία, ενδογενής και σχετικά ανεξάρτητη οικονομική ανάπτυξη της Βραζιλίας την καθιστά περιφερειακή δύναμη και την ωθεί σε μια προσπάθεια απώθησης των ΗΠΑ από τα τεκταινόμενα εντός των ορίων της Νότιας Αμερικής. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψιν ότι η εξωτερική πολιτική Ομπάμα θα είναι μια συνέχιση της πολιτικής της δεύτερης θητείας του Μπους (θέση του Νόαμ Τσόμσκι τον Μάιο του 2009) και ότι η διακυβέρνηση Ομπάμα απλώς παρεμβαίνει με μεγαλύτερη «ευελιξία» στη Λατινική Αμερική, ξεκινώντας από τους αδύνατους κρίκους της Κεντρικής Αμερικής (βλ. Ονδούρα), όπου έχει την υποστήριξη των κυβερνήσεων του Μεξικού και της Κολομβίας, δεν μπορούμε παρά να εντάξουμε την αντίδραση της Βραζιλίας στο πραξικόπημα στην Ονδούρα στα πλαίσια μιας στρατηγικής διεύρυνσης της βραζιλιάνικης ζώνης αντίδρασης, έτσι ώστε να περιλαμβάνει όλες τις λατινοαμερικανικές χώρες (δηλ. και της Καραϊβικής).

Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για οικονομικές, απλά και μόνο, συγκυριακές αντιπαραθέσεις, αν δεν υπήρχαν και κάποιες στρατηγικές αποφάσεις της Βραζιλίας, στα πλαίσια του οικονομικοπολιτικού σχεδιασμού της διακυβέρνησης Λούλα. Κατά πρώτο λόγο, η προσπάθεια για την ανάπτυξη πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς (βασικά την ηλεκτροπαραγωγή) με απόκτηση σχετικής τεχνολογίας από τη Γαλλία. Σημειωτέον ότι σε παλαιότερες εποχές κάποιες κρούσεις στην αμερικανική Westinghouse είχαν προσκρούσει στην αντίδραση της κυβέρνησης των ΗΠΑ, για λόγους ασφαλείας, αν και το Σύνταγμα της Βραζιλίας αποκλείει τον πυρηνικό εξοπλισμό της χώρας. Κατά δεύτερο λόγο, η απόφαση του Λούλα για την εισαγωγή της ισπανικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας στα βραζιλιάνικα σχολεία. Η απόφαση αυτή στοχεύει κατευθείαν ενάντια στην πολιτισμική ηγεμονία της αγγλικής, αποξενώνει τις ΗΠΑ, κερδίζει τη συμπάθεια των ισπανόφωνων γειτόνων, με απώτερο σκοπό μια περαιτέρω σύσφιξη δεσμών με όλες της χώρες της ηπείρου, διευκολύνοντας μια ουσιαστική πολιτική, οικονομική και πολιτισμική ολοκλήρωση της Λατινικής Αμερικής.

Κάποιοι παρατηρητές, σχολιάζοντας το γεγονός με φιλοπαίγμονα διάθεση, υπογραμμίζουν ότι πρόκειται για μια υπολογισμένη κίνηση βραζιλιάνικης... μεγαλοθυμίας: «λήθη στο παρελθόν» και «στρατηγική συμμαχία» σε μια ιστορική συγκυρία που ο «προαιώνιος αντίπαλος», η ισπανόφωνη Αργεντινή, διασχίζει μια οικονομική ατραπό, όμως διαθέτει μια κυβέρνηση με ανάλογους πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς προσανατολισμούς, σε εσωτερικά και εξωτερικά ζητήματα. Πέρα από τους αστεϊσμούς, γεγονός είναι ότι η οικονομική δυσανεξία της Αργεντινής δεν επιτρέπει πλέον, ακόμη και στους ακραίους εθνικιστικούς της κύκλους, να συντηρούν αισθήματα αντιπαλότητας προς τον οικονομικό γίγαντα που τυχαίνει να είναι γείτονάς τους: η Αργεντινή δεν λειτουργεί πλέον ως γεωπολιτικό και οικονομικό αντίβαρο της Βραζιλίας στο νοτιαμερικανικό πλαίσιο, η παλαιά αυτή διένεξη μεταξύ τους, τόσο βολική για τις ΗΠΑ και για κάποιες στηριζόμενες στις ΗΠΑ πολιτικοοικονομικές ελίτ των χωρών αυτών, φαίνεται πως ανήκει οριστικά στο παρελθόν. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε και το πρόσφατο Acordo Ortogr_fico (=Ορθογραφική Συμφωνία) μεταξύ όλων των πορτογαλόφωνων χωρών (Πορτογαλία, Βραζιλία, Αγκόλα, Μοζαμβίκη, Γουινέα-Μπισάου, Πράσινο Ακρωτήριο, Νήσοι Αγίου Θωμά και Πρίγκηπος, Ανατολικό Τιμόρ), με αρκετές υποχωρήσεις από πλευράς Βραζιλίας - ειδικότερα αν ληφθεί υπόψιν το ειδικό της βάρος από κάθε άποψη- με απώτερο κατά πολλούς στόχο την ενίσχυση, παντοιοτρόπως, της ηγεμονίας της στον πορτογαλόφωνο κόσμο (πάνω από 240 εκατομμύρια άτομα).

Το πιο πρόσφατο σημείο τριβής ήταν η ανακάλυψη των τεράστιων υποθαλάσσιων κοιτασμάτων πετρελαίου στα ανοιχτά της Βραζιλίας, καθώς και φυσικού αερίου στην Αμαζονία. Αυτά τα αποθέματα, που ανέρχονται μετριοπαθώς στα 17 δισ. βαρέλια, κατά τις κατηγορηματικές δηλώσεις του Λούλα, θα τα εκμεταλλευτεί αποκλειστικά η ημικρατική εταιρεία πετρελαίου, η Petrobras, με γνώμονα το εθνικό συμφέρον, καθότι αποτελούν πλούτο του λαού της

χώρας Οι βορειοαμερικανικές πολυεθνικές μένουν λοιπόν έξω. Υπογραμμίζουμε ότι για την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, μέχρι τώρα, η Βραζιλία εξαρτάται από το φράγμα του Ιταϊπού (Παραγουάη), από το φράγμα του Ορινόκου, κοντά στη Σιουδάδ Μπολίβαρ (Βενεζουέλα) και από το βολιβιανό φυσικό αέριο, στο οποίο η βραζιλιάνικη Petrogas έχει πολλές επενδύσεις, με αναθεωρημένους προσφάτως όρους προς όφελος των βολιβιανών συμφερόντων.

Όπως βλέπουμε, οι εξαρτήσεις σε πρώτες ύλες συνιστούν μονόδρομο προς μια στενότερη νοτιοαμερικανική συνεργασία στην οποία οι ΗΠΑ μάλλον περισσεύουν και ενοχλούν... Επισημαίνουμε ότι η Petrobras διαθέτει τεχνολογία άντλησης από βαθέα και υπερβαθέα κοιτάσματα, είναι σε κεφαλαιοποίηση η μεγαλύτερη εταιρεία του νοτίου ημισφαιρίου και η 5η, με τα ίδια κριτήρια, παγκοσμίως (μετά την Mobil Exxon, τις κινεζικές PetroChina και ICBC και τη Microsoft). Ο ρόλος που προβλέπεται να παίξει η Petrobras στο άμεσο μέλλον έχει, εν πολλοίς, ωθήσει το δείκτη BM & Bovespa (Χρηματιστήριο του Σάο Πάουλο) να καταγράφει το 2009 κέρδη της τάξης του 79%, προσελκύοντας πολλά διεθνή κεφάλαια αντιστάθμισης κινδύνου, που αλλιώς θα όδευαν μάλλον προς την Wall Street ενώ τώρα προτιμούν τις αποδόσεις του Σάο Πάουλο, ως υπετριπλάσιες του διεθνούς μέσου όρου. Κι ακόμη, έχει συμβάλλει ώστε το ρεάλ να ανατιμηθεί κατά 36% σε σχέση με το δολάριο, στην αντίστοιχη χρονική περίοδο.

Η αντιπαράθεση επεκτείνεται και στο στρατιωτικό πεδίο

Πιθανόν, όμως, να είναι και ένας από τους κύριους λόγους που οδήγησαν στην ενεργοποίηση του 4ου βορειοαμερικανικού στόλου (είχε δημιουργηθεί για την αντιμετώπιση των γερμανικών υποβρυχίων κατά τον Β' παγκόσμιο Πόλεμο στην Καραϊβική και τον Δυτικό Ατλαντικό) και, εν μέσω οικονομικής κρίσης (καλοκαίρι 2008), για πρώτη φορά μετά το 1950, στα τέλη της διακυβέρνησης Μπους, στην αποστολή του στα ανοιχτά της Βραζιλίας... Η αντιπαράθεση, από οικονομική και γεωπολιτική, άρχιζε να διαφαίνεται -απειλητικά πλέον για τη Βραζιλία- και στο στρατιωτικό πεδίο. Ο 4ος στόλος κινήθηκε προς τη λεγόμενη Γαλάζια Αμαζονία, πάνω από την περιοχή pre-sal, δηλαδή στα διεθνή ύδατα πλησίον των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων πετρελαίου.

Το αποτέλεσμα; Το καλοκαίρι που μας πέρασε έγινε γνωστό ότι η Βραζιλία προχώρησε στη σύναψη μια γιγαντιαίας εξοπλιστικής συμφωνίας με τη Γαλλία: 50 ελικόπτερα, 10 αεροσκάφη υπερθαλάσσιας μεταφοράς προσωπικού και εξοπλισμού, αγορά πέντε υποβρυχίων και συμφωνία για τη μεταφορά τεχνολογίας με στόχο την παραγωγή στη Βραζιλία ενός πυρηνοκίνητου υποβρυχίου. Κι ακόμη, την εκχώρηση τεχνογνωσίας στη Βραζιλία για την κατασκευή και πώληση και σε άλλες νοτιοαμερικανικές χώρες των γαλλικών καταδιωκτικών Rafale. Η Βραζιλία δαπάνησε το 2008 για την άμυνα το 1,47 του ΑΕΠ της - πρβλ. με το 2,4 του ΑΕΠ που δαπανά η στενή σύμμαχος των ΗΠΑ στην περιοχή Κολομβία, το Ισραήλ της Νότιας Αμερικής κατά πολλούς, αν και η Χιλή παραμένει η πρώτη σε ποσοστιαία επί του ΑΕΠ δαπάνη. Η Βραζιλία είχε ως βασικό προμηθευτή τις ΗΠΑ, μέχρι που αντιμετώπισε πρόσφατα την άρνησή τους στην πρόθεση του Λούλα να πουλήσει αμερικανικής τεχνολογίας και κατασκευαζόμενα στη Βραζιλία αεροσκάφη Super Tucane στη Βενεζουέλα, καθότι, κατά τις ΗΠΑ, η Βενεζουέλα υποστήριζε το αντάρτικο κίνημα (τρομοκρατικό κατά τις ΗΠΑ) FARC, στην Κολομβία.

Όπως φαίνεται, η Βραζιλία θέλει μια αποτρεπτική αμυντική δύναμη ικανή να διασφαλίζει και τους οικονομικούς της πόρους αλλά και την εθνική ακεραιότητα και την πολιτική σταθερότητα των γειτονικών χωρών, καθότι τα οικονομικά και γεωπολιτικά συμφέροντά της δεν της επιτρέπουν ούτε να τις εγκαταλείψει στις πολιτικές και οικονομικές ορέξεις των ΗΠΑ ούτε και να ανταποκριθεί σε στρατιές μεταναστών -πολιτικών ή οκονομικών προσφύγων- έστω και αν είναι σε θέση να δέχεται πλέον κάποιους οικονομικούς μετανάστες. Κλείνουμε το άρθρο επισημαίνοντας ότι η απάντηση του Λούλα στην ερώτηση «προς τι τόσοι εξοπλισμοί» ήταν σαφέστατη: «Είχα μιλήσει με τον Μπους και πρέπει να μιλήσω και με τον Ομπάμα: Ο 4ος στόλος είναι σχεδόν πάνω από τη ζώνη pre-sal... Το πετρέλαιο υπήρξε η αιτία πολλών πολέμων κι εμείς δε θέλουμε κανέναν πόλεμο και καμιά σύγκρουση... Στόχος [της συμφωνίας με τη Γαλλία] ήταν η προστασία του εθνικού εδάφους».

[Για] Τα Πανεπιστήμια των απο κάτω

[Για] Τα Πανεπιστήμια των από κάτω 32
Ένα ριζοσπαστικό Πανεπιστήμιο: το Πανεπιστήμιο της Γης 33
Το Πανεπιστήμιο των Μητέρων της Πλατείας του Μάη 36
Διαβάζοντας τα ίχνη, γράφοντας ιστορία 37
Οαχάκα: το Πανεπιστήμιο της Γης 38
Φτάνει πια με τους εμπόρους πτυχίων 39
Βραζιλία: το Κίνημα Εργαζομένων στην Ανακύκλωση 40
Βιβλία με χρώμα κι ελπίδα 42
Ουστ!!! ΙΣΡΑΗΛ 44

Έχουν γραφτεί πολλά κείμενα και έχουν γίνει πολλές προσπάθειες για τη δημιουργία εναλλακτικών μορφών μάθησης που έρχονται σε αντίθεση με το κυρίαρχο σύστημα εκπαίδευσης, το οποίο καθιερώθηκε πριν από αιώνες και επηρεάζει ακόμα και σήμερα τα σχολεία και τα πανεπιστήμια: από τον Λέοντα Τολστόι (1828 -1910) με το Σχολείο στη Γιασνάγια Πολιάνα, τον Φρανσίσκο Φερέρ (1859-1909) με τη δημιουργία του «μοντέρνου σχολείου», τον Αλεξάντερ Νιλ (1883-1973) με το αντιαυταρχικό σχολείο Σάμερχιλ, τον Πάουλο Φρέιρε (1921-1997) που εφάρμοσε στη Βραζιλία την παιδαγωγική των καταπιεσμένων, τον Ίβαν Ιλιτς (1926-2002) που πρότεινε την αποσχολειοποίηση της κοινωνίας και τη δημιουργία δικτύων εκμάθησης μέσω ενός πειραματικού κέντρου στο Μεξικό, καθώς και πολλών άλλων που αναφέρονται στη βιβλιογραφία, μέχρι τα πρόσφατα κείμενα πολλών διανοητών και αυτό που έχει δημοσιευτεί από το υπό κατάληψη Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας (βλέπε αντίστοιχο άρθρο).

Σε όλους φυσικά τους πολιτισμούς του κόσμου πριν από την επικράτηση του καπιταλιστικού συστήματος υπήρχαν πολλοί και διαφορετικοί τρόποι αναζήτησης της γνώσης και εμπειρικής εξάσκησης. Απ' ό,τι φαίνεται, στην πηγή αυτών των πολιτισμών, στις επεξεργασίες πολλών διανοητών και στις δυνατότητες που μας δίνονται από τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, μπορούμε να αναζητήσουμε στοιχεία για να αναδημιουργήσουμε έναν νέο τρόπο απόκτησης της γνώσης μέσω μιας κριτικής προσέγγισης των προηγούμενων γνώσεων και πρακτικών, και μέσω της ανακάλυψης νέων δρόμων προσέγγισης του γίγνεσθαι. Ένας τόπος όπου θα γίνονται όλα αυτά, ένα νέο πανεπιστήμιο, θα έρχεται σε ρήξη με το γνωστό μας ιεραρχικό πανεπιστήμιο και θα αναζητά νέους δρόμους εμπειρίας και γνώσης.

Στη Λατινική Αμερική, η εναλλακτική εκπαίδευση, η educaci½n popular (λαϊκή εκπαίδευση) όπως λέγεται, βρίσκεται σε μια συνεχή εξελικτική διαδικασία. Οι πρώτες οργανωμένες προσπάθειες ξεκίνησαν τη δεκαετία του '50 στη Βραζιλία για να επεκταθούν στη συνέχεια και σε άλλες χώρες, καθώς ο αποκλεισμός μεγάλων κοινωνικών στρωμάτων από την επίσημη εκπαιδευτική διαδικασία πρόσφερε μια απέραντη στρατιά υποψήφιων μαθητών. Η Κούβα υπήρξε η πρώτη χώρα που ανακηρύχθηκε απελευθερωμένη από τον αναλφαβητισμό στις αρχές της δεκαετίας του '60. Ακολούθησε η σαντινιστική Νικαράγουα, ύστερα από την περίφημη εκστρατεία αλφαβητισμού του 1980-81 που διεξήχθη με την κινητοποίηση δεκάδων χιλιάδων νεολαίων εθελοντών και βασίστηκε στις έρευνες και τα συμπεράσματα του Πάουλο Φρέιρε. Τα τελευταία χρόνια, η ανάδειξη προοδευτικών κυβερνήσεων στη Λατινική Αμερική έδωσε νέα ώθηση στις προσπάθειες αλφαβητισμού και σε μια σειρά από χώρες σημειώθηκαν εξαιρετικά αποτελέσματα, κυρίως με τη χρήση της κουβανέζικης μεθόδου Ya Podemos (Μπορούμε). Ήδη όμως από τη δεκαετία του '90 διάφορα κοινωνικά κινήματα είχαν εντάξει τη λαϊκή εκπαίδευση στις πολιτικές πρακτικές τους. Αυτό σήμαινε την αναβάθμιση του ρόλου της λαϊκής εκπαίδευσης, καθώς δεν πρόκειται πλέον για μια προσπάθεια να μάθουν γραφή και ανάγνωση οι αναλφάβητοι της ηπείρου, αλλά αυτά τα κοινωνικά κινήματα προχωράνε παραπέρα και εναρμονίζουν την προσφερόμενη εκπαιδευτική ύλη στις ανάγκες και τις απαιτήσεις των ίδιων των κινημάτων και των κοινωνικών στρωμάτων που εκφράζουν. Οι ζαπατίστας με τα Αυτόνομα Εξεγερμένα Δευτεροβάθμια Σχολεία, το Κίνημα των Χωρίς Γη (MST) στη Βραζιλία, ιθαγενικά κινήματα στο Εκουαδόρ, στη Βολιβία, στην Κολομβία, το Κίνημα των Μητέρων της Πλατείας Μαΐου καθώς και οργανώσεις πικετέρος στην Αργεντινή, το Κίνημα των Λαϊκών Εκπαιδευτών MOVER στη Χιλή, επιχειρούν να δώσουν μια αυτόνομη κινηματική εκπαίδευση απέναντι στην κυρίαρχη επίσημη εκπαίδευση του κράτους και της αγοράς. Με την πάροδο του χρόνου

συσσωρεύονται εμπειρίες, γνώσεις και υποδομές και ταυτόχρονα σφυρηλατούνται σχέσεις με φοιτητικά κινήματα, καθηγητές, διανοούμενους, ακόμη και με επίσημα εκπαιδευτικά ιδρύματα που κινούνται σε μια παράλληλη κατεύθυνση και προσφέρουν την αρωγή τους στα εγχειρήματα εναλλακτικής εκπαίδευσης. Έτσι, σταδιακά, αναβαθμίστηκε το επίπεδο της προσφερόμενης εκπαίδευσης για να φτάσουμε σήμερα να μιλάμε ακόμη και για την ύπαρξη αρκετών εναλλακτικών πανεπιστημίων που λειτουργούν σε διάφορες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Κάποια από αυτά τα εναλλακτικά πανεπιστήμια επιχειρούμε να παρουσιάσουμε σ' αυτό το τεύχος.

Κρίστη Πετροπούλου, Στέλιος Γαβριηλίδης

Ένα ριζοσπαστικό Πανεπιστήμιο: το Πανεπιστήμιο της Γης

Το Πανεπιστήμιο της Γης, στην Τσιάπας, είναι αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης διαδικασίας. Το Ιθαγενικό - Διαπολιτισμικό Σύστημα εκμάθησης και μελετών Abya Yala (SIIDAE), ξεκίνησε το 1989 με την ίδρυση του CIDECI, τα αρχικά του οποίου σημαίνουν «Ιθαγενικό κέντρο ολοκληρωμένης εκμάθησης "Fray Bartolomé de las Casas"» (εκκλησιαστικό κέντρο που βασίζεται στη θεολογία της απελευθέρωσης), στο κέντρο της πόλης του Σαν Κριστόμπαλ, με τη συμβολή του Επισκόπου Σαμουέλ Ρουίς, μιας επιστημονικής κοινότητας και το γραπτό αίτημα περισσότερων από 25 περιοχών που περιλαμβάνουν πολλές κοινότητες της Τσιάπας.

Το CIDECI είναι ένας τόπος όπου γίνεται πράξη η αυτονομία, η συμμετοχική δημοκρατία, η αντίσταση στον κυρίαρχο πολιτισμό και ο οικολογικός τρόπος ζωής, μέσα από την καθημερινή ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών. Είναι ένα ιθαγενικό κέντρο που δεν απευθύνεται στους ιθαγενείς αλλά δημιουργείται από αυτούς και στηρίζεται ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο οι ιθαγενείς πολιτισμοί (και ιδιαίτερα οι Μάγιας) δρουν καθημερινά και γενικότερα αντιλαμβάνονται τον κόσμο. Είναι ένα κέντρο εκμάθησης και μελετών που αντιτίθεται στην κυρίαρχη ιδέα της εκπαίδευσης και της υποταγής. Σε αυτήν τη μη τυπική εκμάθηση «μαθαίνεις να φτιάχνεις, μαθαίνεις να μαθαίνεις και μαθαίνεις να γίνεσαι καλύτερος» μέσα από την καθημερινή πρακτική και ανταλλαγή γνώσεων (S×nchez R., 2005). Η εκμάθηση βασίζεται σε μια οριζόντια διαδικασία που αμφισβητεί εξ αρχής τις έννοιες της ανάπτυξης, της εξειδίκευσης, των κάθετα ιεραρχημένων συστημάτων εκπαίδευσης και παραγωγής και αναζητά άλλους τρόπους προσέγγισης του κόσμου (S×nchez R., 2009).

Από το 1989, ο πολιτικός προσανατολισμός της ομάδας που δημιούργησε το CIDECI βρίσκεται στην κατεύθυνση της «ριζοσπαστικής δημοκρατίας» και για τον λόγο αυτό μέχρι σήμερα κανένα από τα κέντρα που έχουν δημιουργηθεί δεν διατηρεί σχέσεις με τον κρατικό μηχανισμό, μιας και αυτόν τελικά θέλουν να ανατρέψουν φτιάχνοντας βήμα βήμα την αυτονομία τους. «Το CIDECI δεν σκοπεύει να γίνει μια άλλη δύναμη σε αντιπαράθεση με αυτήν του κράτους γιατί και αυτή θα είχε τη λογική της εξουσίας που οι ίδιοι αμφισβητούν» (S×nchez R., 2005).

Η κεντρική ιδέα που τροφοδότησε αυτήν την προσπάθεια είναι η κριτική αναζήτηση στο παρελθόν. Το κλειδί είναι η κατανόηση της γέννησης αυτού του συστήματος - κόσμου και η αναζήτηση των τρόπων με τους οποίους επιβίωσαν κάποιες ιδέες και πρακτικές των ιθαγενών. Η επιβίωση ορισμένων ιθαγενών λαών που μπόρεσαν και κράτησαν την ταυτότητά τους σε αυτές τις

συνθήκες μπορεί να μας διδάξει πολλά για τη δ
κή μας επιβίωση στις σύγχρονες συνθήκες του
πιταλισμού (S×nchez R., 2008). Οι λαοί που
αντιστάθηκαν και επιβίωσαν από αυτό το σοκ
έχουν κρατήσει στοιχεία μιας άλλης κοσμοα-
ντίληψης στη γλώσσα τους και στον τρόπο ζωής
τους, που βλέπει τον κόσμο από τη σκοπιά του πολιτισμού ενός ευρύτερου «εμείς», που περιλαμβάνει όλη τη φύση, κατανοώντας ταυτόχρονα τη διαφορετικότητα του καθενός (Lenkesdorff, 1998).

Το επόμενο βήμα που έκανε η ομάδα που ξεκίνησε το CIDECI ήταν να σταθεί με κριτικό πνεύμα απέναντι σε όλες τις κατευθύνσεις των παγκόσμιων οργανισμών που ασχολήθηκαν με τα θέματα των ιθαγενών. Τα μέλη της άσκησαν μια ριζοσπαστική κριτική απέναντι στις κεντρικές ιδέες του νεωτερικότητας, όπως οι έννοιες της ανάπτυξης, της επίσημης δημοκρατίας, της αγοράς, της φτώχειας, της ισότητας. Έτσι συναντήθηκαν με τις ιδέες του αναρχικού φιλόσοφου - θεολόγου Ίβαν Ίλιτς (1926-2002) και του Κέντρου της Κουερναβάκα στο Μεξικό, που μιλούσε για την απο-ιδρυματοποίηση της παιδείας, της υγείας και γενικό-

τερα της κοινωνίας, αναζητώντας δικτυώσεις αυτόνομων κέντρων εκμάθησης που θα διαδίδουν τον πλούτο των γνώσεων των λαών (Illich I., 2009).

Η εξέγερση των ζαπατίστας το 1994 επηρέασε αποφασιστικά τον θεωρητικό προσανατολισμό του κέντρου και τις σχέσεις του με το εξωτερικό και το ώθησε στην αναζήτηση «πραγματικών δρόμων» που θα οδηγήσουν στην άλλη κοινωνία. Έτσι το κέντρο ανοίχτηκε σε νέες πρακτικές και συνέχισε συμβάλλοντας στη δημιουργία του συνεταιρισμού παραγωγών «Milakxick Jini My Ch'ujbi» και δημιουργώντας τελικά εννιά παρόμοια κέντρα που μεταξύ 1997 και 2000 εντάχθηκαν σε διαφορετικές κοινότητες. Σήμερα, στα εργαστήρια του CIDECI συμμετέχουν ιθαγενείς από πολλές κοινότητες της Τσιάπας εκ των οποίων πολλοί είναι ζαπατίστας.

Μετά από πολλές περιπέτειες και διωγμούς, το CIDECI εγκαταστάθηκε τελικά στην περιφέρεια της πόλης του Σαν Κριστόμπαλ σε μια πανέμορφη έκταση που αγοράστηκε για τον σκοπό αυτό με τη βοήθεια του «Fray Bartolomé de las Casas». Εκεί έγινε το επόμενο βήμα. Ένα βήμα αυτοκαθορισμού. Την 1η Αυγούστου του 2004 αποφασίστηκε η ίδρυση του Πανεπιστημίου της Γης, μέσα στο οποίο όλες αυτές οι ιδέες θα έμπαιναν σε δοκιμασία.

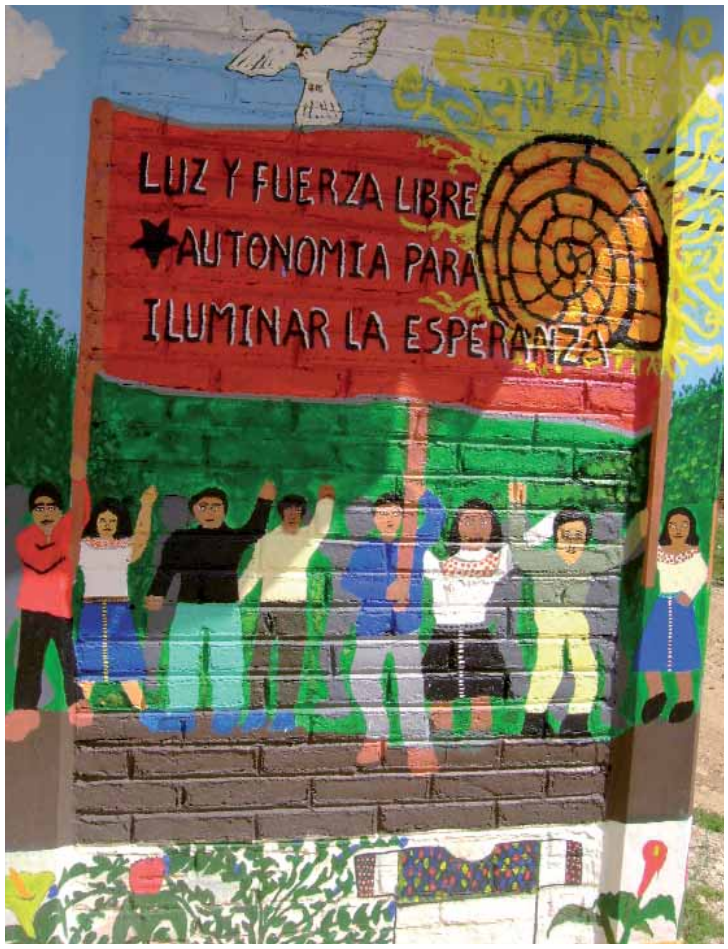

Το Πανεπιστήμιο της Γης είναι, όπως λέει ο ντοκτόρ Ραϊμούντο, ένα «Ξυπόλητο Πανεπιστήμιο», που παράγει και διαχέει γνώσεις ιδιαίτερης ποιότητας και, το κυριότερο, διδάσκει επιστήμες που κρατούν τον άνθρωπο σε πραγματική σχέση με τη γη και τον μαθαίνουν να αντιστέκεται και να επιβιώνει. Σε αυτό περιλαμβάνονται για παράδειγμα:

- Σπουδές οικολογικής - λαϊκής αρχιτεκτονικής που συνδυάζουν σύγχρονες με παραδοσιακές γνώσεις, ξυλουργία, ηλεκτρικά δίκτυα, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, σχέδιο και μελέτη των παραδοσιακών τρόπων κατοίκησης, τεχνικές σπουδές για επίλυση πρακτικών προβλημάτων. Οι προσεγγίσεις αυτές έχουν επηρεαστεί από τις παραδόσεις των Μάγιας και του Πόπολ Βου (το βιβλίο δημιουγίας των Μάγιας), την ουτοπία του Τόμας Μουρ (1477-1535), την κοινωνική οικολογία και γενικότερα την ουτοπική πόλη και την έννοια της οικοκοινότητας.

- Σπουδές αγρο-οικολογίας που περιλαμβάνουν ζητήματα οικολογίας και γενικά πολλές εμπειρικές καθημερινές οικολογικές πρακτικές που βασίζονται στην ιδέα των Μάγιας ότι ζητάμε την άδεια από τη γη για να την καλλιεργήσουμε, και αξιοποιούν τις προσεγγίσεις του Γκάντι (1869-1948), ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την ιδέα της «πολιτικής ανυπακοής» και της αξιοποίησης των τοπικών πόρων και παραδόσεων για την επιβίωση των λαών, σε αντίθεση με τις καπιταλιστικές συνθήκες παραγωγής.

- Υδροτοπογραφία, που περιλαμβάνει μαθήματα τοπογραφίας, διαχείρισης υδάτων και σχεδιασμού καναλιών χωρίς να προκαλούν οικολογικά προβλήματα. Στηρίζεται στις οικολογικές προσεγγίσεις του αναρχικού Αυστριακού νομικού - φιλόσοφου Leopold Kohr (1909-1994) που ασχολήθηκε με τη δημιουργία μιας ολιστικής θεωρίας και εισήγαγε πολλές από τις οικολογικές και απο-αναπτυξιακές έννοιες, πριν ακόμα δημιουργηθεί το οικολογικό κίνημα.

- Δίκαιο Αυτονομίας που βασίζεται σε όλον τον προβληματισμό που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια των ιθαγενικών φόρουμ και σε άλλα παραδείγματα από τον κόσμο.

- Διαχείριση προγραμμάτων που σχετίζονται με την υλοποίηση κοινοτικών πρωτοβουλιών και βασίζονται στις παραπάνω ιδέες.

- Μηχανολογία - Ηλεκτρολογία για την κατασκευή χρήσιμων μηχανών που δεν θα έρχονται σε αντίθεση με τις παραπάνω ιδέες και που θα ανταποκρίνονται στις ανάγκες που έχουν οι κοινότητες για να επιβιώσουν.

Υπάρχουν επίσης κέντρα έρευνας και θεωρητικής αναζήτησης που περιλαμβάνουν:

- Φιλοσοφικές και θεολογικές σπουδές που αναζητούν τις σχέσεις ανάμεσα στις διαφορετικές κοσμοαντιλήψεις των λαών, κάτω από μια πολυτοπική προσέγγιση στο ιστορικό γίγνεσθαι της Αμερινδίας (Abya Yala). Οι σπουδές αυτές αντιμετωπίζουν κριτικά την κυριαρχία της ευρωπαϊκής σκέψης στον κόσμο, με σκοπό την από-αποικοιοποίηση της σκέψης, των γνώσεων και των τρόπων ζωής. Επηρεάζονται από τις θεωρητικές προσεγγίσεις της κοσμοαντίληψης των Μάγιας, τις ιδέες της συν-κειμενικής (contextual) θεολογίας και της θεολογίας της απελευθέρωσης, όπως αναπτύχθηκε αρχικά στο Μεξικό από τους Ίβαν Ίλιτς, Σαμουέλ Γκαρσία Ρουίς και άλλους, και της διαπολιτισμικής φιλοσοφίας της απελευθέρωσης, όπως προσεγγίζεται από τον Κουβανό φιλόσοφο Ραούλ Φορνέτ Μπετανκούρ (1946 -), ο οποίος προτείνει μια νέα ερμηνευτική του κόσμου ανοιχτή σε άλλες κοσμοαντιλήψεις και φιλοσοφικά ρεύματα του κόσμου, μέσω της απο-φιλοσοφιοποίησης της φιλοσοφίας.

- Πολιτισμικές σπουδές που προσπαθούν να κατανοήσουν τον κόσμο μέσω της έννοιας της διαπολιτισμικότητας και να διδαχτούν από τις πρακτικές διαφορετικών πολιτισμών, όπως διδάσκει ο ινδο-ισπανός θεολόγος - φιλόσοφος Raim½n Pannikar (1918 -) που έχει επηρεαστεί από τις ιδέες του Ηράκλειτου και της ινδικής φιλοσοφίας. Σύμ-

φωνα με αυτόν, η φιλοσοφία δεν προωθεί μόνο την αγάπη για τη γνώση αλλά και τη γνώση για την αγάπη, και αυτό μπορεί να γίνει μέσω της αναζήτησης κοινών αξιών που θα προκύψουν από έναν ανοιχτό διάλογο ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς (Pannikar, 2009).

- Πολιτικές σπουδές - έρευνες «Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης» γύρω από την κατανόηση του συστήματος - κόσμος και των σχέσεων τοπικού και παγκόσμιου, καθώς και των αντικαπιταλιστικών κινημάτων όπως τα προσεγγίζει ο Βορειοαμερικανός κοινωνιολόγος Ιμμάνουελ Βάλερσταϊν (1930 -) (CIDECI, 2008b).

- Συνολικές επιστήμες (που προσεγγίζουν τον κόσμο μέσα από μελέτες και πρακτικές σχετικές με τη μη εξειδίκευση, όπως αναπτύσσει στο έργο του ο Ρώσος φυσικός Πριγκοτζίν (Πριγκοτζίν, Στέντζερς, 2008) και η ομάδα για την από-αποικιοποίηση της σκέψης, στην οποία συμμετέχει ο Πορτογάλος κοινωνιολόγος Boaventura Sousa Santos. Οι επιστήμες αυτές φαίνεται να ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την έννοια του συμβάντος και των έκτακτων γεγονότων που μπορούν εν δυνάμει να αλλάξουν τον ρου της ιστορίας (Grupo Descolonialidad Latino América, 2009).

- Μελέτες Βιοτεχνολογικής Παραγωγής που στηρίζονται στις προσεγγίσεις των Γκάντι και L. Kohr, και στοχεύουν στη συντήρηση της δωρεάν παροχής γνώσεων, στην προώθηση της αλληλέγγυας οικονομίας και στη διατήρηση των αντιστάσεων μέσω της αυτονομίας. Περιλαμβάνουν επίσης έρευνες ανακύκλωσης και παραγωγής ενέργειας από τα υπολείμματα των τροφών.

Σήμερα, ο τόπος στέγασης όλων αυτών των κέντρων είναι ένας συμμετοχικά σχεδιασμένος χώρος με οικολογικά δομημένα κτίρια διαμονής, γραφείων και βιβλιοθηκών, που έχουν διαμορφωθεί κυκλικά γύρω από ανοιχτούς υπαίθριους τόπους συνεδρίασης όπου κυριαρχούν διάφορα είδη φυτών, πέτρες και ξύλα. Περιλαμβάνονται επίσης πρότυποι χώροι βιολογικής καλλιέργειας, εργαστήρια, κτίρια παραγωγών, καθώς και διαδρομές στο βουνό με διαμορφωμένους τόπους συζήτησης και προσωρινής διαμονής. Αυτό το άλλο Πανεπιστήμιο στην Τσιάπας απαριθμεί σήμερα πάνω από 1.000 σπουδαστές (S_nchez R., 2008).

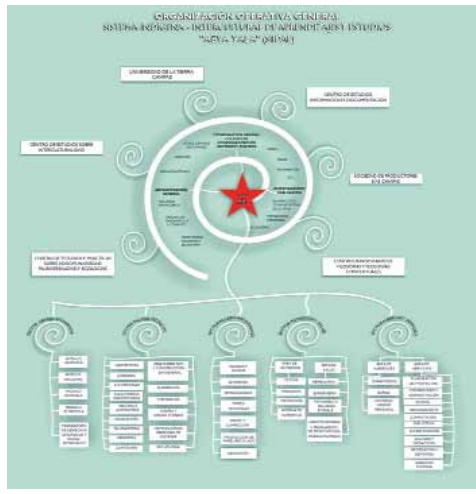

Σε όλα αυτά τα κέντρα σπουδών οι φοιτητές μπορούν να προσέλθουν ελεύθερα όπως αυτοί θα ορίσουν από τις ανάγκες τους, λαμβάνοντας υπόψη και τις τεράστιες δυσκολίες που θα συναντήσουν όταν θα πρέπει να φύγουν χιλιόμετρα μακριά από τις κοινότητές τους. Οι καθηγητές μπορεί, τέλος, να είναι από διαφορετικά μέρη του κόσμου, αρκεί να συμφωνούν με τις βασικές αρχές του Πανεπιστημίου. Γενικά πάντως δίνεται ιδιαίτερο βάρος στη συνεργασία φοιτητών - καθηγητών και στην εμπειρική διερεύνηση όσων διδάσκονται. Ειδικότερα για αυτούς που δεν διαθέτουν πολύ χρόνο, υπάρχουν μικρά και ευέλικτα σεμινάρια που επαναλαμβάνονται όποτε καθορίσουν οι ενδιαφερόμενοι, σε συνεργασία με τους καθηγητές τους. Τέλος, είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι όσοι έρχονται στα κέντρα αυτά εργάζονται παράλληλα εκεί για την κατασκευή και συντήρηση των κτιρίων, των κήπων, για τη δημιουργία καλλιτεχνικών έργων κ.λπ. και με αυτόν τον τρόπο στηρίζουν τη λειτουργία του χώρου χωρίς να πλη
ρώνουν. Όλα αυτά τα κέντρα έχουν αναπτύξει σχέσεις με άλλους επ
σημους θεσμούς (σχολεία, τεχνικές σχολές, πανεπιστήμια, οργανω
σεις) σε ορισμένα θεματικά επίπεδα, προσπαθώντας να δημιουργήσουν πραγματικές ανεξάρτητες σχέσεις.

Στο Πανεπιστήμιο αυτό δεν θα ακούσουμε ποτέ τις λέξεις ανάπτυξη και κυριαρχία γιατί είναι έξω από το πνεύμα του Πανεπιστημίου και αντιτίθενται στις αρχές του, δεν θα δούμε ποτέ εξετάσεις με τον παραδοσιακό γνωστό τρόπο, δεν θα συναντήσουμε κανέναν να θέλει να πάρει καλύτερο βαθμό από τον άλλο γιατί δεν υπάρχει το παραδοσιακό δυτικοευρωπαϊκό σύστημα αξιολόγησης, δεν θα βρούμε κανέναν που να θέλει να αντιγράψει, να κλέψει και να παρουσιάσει ως δικές του ιδέες άλλων αφού δεν αξιολογείται για την ποσότητα των πληροφοριών που κατέχει αλλά για την ποιότητα και την κριτική ικανότητά του να κατανοεί τον κόσμο (S_nchez R., 2008).

Μετά το άνοιγμα των ζαπατίστας στον κόσμο μέσω της Έκτης Διακήρυξης και τον αυτοπροσδιορισμό τους ως μέλη ενός αντικαπιταλιστικού κινήματος, από τα κάτω και αριστερά, οι δεσμοί τους με το κέντρο έγιναν πιο σημαντικοί στην κατεύθυνση αναζήτησης και δημιουργίας στην πράξη ενός άλλου κόσμου χωρίς εκμετάλλευση. Η συνάντηση που έγινε εκεί τον περασμένο Γενάρη (Φεστιβάλ της Αξιοπρεπούς Οργής) ήταν η πρώτη στην κατεύθυνση αυτή.

Κρίστη Πετροπούλου

Πηγές: CIDECI, 2008. Ψηφιακά κείμενα παρουσίασης του κέντρου. CIDECI, 2008b. Seminario Immanuel Wallerstein http://cideci.blogspot.com/2008/03/un-inters-renovado-por-las.html Grupo Descolonialidad Latino América, 2009. http://www.physics4u.gr/chaos/prig1.html Illich I., 2009. http://www.ivanillich.org.mx/ και στο Blume, 2009. http://el-paso-thessaloniki.blogspot.com/2008/04/blog-post.html Panikkar R., 2009. http://www.raimonpanikkar.com/ Πριγκοτζίν Ι., Στέντζερς Ι., 2008. Τάξη μέσα από το χάος. Ο νέος διάλογος του ανθρώπου με τη φύση. Κέδρος. S_nchez Barraza R., 2005. Συνέντευξη του Dr. Raymundo S_nchez Barraza στο Nic Paget-Clarke για το In Motion Magazine. S_nchez Barraza R., 2009. Στοιχεία από άτυπη συνέντευξη του Dr. Raymundo S_nchez Barraza (ντοκτορ Ραϊμούντο) στην Κρίστη Πετροπούλου, Ιανουάριος του 2009. Lenkersdorf C., 1998. Conceptos. Cosmovisiones. UNAM

Το Πανεπιστήμιο των Μητέρων της Πλατείας του Μάη

UNIVERSIDAD DE LUCHA Y RESISTENCIA
La Universidad de los Derechos Humanos
UPMPM
ciclo 2003

Στο ιστορικό κέντρο του Μπουένος Άιρες, μερικά μόλις μέτρα από το Κογκρέσο, λειτουργεί από το 2000 το Πανεπιστήμιο των Μητέρων της Πλατείας Μαΐου. Η ιδέα για τη δημιουργία του διατυπώθηκε το 1999 στο πλαίσιο ενός σεμιναρίου με τίτλο «Κριτική ανάλυση της αργεντίνικης πραγματικότητας (1983-1999)» που διοργανώθηκε στη Βιβλιοθήκη των Μητέρων. Γεννήθηκε από την ανάγκη τους να μεταδώσουν τους αγώνες των παιδιών τους σε μεταγενέστερες γενιές, παρέχοντας ταυτόχρονα στα περιθωριοποιημένα στρώματα έναν διαφορετικό εκπαιδευτικό χώρο, στο πλαίσιο της επαναστατικής ηθικής και της κοινωνικής ανατροπής.

Η Έβε Μποναφίνι, πρόεδρος της οργάνωσης των Μητέρων, την ημέρα των εγκαινίων του (6/2/2000) θα το ονομάσει «Πανεπιστήμιο Αντίστασης και Αγώνων», γιατί στοχεύει σε νέες εκπαιδευτικές πρακτικές που συμβάλλουν στον μετασχηματισμό της κοινωνίας μέσα από την επανάκτηση των παραδόσεων των λαϊκών αγώνων, την αναζήτηση νέων θεωρητικών εργαλείων ενάντια στην ηγεμονία της διανόησης, τη σύνδεση θεωρίας και πράξης και τη ριζοσπαστικοποίηση των περιθωριοποιημένων και λαϊκών στρωμάτων.

Τα τμήματα του Πανεπιστημίου αφορούν την κοινωνική εργασία, ιστορία, νομική, ντοκιμαντέρ, συνεταιρισμούς, ανθρώπινα δικαιώματα, οικονομική πολιτική, λαϊκή εκπαίδευση, ερευνητική δημοσιογραφία, ψυχόδραμα και κοινωνική ψυχολογία.

Οι διδάσκοντες, συνεργάτες κυρίως παρά εκπαιδευτικοί, προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά, πληρώνονται μόνο όσοι δεν εργάζονται σε κανέναν άλλο χώρο και συνδιαμορφώνουν το πρόγραμμα με όλους τους συμμετέχοντες. Οι φοιτητές προέρχονται κυρίως από τα λαϊκά στρώματα, τις κοινωνικές οργανώσεις, και το κίνημα ανέργων.

Τα μόνα υποχρεωτικά μαθήματα είναι η «Ιστορία των Μητέρων της Πλατείας Μαΐου» και η «Πολιτική Συγκρότηση», τα οποία θεωρούνται αναγκαία για την κατανόηση της ιδιαιτερότητας του Πανεπιστημίου. Στον χώρο λειτουργεί βιβλιοθήκη, ταινιοθήκη, εστιατόριο και καφέ, που φέρει το όνομα του Οσβάλντο Μπάγιερ[1].

Εκτός όμως από τα παραπάνω τμήματα, μέρος του Πανεπιστημίου αποτελεί και ο Τομέας Διάδοσης της Κουλτούρας, που στοχεύει στην όσο γίνεται μεγαλύτερη διάχυση στην κοινωνία μιας «διαφορετικής ανάγνωσης του κόσμου», μέσα από σεμινάρια, εργαστήρια, εκδόσεις, ραδιοφωνικές εκπομπές και συνέδρια, όπως αυτό που διοργανώνεται κάθε χρόνο με τίτλο «Διεθνές Συνέδριο Ψυχικής Υγείας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων».

Η ίδρυση του Πανεπιστημίου, καθώς και η δημιουργία άλλων παρόμοιων χώρων στη Λατινική Αμερική, βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην εκπαιδευτική κουλτούρα του Βραζιλιάνου παιδαγωγού Πάουλο Φρέιρε (1921-1997). Αποτελεί έναν συνδυασμό κινηματικής μορφής και θεσμού λαϊκής εκπαίδευσης που λειτουργεί στη βάση τμημάτων ανοιχτών σε συλλογικότητες και άτομα, χωρίς προαπαιτούμενα και με ελάχιστη οικονομική συμβολή, μέσα από τα οποία επιδιώκεται μια ριζοσπαστική προσέγγιση της κοινωνικής πραγματικότητας, παράγεται γνώση σύμφωνα με τις ανάγκες των συμμετεχόντων, αλλά και αποφασίζεται η στήριξη αγώνων και κινητοποιήσεων. Έτσι, για παράδειγμα, προέκυψε η συμμετοχή στην εξέγερση τον Δεκέμβρη του 2001, η έμπρακτη αλληλεγγύη στην κατειλημμένη βιοτεχνία Μπρούκμαν καθώς και το εργοστάσιο Ζανόν και πολλές άλλες δράσεις.

Η παραπάνω περιγραφή απεικονίζει την πραγματικότητα του Πανεπιστημίου ως το 2006 περίπου. Σήμερα, φαντάζει αρκετά μακρινή. Η κοινωνική προέλευση των φοιτητών έχει αλλάξει και κάποια τμήματα, όπως της Ιστορίας, της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της Νομικής παρέχουν πλέον αναγνωρισμένο κρατικό πτυχίο σε συνεργασία με το Εθνικό Πανεπιστήμιο Σαν Μαρτίν. Πολλοί απ' αυτούς που δούλεψαν με πάθος από την αρχή της ίδρυσης του Πανεπιστημίου βρίσκονται μακριά από τον χώρο. Κάποιοι απομακρύνθηκαν γνωστοποιώντας τις διαφωνίες και την πίκρα τους, ενώ άλλοι ξαναδιαβάζουν την ιστορία του Πανεπιστημίου με κριτική και αυτοκριτική ματιά, καθώς προετοιμάζονται για νέες προκλήσεις και αναζητήσεις.

Τασούλα Χεπάκη

Διαβάζοντας τα ίχνη, γράφοντας ιστορία

Κλάουντια Κορόλ, για την «αλάνα»

Χωρίς να έχουμε την πρόθεση για μια λεπτομερή ανάλυση της εμπειρίας μας στο Πανεπιστήμιο το Μητέρων -κάτι το οποίο απαιτεί μια συλλογική αναλυτική προσπάθεια σε βάθος- θα μπορούσαμε να μοιραστούμε κάποιες σκέψεις με σκοπό να τονίσουμε την προσφορά και να αναγνωρίσουμε τις δυσκολίες αυτής της εμπειρίας σε σχέση με τις νέες προκλήσεις των λαϊκών κινημάτων, αλλά και την ίδια τη λαϊκή εκπαίδευση.

Το Πανεπιστήμιο των Μητέρων γεννήθηκε το 2000, ως απόφαση ενός από τα πιο εμβληματικά κινήματα της Αργεντινής: τις Μητέρες της Πλατείας Μαΐου. Συγκροτήθηκε ως ένα εγχείρημα αντικαθεστωτικό (Πανεπιστήμιο Αγώνα και Αντίστασης), στο πλαίσιο μιας ζωντανής λαϊκής εξέγερσης.

Η νομιμοποίηση των σπουδών του δεν προερχόταν από το Κράτος, ούτε από την Ακαδημία. Ήταν η αναγνώριση των Μητέρων, που αποκτήθηκε μέσα από την ηρωική τους αντίσταση κατά τα χρόνια της δικτατορίας και την περίοδο της ατιμωρησίας που ακολούθησε. Η αναγνώριση, λοιπόν, προερχόταν από τον λαό, τις οργανώσεις που έστελναν τα μέλη τους να εκπαιδευτούν σε έναν χώρο πλημμυρισμένο από τη μνήμη των αγνοουμένων συντρόφων και από την προσφορά μάχιμων διανοούμενων, παθιασμένων με τη συμμετοχή τους σε μια πρωτοβουλία που στόχευε στο άνοιγμα του εξεγερσιακού ορίζοντα των 30.000 αγνοουμένων. Ήταν στιγμές μεγάλης συγκίνησης όταν οι φοιτητές τελείωναν τις σπουδές τους και έπαιρναν από το χέρι των Μητέρων ένα πτυχίο ζωγραφισμένο με τα ίδια τους τα χέρια.

Η διαμόρφωση νέων ανθρώπων, η δημιουργία οργανώσεων με εξεγερσιακά χαρακτηριστικά, οι νέοι τρόποι επικοινωνίας και εκπαίδευσης, αποτέλεσαν τα κίνητρά μας, και όχι το οικονομικό αντάλλαγμα ή ο επαγγελματικός τίτλος. Ο στόχος ήταν να συγκροτηθούμε -διδάσκοντες και φοιτητές- ως κοινωνικοί αγωνιστές, ως εμψυχωτές αγώνων και χειραφετήσεων.

Παρόλα αυτά, όμως, ο ορίζοντας περιορίστηκε και ομογενοποιήθηκε, καθώς όλο και περισσότερο έβρισκε έδαφος η πρόταση της «επίσημης αναγνώρισης» των σχολών και του ίδιου του Πανεπιστημίου, εντάσσοντας και προσαρμόζοντας τις δραστηριότητες και τον σκοπό του στο κυρίαρχο πανεπιστημιακό καθεστώς και καθιστώντας το με αυτόν τον τρόπο υποχείριο της κυβέρνησης του Κίρσνερ. Η νομιμοποίηση, λοιπόν, μετατράπηκε σε ακαδημαϊκή αναγνώριση και σε συμμετοχή στην κυβερνητική πολιτική, αφήνοντας ελάχιστο χώρο στη διαφωνία. Το πρόβλημα οξύνθηκε από την απουσία πραγματικών μηχανισμών επεξεργασίας μιας παιδαγωγικής, πολιτικής και διοικητικής πρότασης για το Πανεπιστήμιο, στους οποίους να μπορούν να συμμετέχουν φοιτητές, διδάσκοντες και κοινωνικά κινήματα.

Αυτοί και άλλοι παράγοντες οδήγησαν στην αποτυχία του αρχικού σχεδιασμού. Κυρίως, όμως, έπαψε να είναι ορατός αυτός ο χώρος ως αντικαθεστωτικός. Στην πορεία προκλήθηκαν συγκρούσεις εξ αιτίας της όλο και μεγαλύτερης απόστασης ανάμεσα στους σκοπούς και τα μέσα, τις αρχές και τις πρακτικές, ανάμεσα στο σχέδιο που ανακοινωνόταν και τις αξίες με τις οποίες υλοποιούνταν, και κυρίως εξ αιτίας της αποστασιοποίησης απ' τις ουσιαστικές ανάγκες των λαϊκών κινημάτων.

Με βάση τη δική μας αντίληψη, οι δημοκρατικοί συμμετοχικοί μηχανισμοί όχι μόνο είναι αναγκαίοι στη διαμόρφωση διαδικασιών λαϊκού χαρακτήρα, αλλά αποτελούν αυτοί καθαυτοί μέρος της παιδαγωγικής διαδικασίας κατά

την οποία αναπτύσσονται νέοι τρόποι επικοινωνίας, σαν αυτούς που επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε στις πολιτικές μας οργανώσεις.

Το να αναφερόμαστε στην αποτυχία μιας εμπειρίας όπως αυτή, στην οποία συμμετείχαμε ολοκληρωτικά, καταθέτοντας το πάθος και την ενέργειά μας, είναι σαν να μιλάμε για τις «δικές μας» αποτυχίες. Πρόκειται για μια κριτική και αυτοκριτική ανάλυση ταυτόχρονα. Είναι σαν να συζητάμε για ό,τι θελήσαμε και δεν μπορέσαμε να πραγματοποιήσουμε. Το πράττουμε με πόνο, αλλά επίσης και με υπευθυνότητα, προσπαθώντας μέσα από αυτές τις σκέψεις να αναλογιστούμε τόσο τα όριά μας όσο και τα διδάγματα που αποκομίσαμε. Και, πάνω απ' όλα, να προβληματιστούμε στο κατά πόσο η συγκεκριμένη εμπειρία ενισχύει τις νέες περιπέτειες που θα επινοήσουμε και θα επιδιώξουμε. Είναι ένας τρόπος να μελετήσουμε την εμπειρία, όχι με όρους επιτυχίας ή αποτυχίας. Να τη διαβάσουμε όπως τα ίχνη που αφήνουμε στη γη, για να συνεχίσουμε να γράφουμε ιστορία.

Τασούλα Χεπάκη

Πηγές: www.madres.org,
argentina.indymedia.org/news/ 2007/06/528216.php

1. Γράμμα του Νέστορ Κόαν προς τις Μητέρες, συνεργάτη στην Έδρα Τσε Γκεβάρα, μετά την αποχώρησή του από το Πανεπιστήμιο.

Οαχάκα: το Πανεπιστήμιο της Γης

Μια πρόταση για τη συμβιωτική μάθηση

του **Jon Igelmo Zaldvar**

Είχα την ευκαιρία να επισκεφτώ το «Πανεπιστήμιο της Γης» στην πόλη της Οαχάκα. Χάρη στην πρόσκληση του Γκουστάβο Εστέβα έφτασα σε αυτή την πόλη του Νότιου Μεξικού για να γνωρίσω ένα από τα εκπαιδευτικά εγχειρήματα που ξυπνήσανε το ενδιαφέρον και την περιέργειά μου τα τελευταία χρόνια. Αρκεί να αναφέρω ότι το Πανεπιστήμιο της Γης είναι ένα κέντρο που δεν απονέμει τίτλους ή πιστοποιητικά ούτε έχει συγκεκριμένα ακαδημαϊκά προγράμματα. Δεν υπάρχουν καθηγητές ή μαθητές. Η δουλειά επικεντρώνεται στο να συνδέει άτομα που θέλουν να μάθουν με άτομα που θέλουν να διδάξουν. Στο διαδίκτυο προσδιορίζεται ως «μια κοινότητα μάθησης, μελέτης, συμπερασμάτων και δράσης».

Με μια γρήγορη επίσκεψη στις εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου της Γης καταλαβαίνει κανείς ότι οποιαδήποτε ομοιότητα με τυπικό πανεπιστήμιο δυτικού τύπου είναι απλή σύμπτωση. Δεν συναντάει κανείς πανεπιστημιακό συγκρότημα με αθλητικές εγκαταστάσεις, πάρκινγκ, αίθουσες και γραφεία, παρά μια μικρή και λιτή κατασκευή σε μια συνοικία κοντά στο κέντρο της Οαχάκα όπου υπάρχει μόνο ένα γραφείο, μια αίθουσα, ένα κεντρικό αίθριο, μια βιβλιοθήκη και κάποια δωμάτια. Φαίνεται πως για τη δραστηριότητα που αναπτύσσεται δεν χρειάζονται πολύ περισσότερα.

Το Πανεπιστήμιο της Γης δουλεύει σε τρία επίπεδα. Το **πρώτο** είναι να δημιουργεί ένα δίκτυο ανάμεσα σε αυτούς που ενδιαφέρονται να μάθουν κάτι και σε αυτούς που μπορούν να διδάξουν κάτι σχετικό. Κατ' αυτόν τον τρόπο εάν ένας νέος από μια κοινότητα της Οαχάκα θέλει να μάθει τη δουλειά του

αγροτικού δικηγόρου, μέσω του Πανεπιστήμιου της Γης ψάχνει έναν αγροτικό δικηγόρο για να μπορέσει να παρακολουθήσει τη δουλειά του. Μέσα σε λίγους μήνες, σύμφωνα με αυτούς που συντονίζουν το πρόγραμμα, ο ενδιαφερόμενος είναι σε θέση να εκτελέσει τη συγκεκριμένη εργασία χωρίς να χρειάζεται να αποκτήσει τίτλο σπουδών ή να πραγματοποιήσει εξαντλητικές σπουδές που δεν του είναι απαραίτητες για να αντεπεξέλθει στη συγκεκριμένη εργασία. Επίσης, στο Πανεπιστήμιο της Γης οργανώνονται συγκεκριμένα **εργαστήρια** που έχουν ζητηθεί από συμμετέχοντες στα προγράμματα του κέντρου. Έτσι, αν αυτός που μαθητεύει δίπλα σε έναν αγροτικό δικηγόρο δει ότι η χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή είναι απαραίτητη για αυτή τη δουλειά και ο ίδιος δεν έχει σχετικές γνώσεις, μπορεί να συμμετάσχει σε ένα συγκεκριμένο εργαστήριο του κέντρου. Εάν υπάρχει μια ομάδα που μοιράζεται το ίδιο ενδιαφέρον και αν υπάρχουν άτομα στο κέντρο που μπορούν να δουλέψουν πάνω σε αυτό, τότε το εργαστήριο οργανώνεται. Με μια σχετική συχνότητα οργανώνονται εργαστήρια πληροφορικής και εναλλακτικής επικοινωνίας.

Ένα **δεύτερο** επίπεδο δράσης του Πανεπιστήμιου της Γης επικεντρώνεται στην έρευνα. Κάθε εβδομάδα οργανώνονται διαφορετικά θεματικά σεμινάρια για την κριτική ανάλυση της πραγματικότητας. Προσωπικά είχα την τύχη να με καλέσουν και να συμμετάσχω σε κάποια από αυτά τα σεμινάρια με τίτλο: «Ο τρόπος συνύπαρξης στη ζωή ως κριτική στάση. Ανάλυση της συγκυρίας». Αρκεί να αναφέρω ότι σε αυτή την παρουσίαση δεν συμμετείχαν μόνο άτομα από την Οαχάκα αλλά και κόσμος που ήρθε από την πόλη του Μεξικού, από τις Η.Π.Α. και την Ευρώπη.

Το **τρίτο** επίπεδο αφορά τη σχέση του κέντρου με κοινωνικούς τομείς που είναι κοντινοί στις αρχές δράσης του προγράμματος. Έτσι, το Πανεπιστήμιο της Γης σκοπεύει να συμμετάσχει ενεργά στην πολιτισμική, πολιτική και κοινωνική ζωή της Οαχάκα. Το κέντρο συμμετέχει σε κοινωνικά δίκτυα, αστικά και αγροτικά, της πόλης και των κοινοτήτων αυτής της πολιτείας, που συνδέουν το πρόγραμμα με την πραγματικότητα.

Η οργάνωση αυτής της κοινότητας της μάθησης ξεκινάει από μια αρχή, όπως δηλώνουν στο διαδίκτυο: «Δεν υπάρχουν επίσημες ιεραρχίες». Για την οργάνωση και τη διαχείριση των δραστηριοτήτων υπάρχει ένα συντονιστικό συμβούλιο που το συγκροτούν αυτοί που έχουν την ευθύνη για τους διάφορους τομείς δραστηριότητας και το οποίο με τη σειρά του συντονίζεται από κάποιο από τα μέλη του με εναλλαγή. Επίσης, θα πρέπει να αναφερθεί ότι μεγάλο μέρος των αρχών της παιδαγωγικής τοποθέτησης έχουν σημείο αναφοράς τη σκέψη του Ίβαν Ίλιτς. Ο Γκουστάβο Εστέβα υπήρξε φίλος αυτού του αυστριακής καταγωγής στοχαστή, ο οποίος έζησε για πολύ καιρό στο Μεξικό.

μετάφραση: Ελένη Μαλιαρού.

Φτάνει πια με τους εμπόρους των πτυχίων

Αφορμή για να επιμεληθούμε αυτή την ενότητα άρθρων για τα εναλλακτικά πανεπιστήμια απετέλεσε η επίσκεψή μας τον περασμένο Δεκέμβριο στο CIDECI, στο Σαν Κριστόμπαλ της Τσιάπας, όπου και διεξήχθη η δεύτερη φάση του Φεστιβάλ της Εξεγερμένης Αξιοπρέπειας που οργάνωσαν οι ζαπατίστας. Στο CIDECI μείναμε εντυπωσιασμένοι από το καταπληκτικό κτιριακό συγκρότημα και την εκπαιδευτική δραστηριότητα που επιτελείται εκεί, όλα δημιουργήματα της πρωτοβουλίας μιας ομάδας ανθρώπων και της πολιτικής αντίληψης από την οποία εμφορούνται. Και η αλήθεια είναι πως ζηλέψαμε αυτό που συναντήσαμε...

Αναζητήσαμε και άλλα εναλλακτικά πανεπιστήμια που λειτουργούν στη Λατινική Αμερική. Κάποιοι από την «αλάνα» έχουν επισκεφθεί το Πανεπιστήμιο των Μητέρων της Πλατείας Μαΐου στο Μπουένος Άιρες και έχουν παρακολουθήσει μαθήματα (βλέπε σχετικό άρθρο). Επίσης, στα «Σήματα Καπνού», στο τεύχος 21 του 2004, είχε παρουσιαστεί το Trashumante, το περιπλανώμενο πανεπιστήμιο της Αργεντινής. Ωστόσο, αν κάποιος κάνει σήμερα μια διαδικτυακή αναζήτηση θα διαπιστώσει πως έχουν ξεπηδήσει τα τελευταία χρόνια μια σειρά από εναλλακτικά πανεπιστήμια σε διάφορες χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αποφασιστικό ρόλο έχει παίξει αναμφίβολα η αφύπνιση των ιθαγενών λαών της ηπείρου που σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό διεκδικούν και επιβάλλουν να ασκούν λαϊκή εξουσία, με τα χαρακτηριστικά που αυτοί οι ίδιοι ορίζουν, όχι μόνο σε εδαφικές ζώνες μέσα στις χώρες που κατοικούν αλλά και σε πλευρές της κοινωνικής τους οργάνωσης, όπως η εκπαίδευση, η υγεία κ.λπ. Σε ορισμένες περιπτώσεις η πίεση προς τις κυβερνήσεις έχει αποδώσει, όπως στην περίπτωση της Βολιβίας όπου πρόσφατα εγκαινιάστηκαν τρία ιθαγενικά κοινοτικά πανεπιστήμια εκεί όπου βρίσκονται τα κέντρα των τριών μεγάλων ιθαγενικών λαών της χώρας, στο Αλτιπλάνο της Λα Πας για τους Αϊμάρα, στην περιοχή της Κοτσαμπάμπα για τους Κέτσουα και στην περιοχή του Τσάκο για τους Γουαρανί.

Σε άλλες περιπτώσεις, όπως είναι το Πανεπιστήμιο των Λαών του Νότου (UNISUR), που λειτουργεί στις ιθαγενικές κοινότητες που βρίσκονται στις ορεινές περιοχές της Σιέρα Μάδρε, στην πολιτεία Γκερρέρο του Μεξικού, είναι αποτέλεσμα της απόφασης των κοινοτήτων αυτών. Χρειάστηκαν τρία χρόνια συζητήσεων και συνελεύσεων ανάμεσα στις κοινότητες για να παρθεί η απόφαση, και το UNISUR ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2006. Πρόκειται για το πιο πρόσφατο βήμα σε μια διαδικασία ανάκτησης της λαϊκής κυριαρχίας από ένα εξαιρετικά μαζικό και μαχητικό κίνημα των κατοίκων αυτών των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.

Πρόσφατα μάλιστα έγινε στο Μεξικό για πρώτη φορά συνάντηση των εναλλακτικών ιθαγενικών πανεπιστημίων της Λατινικής Αμερικής στην οποία συμμετείχαν, ανάμεσα στ' άλλα, το Διαπολιτισμικό Ιθαγενικό Αυτόνομο Πανεπιστήμιο (UAIIN-Κολομβία), το Διαπολιτισμικό Πανεπιστήμιο των Ιθαγενικών Εθνοτήτων και Λαών "AmaWtay Wasi" (UIAW-Εκουαδόρ), το Πανεπιστήμιο των Αυτόνομων Περιοχών της Καραϊβικής (URACAAN-Νικαράγουα), το Διαπολιτισμικό Ιθαγενικό Πανεπιστήμιο (UII-Βολιβία), το Πανεπιστήμιο Rafael Valdivar (Γουατεμάλα), το Πανεπιστήμιο της Γης (Οαχάκα, Μεξικό), το Πανεπιστήμιο των Λαών του Νότου (Γκερρέρο, Μεξικό), το Διαπολιτισμικό Πανεπιστήμιο της Βέρα Κρους (Μεξικό) κ.ά.

Τα εναλλακτικά εκπαιδευτικά εγχειρήματα όμως δεν περιορίζονται μόνο στους ιθαγενείς λαούς. Σταθήκαμε στην εμπειρία του Πανεπιστημίου των Μητέρων της Πλατείας Μαΐου και αναφέραμε ήδη το περιπλανώμενο πανεπιστήμιο Trashumante της Αργεντινής. Το κίνημα των ακτημόνων της Βραζιλίας, το MST, έχει δημιουργήσει το Πανεπιστήμιο Φλορεστάν Φερνάντες, το συντονιστικό του Λαϊκού Κινήματος του Αράουκο της Χιλής διαχειρίζεται το Λαϊκό Πανεπιστήμιο Αράουκο και η ελευθεριακή οργάνωση Tinku της Βολιβίας λειτουργεί το πανεπιστήμιό της κάνοντας καθημερινά μαθήματα στην κεντρική πλατεία της πόλης Κοτσαμπάμπα. Είναι βέβαιο πως μας διαφεύγουν πολλές πρωτοβουλίες ακόμη.

Είναι σημαντικό ν' αναφέρουμε ένα ακόμη γεγονός. Από τις 5 ως τις 9 Οκτωβρίου του 2009 έγινε στο Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης το 10ο Ιβηροαμερικανικό Συνέδριο Πανεπιστημιακής Επέκτασης. Πήραν μέρος περισσότεροι από 2.000 φοιτητές και καθηγητές από πολλά πανεπιστήμια της Λατινικής Αμερικής. Για πρώτη φορά στην ιστορία αυτών των συνεδρίων προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν κοινωνικά κινήματα και μη πανεπιστημιακοί διανοούμενοι και ερευνητές. Φοιτητές, καθηγητές, ο Ατίλιο Μπορόν, ο Ραούλ Ζιμπέκι, ο Νοάμ Τσόμσκι, το κίνημα των ακτημόνων MST της Βραζιλίας, εκπρόσωποι από τα κατειλημμένα εργοστάσια Zanon και Chilavert, το αγροτικό κίνημα MOCASE και το Λαϊκό Κίνημα Νταρίο Σαντιγιάν της Αργεντινής, αλλά και άλλα 30 ακόμη κοινωνικά κινήματα, κάθισαν στο ίδιο τραπέζι, συζήτησαν και προβληματίστηκαν πάνω στη σχέση πανεπιστημίου και κοινωνίας, πανεπιστημίου και κοινωνικών κινημάτων.

«Όχι πια επαγγελματίες χωρίς ηθική υπόσταση. Όχι πια ψευτοαριστοκράτες της σκέψης. Φτάνει πια με τους διπλωματούχους εμπόρους. Η επιστήμη για όλους, η ομορφιά για όλους. Το πανεπιστήμιο του αύριο θα είναι χωρίς πόρτες, χωρίς τοίχους, ανοιχτό όπως η αλάνα: Τεράστιο». Αυτό το απόσπασμα από το μανιφέστο των φοιτητών της πόλης Λα Πλάτα της Αργεντινής, που γράφτηκε το 1920, ήταν το σλόγκαν των οργανωτών του Συνεδρίου.

Κάτι κινείται στη Λατινική Αμερική και στον τομέα της εκπαίδευσης

Στέλιος Γαβριηλίδης

Βραζιλία: το Κίνημα Εργαζομένων στα Ανακυκλώσιμα Υλικά

Ο Sergio Bispo είναι 50 χρόνων και απόφοιτος δευτέρας δημοτικού. Γεννήθηκε και μεγάλωσε κοντά σ' έναν σκουπιδότοπο στα Βορειοδυτικά της Βραζιλίας, όπου οι γονείς του και τα αδέρφια του διάλεγαν αντικείμενα για ανακύκλωση και για να φάνε. Εκεί είδε ένα αδερφάκι του να πεθαίνει όταν θάφτηκε από τόνους σκουπιδιών που άδειαζε το φορτηγό πάνω του την ώρα που κοιμόταν. Θυμάται τι έτρωγε μέσα από τα σκουπίδια. Το 1989 ήρθε στο Σάο Πάουλο με οτοστόπ. Θυμάται ένα ταξίδι διάρκειας 90 ημερών στο οποίο τρέφονταν με τα αποφάγια στους σταθμούς και με φρούτα του δάσους. Θυμάται ακόμα ότι όταν έφαγε για πρώτη φορά φαγητό ύστερα από δέκα μέρες πείνας, λιποθύμησε. Στο Σάο Πάουλο έφτιαξε καροτσάκι και άρχισε να μαζεύει ανακυκλώσιμο υλικό στους δρόμους. Θυμάται τα χρόνια που κοιμόταν στον δρόμο, κάτω από γέφυρες, μέσα σε πάρκα. Παντρεύτηκε, χώρισε, έχει τρία παιδιά.

Ο Μπίσπο (Επίσκοπος), όπως τον φωνάζουν όλοι, είναι ένας από τους ηγέτες και ιδρυτές του βραζιλιάνικου Κινήματος Εργαζομένων στα Ανακυκλώσιμα Υλικά (MNCR) που ιδρύθηκε το 1999 συγκεντρώνοντας σκόρπιες οργανώσεις, για να διεκδικήσει την αναγνώριση του επαγγέλματος από την πολιτεία, τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων που προκύπτουν από τη μεγάλη κοινωνική προσφορά του έργου τους. Ο Μπίσπο, είκοσι χρόνια τραβάει το βαρύ ξύλινο καρότσι του στις λεωφόρους της μεγαλούπολης. Τώρα συμμετέχει σ' έναν αυτοδιαχειριζόμενο συνεταιρισμό ανακυκλωτών, τον Cooper Glicerio. Πρόσφατα ο συνεταιρισμός απέκτησε νομική και φορολογική υπόσταση καθώς και χώρο για τη διαλογή, κάτω από μεγάλες υπερυψωμένες οδικές γέφυρες στο κέντρο της πόλης, σε μια περιοχή όπου εργάζονται οι 2.000 περίπου από τους 20.000 εργάτες που πραγματοποιούν το 95% της ανακύκλωσης των σκουπιδιών της πόλης, τροφοδοτώντας με άφθονο υλικό μεγάλα μονοπώλια χαρτιού, γυαλιού, μετάλλου και πλαστικού.

Ακολουθήσαμε τον Μπίσπο σ' ένα μεγάλο μέρος της διαδρομής του στην πόλη και κουβεντιάσαμε μαζί του για τις διεκδικήσεις του κλάδου και τα προβλήματά τους. Ήταν τραυματισμένος στο πρόσωπο. Την προηγούμενη νύχτα, «άγνωστοι» μπήκαν στο σπίτι του, τον απείλησαν και τον χτύπησαν. Είχε περάσει τη νύχτα στο νοσοκομείο και στην αστυνομία. Δεν είναι απλό πράγμα να είσαι ασυμβίβαστος συνδικαλιστής στη Βραζιλία. Ωστόσο δεν μπορεί να σταματήσει να δουλεύει και ύστερα από μια τέτοια νύχτα, όλη την επόμενη μέρα είναι στο δρόμο με το καροτσάκι.

Έπειτα επισκεφτήκαμε τον χώρο διαλογής του συνεταιρισμού και μιλήσαμε με αρκετούς εργαζόμενους από το σύνολο 35 μελών (17 γυναίκες και 18 άντρες). Για έναν χώρο γεμάτο σκουπίδια, είναι εντυπωσιακή η τάξη και η καθαριότητα. Υπάρχουν οι χώροι για γραφεία, η κουζίνα με τον ζεστό καφέ, οι πίνακες ανακοινώσεων με έσοδα, έξοδα, με τις «αγγαρείες». Ακόμα και «χρονόμετρο» με κάρτες παρουσίας. Ο Μπίσπο γελάει όταν μου το δείχνει. «Το βρήκαμε στα σκουπίδια κι αυτό». Μας εξηγεί ότι είναι «διακοσμητικό», στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν αυστηρά ωράρια. Το πρώτο πράγμα που θα αναφέρει ο Μπίσπο είναι η ανάγκη αναγνώρισης του επαγγέλματος και της κοινωνικής προσφοράς του. Η πρώτη δημοτική αρχή που αντιμετώπισε τους συλλέκτες όχι σαν περιθωριακούς και εγκληματίες ήταν του Εργατικού Κόμματος (PT, 1989-1992, Luiza Erundina). Ωστόσο, ακόμα αντιμετωπίζουν μεγάλη προκατάληψη από την εξουσία αλλά και τον υπόλοιπο πληθυσμό. Η δεξιά πολιτική της τωρινής δημοτικής αρχής θέλει να δώσει όλο το παραγόμενο κέρδος από την ανακύκλωση σε καπιταλιστικές επιχειρήσεις, αφαιρώντας από τους εργαζόμενους αυτή την πηγή εισοδήματος. Έφτασε μάλιστα να απαγορεύσει την κυκλοφορία «ζωήλατων οχημάτων» στους δρόμους. Με αυτό το διάταγμα εξαπέλυσε μεγάλη καταστολή και η αστυνομία κατάσχεσε και κατέστρεψε πολλά καροτσάκια ανακυκλωτών. Με τις αντιδράσεις του κινήματος μπήκε ένα φρένο στην καταστολή και οι πλανόδιοι ανακυκλωτές κέρδισαν τουλάχιστον το δικαίωμά τους να κυκλοφορούν στην πόλη.

«Πρέπει όλος ο κόσμος να καταλάβει ότι δεν είμαστε ούτε κλέφτες, ούτε αλκοολικοί, ούτε αλήτες. Δεν είμαστε ζητιάνοι, ούτε και φουκαράδες που θέλουμε λύπηση, συμπόνια, ελεημοσύνη. Είμαστε εργαζόμενοι, μ' αυ-

τό τον τρόπο βγάζουμε το ψωμί για την οικογένειά μας και ταυτόχρονα προσφέρουμε στο κοινωνικό σύνολο».

Πότε φτιάξατε τον συνεταιρισμό;

Πριν από έξι χρόνια. Παλιότερα εδώ υπήρχε μια ομάδα που υποστηριζόταν από τη Recifran, μια οργάνωση Φραγκισκανών που βοηθούσε τους συλλέκτες ανακυκλώσιμων υλικών να οργανωθούν. Δουλεύουμε κυρίως στο κέντρο της πόλης, στη Μοόκα, Καμπουσί κ.λπ. (συνοικίες κοντά στο κέντρο). Τον περασμένο μήνα συγκεντρώσαμε 300 τόνους. Πρόσφατα αρχίσαμε τη συλλογή τηγανόλαδου για την παραγωγή βιοκαυσίμων. Είμαστε καλά οργανωμένοι, ανήκουμε στο Κίνημα των Ανακυκλωτών (MNCR). Υπάρχει το Διοικητικό Συμβούλιο και η Ελεγκτική Επιτροπή. Συνεδριάζουν κάθε βδομάδα. Γενική συνέλευση κάνουμε κάθε μήνα. Έχουμε ομάδες εργασίας, υπεύθυνους για τους τομείς της εμπορίας, της επιμόρφωσης, της υγείας, κ.λπ.

Υπάρχει εσωτερική δημοκρατία;

Τα πάντα τα αποφασίζουμε συλλογικά, όλοι μαζί. Για να καταλάβεις, πολύ σπάνια καταλήγουμε να πάρουμε αποφάσεις με πλειοψηφία, τις περισσότερες φορές καταφέρνουμε να έχουμε απόλυτη ομοφωνία.

Ποιο είναι το όφελος από τη δημιουργία του συνεταιρισμού;

Πρώτα πρώτα, πετυχαίνουμε καλύτερες τιμές από τους εμπόρους. Ωστόσο, είμαστε υποχρεωμένοι να πουλάμε το υλικό σε μεσάζοντες, γιατί δεν έχουμε τα μέσα. Τώρα έχουμε φορολογική υπόσταση, τιμολόγια κ.λπ. και μπορούμε να πουλάμε, όμως δεν έχουμε τα μέσα μεταφοράς. Πρέπει να ξέρεις ότι η ανακύκλωση είναι μονοπώλιο στη Βραζιλία, στο χαρτί για παράδειγμα είναι μόνο τρεις οι βιομηχανίες που ανακυκλώνουν.

Ο υπεύθυνος για τις πωλήσεις μας εξηγεί:
«Η βιομηχανία έρχεται να παραλάβει υλικό μόνο αν είναι πάνω από 50 τόνους. Εμείς δεν έχουμε φτάσει σ' αυτό ακόμα. Επίσης χρειαζόμαστε κάδους αποθήκευσης που δεν έχουμε και μας τους δανείζει ο μεσάζοντας έμπορος. Αυτό διεκδικούμε και από το Κράτος, θα μπορούσε να μας παρέχει τέτοια μέσα (κάδους, οχήματα, μηχανήματα διαλογής), αν ήθελε να συμβάλει ουσιαστικά στη δουλειά της ανακύκλωσης».

Σέρζιο Μπίσπο: Ένα δοχείο σαν αυτά (μας δείχνει τα δοχεία που τους δανείζει ο έμπορος) κοστίζει 10.000 ρεάλ (περίπου 3.500 ευρώ) και το φορτηγό που τον μεταφέρει κοστίζει περίπου 200.000 ρεάλ (περίπου 80.000 ευρώ). Για να γλιτώσεις από τους μεσάζοντες, χρειάζεσαι ένα τέτοιο φορτηγό και τουλάχιστον 6 δοχεία-καρότσες σαν αυτές.

Και τι αύξηση στο κέρδος θα είχατε αν πουλούσατε κατευθείαν στη βιομηχανία;

Σήμερα, για παράδειγμα, πουλάμε το χαρτί 40 λεπτά του ρεάλ (περίπου 0,15 ευρώ), στη βιομηχανία θα το πουλούσαμε 1,80 λεπτά. Οι τύποι κερδίζουν πολλά, καταλαβαίνεις. Το αγοράζουν 40 λεπτά και το πουλάνε στη βιομηχανία τα τριπλά και περισσότερο.

Πώς γίνεται η δουλειά στον συνεταιρισμό; Πώς προσφέρει ο καθένας και πώς μοιράζονται τα έσοδα; Δεν δημιουργούνται προβλήματα του τύπου «εγώ δουλεύω περισσότερο κι ο άλλος λιγότερο»;

Όχι, δεν υπάρχει τέτοιο πρόβλημα. Αλλά έχουμε δύο συστήματα που λειτουργούν ταυτόχρονα. Βλέπεις, ο καπιταλισμός έχει βαθιές ρίζες, δεν είναι εύκολο να ξεφύγουμε εμείς. Δεν είναι εύκολο να συμφωνήσουν οι άνθρωποι στη συνεταιριστική εργασία. Οπότε δουλεύουμε και ατομικά και συλλογικά. Δηλαδή, ο καθένας φέρνει το υλικό του, το επεξεργάζεται (με τη βοήθεια και ενός ακόμα) και εισπράττει την αξία των υλικών που έχει προσφέρει που τη μοιράζεται με τον βοηθό του. Ο άλλος τρόπος είναι ο συλλογικός. Ένα μεγάλο μέρος του υλικού που φτάνει εδώ ανήκει στον συνεταιρισμό, δηλαδή σε όλους, Δουλεύουμε όλοι και παίρνουμε από ίσα μερίδια.

Μπορείς να περιγράψεις λίγο την καθημερινότητα του εργαζόμενου με το καροτσάκι;

Ερχόμαστε το πρωί εδώ, πίνουμε καφέ όλοι μαζί, κάνουν προσευχή όσοι πιστεύουν σε κάποια θρησκεία. Σεβόμαστε την πίστη του καθενός, άλλος ευαγγελιστής, άλλος βουδιστής, άλλος άθεος.

Μετά αυτοί που μαζεύουν το υλικό, παίρνουν το καρότσι τους και κάνουν τη συλλογή. Τρώνε έξω, συνήθως στα εστιατόρια του «ενός ρεάλ» (ειδικά κοινωφελή εστιατόρια του κέντρου), αν δεν έχουν δεν τρώνε τίποτα. Η δουλειά είναι δύσκολη. Τραβάμε το καροτσάκι μέσα στις λεωφόρους, οι οδηγοί εκνευρίζονται, μας βρίζουν. Πρόπερσι ο δήμαρχος έβγαλε το διάταγμα της απαγόρευσης των καροτσιών. Η αστυνομία μάς έσπαγε τα καρότσια. Τελικά, μετά τη διαδήλωση στο Δημαρχείο σταμάτησαν το κυνηγητό. Στην Παουλίστα δεν μας αφήνουν να πάμε που είναι από τα μεγαλύτερα οικονομικά κέντρα του κόσμου. (Ένα συγκεκριμένο κτίριο στην Παουλίστα βγάζει 5.000 σκουπίδια την ημέρα). Άλλοτε βρέχει, όπως σήμερα. Είδες τι δύσκολο που ήταν, ο δρόμος γλιστράει... Ο κόσμος δεν καταλαβαίνει πόσο σημαντική είναι η δουλειά μας, μας βλέπει σαν ζητιάνους. Μ' ένα τόνο χαρτί που μαζεύουμε σώζουμε 20 δέντρα. Φαντάσου...

Υπάρχουν άτομα που μαζεύουν υλικό μόνοι τους κι έρχονται σ' εσάς να σας το πουλήσουν;

Όχι, εμείς δεν δεχόμαστε. Είναι κι αυτό εκμετάλλευση. Υπάρχουν συνε-

ταιρισμοί που το κάνουν, αγοράζουν υλικό από μεμονωμένους συλλέκτες. Εμείς λέμε σ' όποιον θέλει να έρθει μαζί στον συνεταιρισμό, σαν ισότιμο μέλος και να δουλέψει με τους ίδιους όρους.

Δέχεστε καινούργια μέλη;

Βεβαίως. Ο αγώνας μας είναι για την οργάνωση όλων των Συλλεκτών. Ο καθένας μόνος του δεν κάνει τίποτα. Καλούμε τον κόσμο που κάνει αυτή τη δουλειά να οργανωθεί. Κάποιος που θέλει να έρθει στον συνεταιρισμό μας, έρχεται, παρακολουθεί τις συνεδριάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου, της Ελεγκτικής Επιτροπής, βλέπει ό,τι θέλει, κάνει εκτιμήσεις και μπορεί να βγάλει συμπεράσματα για να αποφασίσει. Μετά η Γενική Συνέλευση αποφασίζει.

Ας έρθουμε λίγο στο συνολικό κίνημα των Ανακυκλωτών. Τι διεκδικείτε; Τι απαιτήσεις έχετε από τον Δήμο, την πολιτειακή και την ομοσπονδιακή κυβέρνηση;

Πρώτα πρώτα θέλουμε αναγνώριση της δουλειάς που προσφέρουμε, η οποία δεν ανταμείβεται όπως θα έπρεπε. Ζητάμε να αναγνωριστεί πρακτικά, νομικά κ.λπ. το επάγγελμά μας, σαν επαγγελματική κατηγορία. Έχουμε πετύχει την αναγνώριση των συνεταιρισμών με το ομοσπονδιακό διάταγμα 5.940 του 2006. Αλλά η μεγάλη μας δυσκολία σήμερα είναι οι κυβερνήσεις στις Πολιτείες και στους Δήμους.

Επειδή δεν αναγνωρίζουν την παροχή υπηρεσιών που κάνετε;

Προσπαθούν να μας διώξουν και να δώσουν σε ιδιωτικές εταιρείες την ανακύκλωση. Περισσότερο από το 90% του υλικού που πηγαίνει για ανακύκλωση στις βιομηχανίες το συγκεντρώνουμε εμείς. Όλα αυτά θα πήγαιναν σε χώρους υγειονομικής ταφής. Είναι μια αλυσίδα παραγωγής, κι εμείς είμαστε ο βασικός κρίκος. Όμως κερδίζουμε τα λιγότερα.

Μπορείτε να υπολογίσετε πόσα χρήματα π.χ. κερδίζει ο Δήμος από τη δική σας δουλειά, όταν μαζεύετε τα σκουπίδια από τους δρόμους, από μεγάλα κτίρια, ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.λπ.;

Ο Δήμος πληρώνει 120 ρεάλ τον τόνο στις ιδιωτικές εταιρείες συλλογής σκουπιδιών για να μεταφέρουν τα σκουπίδια στους χώρους υγειονομικής ταφής. Εμείς τον περασμένο χρόνο μαζέψαμε περίπου 1.200.000 τόνους. Ο Δήμος θα έπρεπε να είχε πληρώσει γι' αυτούς τους τόνους. Κάνε τον υπολογισμό.

Ωστόσο ο Δήμος δεν σας δίνει τίποτα;

Κι όχι μόνο αυτό. Αλλά ο Δήμος εισέπραξε τις πιστώσεις για το Διοξείδιο του Άνθρακα από ευρωπαϊκές χώρες για δύο συνεχόμενες χρονιές και δεν έδωσε τίποτα απ' αυτά τα λεφτά, ούτε σ' εμάς ούτε σ' άλλους που προφέρουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

Στο Σάο Πάουλο δουλεύουν περίπου 20.000 πλανόδιοι ανακυκλωτές. Πόσοι συνεταιρισμοί υπάρχουν;

Συνεταιρισμοί που έχουν σύμβαση με το Δήμο είναι μόνο 11.

Δηλαδή παίρνουν χρήματα, οικονομική ή άλλη ενίσχυση, φορτηγά, μηχανήματα, από τον Δήμο;

Όχι, αυτά τα έχουν οι διάφοροι οργανισμοί του Δήμου. Αλλά υπάρχουν άλλες 150 ομάδες συλλεκτών που δεν έχουν καμία εντελώς υποστήριξη από τη Δημαρχία.

Κρίτων Ηλιόπουλος – Σάο Πάουλο 27/5/2009

Βιβλία με χρώμα κι ελπίδα

Εκδοτικά εγχειρήματα των καρτονέρος

Όταν το 2001 κατέρρευσε η οικονομία της Αργεντινής, χιλιάδες άνθρωποι βγήκαν στους δρόμους, αναζητώντας τρόπους επιβίωσης. Πολλοί απ' αυτούς κατέφυγαν στην περισυλλογή ανακυκλώσιμων υλικών, κυρίως χαρτονιού και χαρτιού, τα οποία στη συνέχεια πουλούσαν για να μπορέσουν να καλύψουν τις στοιχειώδεις ανάγκες. Οι άνθρωποι αυτοί, που μόνο στο Μπουένος Άιρες υπολογίζονται σε 40.000, πήραν την επωνυμία «καρτονέρος» και υπήρξαν εμβληματικές φιγούρες της οικονομικής κρίσης. Στη συνέχεια προχώρησαν στη δημιουργία συνεταιρισμών και ενώσεων και, έτσι, μέσα σ' αυτή την κρίση, μια ατομική δραστηριότητα, η δουλειά του συλλέκτη χαρτιού, μεταβάλλεται σε συλλογικό εγχείρημα.

Στις αρχές του 2003, μια ομάδα από καλλιτέχνες και συγγραφείς πλησίασαν τους καρτονέρος με την επιδίωξη να δουν και να αναδείξουν τη ζωή τους. Κάποιοι, όπως ο Σαντιάγο Βέγα, συγγραφέας, και ο Χαβιέρ Μπαριλάνο, εικαστικός καλλιτέχνης, προχώρησαν ένα βήμα παραπέρα και δημιούργησαν την Elo£sa Cartonera, έναν εκ-

δοτικό οίκο που λειτουργεί με τη μορφή συνεταιρισμού μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με σκοπό να προβάλουν τη ζωή των καρτονέρος μέσα από τις αφηγήσεις τους. Μια ποιήτρια, η Φερνάντα Λαγούνα, πρόσφερε τα χρήματα για ν' αποκτήσουν οι εκδόσεις έναν σταθερό χώρο, που τον ονόμασαν «Δεν υπάρχουν μαχαίρια χωρίς τριαντάφυλλα» και ο οποίος έγινε τόπος συνάντησης των καρτονέρος. Πολύ γρήγορα η όσμωση μαζί τους έδωσε την επόμενη ιδέα. Αποφάσισαν να χρησιμοποιούν για εξώφυλλα των βιβλίων χαρτόνια που αγόραζαν από τους καρτονέρος, προσφέροντας πενταπλάσια τιμή απ' αυτή που τους έδιναν οι επιχειρήσεις ανακύκλωσης. Τα χαρτόνια διακοσμούνται με ζωγραφιές και σκίτσα, προϊόντα αυτοσχεδιασμού και έμπνευσης των δημιουργών τους, που δεν είναι άλλοι από αυτούς που συχνάζουν στον χώρο αυτό. Έτσι, κάθε εξώφυλλο είναι μοναδικό δημιούργημα. Οι εσωτερικές σελίδες του βιβλίου είναι φωτοτυπίες ή έχουν τυπωθεί σε έναν εκτυπωτή λέιζερ τον οποίο έχουν προμηθευτεί.

Σήμερα, τα γραφεία της Elo£sa Cartonera βρίσκονται στη συνοικία της Μπόκα, λίγες δεκάδες μέτρα απόσταση από την Μπομπονέρα, το διάσημο γήπεδο της Μπόκα Τζούνιορς. Ανάμεσα σε αφίσες του Τσε και του Έβο Μοράλες, μπογιές, χαρτόνια και ματιέρες, φτιάχνονται τα εξώφυλλα των βιβλίων και τυπώνονται οι εσωτερικές σελίδες. Στον συνεταιρισμό Elo£sa Cartonera απασχολούνται πλήρως επτά άτομα, ανάμεσά τους καρτονέρος και μετανάστες, ενώ αμείβονται και ορισμένοι που απασχολούνται ευκαιριακά. Και φυσικά επωφελούνται και οι καρτονέρος προμηθευτές των χαρτονιών που παίρνουν ενάμιση πέσο το κιλό, όταν η τιμή της αγοράς είναι στα τριάντα λεπτά. Η δουλειά αποφέρει στον κάθε απασχολούμενο έναν μηνιαίο μισθό περίπου 350 δολαρίων, ποσό που βρίσκεται κοντά στον βασικό μισθό της Αργεντινής. Τα έσοδα προέρχονται αποκλειστικά από τις πωλήσεις των βιβλίων, τα οποία πωλούνται σε πολύ χαμηλή τιμή, συνήθως ενάμιση ευρώ και πάντως ποτέ περισσότερο από τρία ευρώ.

Ο συνεταιρισμός έχει αποφασίσει να μη δέχεται κρατική βοήθεια και αρνήθηκε την οικονομική βοήθεια που της πρόσφερε η κυβέρνηση της πολιτείας του Μπουένος Άιρες. Υπάρχουν τρία κανάλια διακίνησης των βιβλίων τους: κάποια συγκεκριμένα αλληλέγγυα βιβλιοπωλεία, οι πάγκοι που στήνουν σε διάφορες εκθέσεις, γιορτές και φεστιβάλ και, φυσικά, οι πωλήσεις που γίνονται από τα δικά τους γραφεία, συνήθως κατόπιν παραγγελίας. Μέσα από αυτά τα δίκτυα έχουν πουληθεί χιλιάδες αντίτυπα των βιβλίων.

Έως τώρα έχουν εκδοθεί περίπου 200 τίτλοι, μιας αρκετά μεγάλης γκάμας βιβλίων, αλλά έχει δοθεί έμφαση στο παιδικό βιβλίο, σε κόμικς, σε έργα των ίδιων των καρτονέρος και στη λογοτεχνία. Να σημειωθεί πως αρκετοί γνωστοί λογοτέχνες της Αργεντινής έχουν δώσει την άδεια να τυπωθούν έργα τους από την Elo£sa Cartonera. Ο συνεταιρισμός συνεχίζει τα βήματα αυτοοργάνωσής του και αποφάσισε να προχωρήσει στην έκδοση ενός πολιτιστικού-πολιτικού περιοδικού μαζί με άλλες οργανώσεις της συνοικίας της Μπόκα, ενώ παράλληλα προγραμματίζει τη μετατροπή ενός οικοπέδου της συνοικίας σε περιβόλι, από το οποίο θα προμηθεύονται τα λαχανικά τους. Η φήμη της Elo£sa Cartonera συνεχώς μεγαλώνει και μάλιστα συνεργείο του BBC έφτιαξε ένα ντοκιμαντέρ για τη δραστηριότητά της. Τελευταία ανταποκρίθηκαν σε μια παραγγελία 1.200 βιβλίων από τη Γερμανία και ο Actis, ένας εκδοτικός οίκος

από την Ισπανία, αποφάσισε ν' αναζητήσει τρόπους διακίνησης των βιβλίων τους στη χώρα του.

Το παράδειγμα της Elo£sa βρήκε πολύ γρήγορα μιμητές και σ' άλλες χώρες και συνεχώς εξαπλώνεται με τη γνωστή ταχύτητα που διακινούνται στη Λατινική Αμερική ιδέες και πρακτικές. Λίγους μήνες μετά τη δημιουργία της Elo£sa, δημιουργήθηκε στο Περού η Sarita Cartonera. Πήρε το όνομά της από τη Σαρίτα Κολόνια, μιας γυναίκας που ζούσε στις περιθωριοποιημένες γειτονιές της Λίμας και γύρω από την οποία κυκλοφορούσαν διάφορες φήμες και ιστορίες. Μετά τον πρόωρο θάνατό της έγινε αντικείμενο λατρείας και διαμεσολαβητής των επιθυμιών των περιθωριακών προς τον Ύψιστο. Στο νεκροταφείο των φτωχών, στο Καγιάο, γίνεται καθημερινό προσκύνημα στον τάφο της αγίας των πορνών, των φυλακισμένων, των κοινωνικών παραβατών.

Στη Χιλή δημιουργήθηκε η Animita Cartonera, στην Παραγουάη η Felicita Cartonera και η Yiyi Yambo, στο Μεξικό η Santa Muerte Cartonera και η Lupita Cartonera, στη Βραζιλία η Dulcineia Catadora και η Katarina Kartonera, στη Βολιβία η Mandragora Cartonera, η Cartonera Nicotina, η Yerba Mala Cartonera, στο Σαλβαδόρ, στην Κολομβία, στο Εκουαδόρ, στην Ουρουγουάη, και ο κατάλογος συνεχώς μεγαλώνει. Ήδη έχουν φτάσει τα 20 τα εκδοτικά εγχειρήματα των καρτονέρος στη Λατινική Αμερική. Μικροί αριθμητικά συνεταιρισμοί που, κρατώντας καθένας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, κάνουν αισθητή την παρουσία τους στον χώρο του βιβλίου. Παράλληλα με την αριθμητική τους επέκταση ενισχύεται και ο συντονισμός τους. Το δίκτυο που έχει στηθεί τους επιτρέπει να ανταλλάσσουν εμπειρίες, να μεταβιβάζουν τα δικαιώματα συγγραφέων για την έκδοση βιβλίων ο ένας στον άλλον, να οργανώνουν κοινές εκθέσεις σε διάφορες χώρες. Το ντοκιμαντέρ που γύρισε η Yerba Mala Cartonera, που εδρεύει στο Ελ Άλτο της Βολιβίας, γυρίζει από χώρα σε χώρα, ακόμη και σ' αυτές που ακόμη δεν έχει επεκταθεί το φαινόμενο. Στις 15 του Οκτώβρη, γίνεται στο πανεπιστήμιο του Ουισκόνσιν των ΗΠΑ η επόμενη συνάντηση του δικτύου των εκδόσεων των καρτονέρος και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία πως το πνεύμα της Σαρίτα Κολόνια θα βρίσκεται εκεί.

Στέλιος Γαβριηλίδης

Πηγές:

Elo£sa Cartonera, un ejemplo de reciclaje cultural que cunde en Latinoamérica, EFE, Libros con mucho color para América Latina, Tamara Novelle, Pintando esperanzas en cajas de cart½n, Igor de Barrio, www.Elo£sacartonera.com.ar, www.animita-cartonera.ch www.saritacartonera.com, edicioneσlacartonera.blogspot.com

Ουστ!!! ΙΣΡΑΗΛ

Συνεχίζουμε τη στήλη,
στην οποία παρουσιάζουμε
τους «κακούς», τους πολύ
κακούς, είτε είναι άτομα,
είτε είναι επιχειρήσεις.
Τα αισθήματά μας
γι' αυτούς εκφράζονται
εύγλωτα στο όνομα
της στήλης.

Ο υπουργός εξωτερικών του Ισραήλ, Άβιγκντορ Λίμπερμαν, πραγματοποίησε τον περασμένο Ιούλιο ένα 10ήμερο ταξίδι στη Νότια Αμερική. Στόχος του ταξιδιού η αναζήτηση νέων διεξόδων για την εξωτερική πολιτική του Ισραήλ, που σήμερα στρέφεται όλο και περισσότερο προς τις χώρες του Νότου.

Ο κόσμος στη Βραζιλία υποδέχτηκε τον Λίμπερμαν με διαδηλώσεις, καταγγέλλοντάς τον ως το σύμβολο των ισραηλινών ρατσιστικών, φασιστικών και αποικιοκρατικών πολιτικών. Οι άνθρωποι αρνήθηκαν να παίξουν τον ρόλο ήσυχων οικοδεσποτών ενός καθεστώτος που πάνω από εξήντα χρόνια δεν επιτρέπει τον επαναπατρισμό των προσφύγων και χρησιμοποιεί όλο και πιο ακραίες μεθόδους καταστολής και απαρτχάιντ ενάντια στον παλαιστινιακό λαό. Η βίαιη σφαγή και ο αποκλεισμός της Λωρίδας της Γάζας στην αρχή του χρόνου και η συνεχιζόμενη κατασκευή του Τείχους και των εποικισμών στη Δυτική Όχθη, είναι δύο ακόμη στοιχεία που οδηγούν πολλούς ανθρώπους από όλον τον κόσμο να θεωρούν το Ισραήλ ως ένα κατασταλτικό κράτος. Ωστόσο, πέρα από το παλαιστινιακό ζήτημα, υπάρχουν μια σειρά επιπλέον λόγοι που καθιστούν απεχθές το Ισραήλ στη λατινοαμερικάνικη κοινή γνώμη.

Το πρόσφατο έντονο ενδιαφέρον του Ισραήλ για τη Νότια Αμερική οφείλεται, εν μέρει, στον περιορισμό των σχέσεών του με την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική που ήταν παραδοσιακά οι σύμμαχοί του. Σε πολιτικό επίπεδο, ακόμα και ο συντηρητικός Σαρκοζί, όταν ακόμα ήταν Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας, είχε προειδοποιήσει την ισραηλινή κυβέρνηση να αντικαταστήσει τον Λίμπερμαν με ένα πιο "δημοφιλές" πρόσωπο. Σε οικονομικό επίπεδο, οι ισραηλινές εξαγωγές έχουν μειωθεί κατά 21% λόγω του ευρωπαϊκού μποϊκοτάζ.

Τους τελευταίους μήνες, το διεθνές κίνημα «Μποϊκοτάζ, απόσυρση επενδύσεων και κυρώσεις» έχει λάβει σημαντικές διαστάσεις. Η νορβηγική κυβέρνηση απέσυρε τις επενδύσεις της από την ισραηλινή εταιρεία Ελμπίτ, λόγω της συμμετοχής της στην κατασκευή του Τείχους. Η βρετανική κυβέρνηση σταμάτησε να παρέχει ανταλλακτικά για πλοία που χρησιμοποιούνται σε στρατιωτικές επεμβάσεις. Ο βελγο-γαλλικός οργανισμός επενδύσεων Ντέξια σταμάτησε να χρηματοδοτεί τους εποικισμούς. Σημαντικές κινήσεις μποϊκοτάζ έχουν επίσης συμβεί και σε πολιτιστικό επίπεδο, όπως η διαμαρτυρία πολλών καλλιτεχνών για το αφιέρωμα που έκανε στο Τελ Αβίβ το φεστιβάλ κινηματογράφου του Τορόντο. Στο ίδιο πλαίσιο ήταν και η απόφαση της ισπανικής κυβέρνησης να αποκλείσει το Πανεπιστήμιο των εποίκων Αριέλ από τον διαγωνισμό «Ηλιακό Δέκαθλο» που θα πραγματοποιηθεί στη Μαδρίτη.

Έτσι, το Ισραήλ πρόσφατα αποφάσισε να στραφεί στη Νότια Αμερική και την Αφρική για την ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων και να ενισχύσει περισσότερο απ' ό,τι ότι στο παρελθόν τα στρατηγικά του συμφέροντα σε αυτές τις ηπείρους.

Την περίοδο που οι Ηνωμένες Πολιτείες στήριζαν στρατιωτικά φασιστικές κυβερνήσεις και δικτατορίες σε όλη την ήπειρο, το Ισραήλ βοηθούσε στην εκπαίδευση παραστρατιωτικών ομάδων και ταγμάτων θανάτου των δικτατοριών. Μεταξύ άλλων, το Ισραήλ βοήθησε στην εκπαίδευση των Κόντρας στη Νικαράγουα, προμήθευσε με μικρά και έξυπνα όπλα το καθεστώς στη Γουατεμάλα που σκότωσε πάνω από 200 χιλιάδες ανθρώπους, διέλυσε χωριά και εξόρισε πάνω από ένα εκατομμύριο ανθρώπους. Αυτό άνοιξε μια μεγάλη αγορά για τα ισραηλινά όπλα και την ισραηλινή βιομηχανία καταστολής αλλά σπάνια συνοδεύτηκε από ένα άνοιγμα σε περαιτέρω εμπορικές συμφωνίες.

Αυτό τώρα αλλάζει δραματικά. Η παγκόσμια οικονομική κρίση αλλά και οι πρώτες επιτυχίες του κινήματος του μποϊκοτάζ σε Ευρώπη και Βόρειο Αμερική άρχισαν να δυσκολεύουν το Ισραήλ και έκαναν την ανάγκη αναζήτησης νέων εμπορικών συνεργασιών επιτακτική. Μεγάλο άνοιγμα αγορών στον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο αποκλείεται να γίνει. Ακόμα και σε χώρες όπου οι κυβερνήσεις δεν ακολουθούν πολιτικές μποϊκοτάζ και κυρώσεων κατά του Ισραήλ, όπως η Αίγυπτος και η Ιορδανία, το κοινό λαϊκό αίσθημα βάζει φραγμό στις ισραηλινές επενδύσεις.

Η Λατινική Αμερική, και ειδικά οι χώρες της Mercosur (κοινή αγορά των χωρών του Νότου), όπως η Βραζιλία και η Αργεντινή, είναι, εν δυνάμει, μια νέα αγορά για τα ισραηλινά προϊόντα και τις υπηρεσίες. Έτσι δεν είναι παράξενο που ο Λίμπερμαν στη διάρκεια της περιοδείας του επαναλάμβανε διαρκώς την ανάγκη να επικυρώσει η Mercosur τη Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου με το Ισραήλ, η οποία είχε υπογραφεί το 2008. Παράλληλα, πραγματοποίησε σε κάθε χώρα συναντήσεις μεγάλης διάρκειας με επιχειρηματίες για να προωθήσει οικονομικές συνεργασίες με το Ισραήλ.

Ενώ για το κράτος του Ισραήλ η Νότια Αμερική έχει αποκτήσει ανανεωμένη σημασία, για τους ανθρώπους της ηπείρου το Ισραήλ δεν έχει τίποτα καινούριο να προσφέρει. Τα ισραηλινά όπλα και η στρατιωτική εκπαίδευση που προσφέρει συνεχίζουν να δολοφονούν λατινοαμερικάνους σε ολόκληρη την ήπειρο. Η Κολομβία είναι πιθανά ο μεγαλύτερος αποδέκτης ισραηλινών όπλων και υπηρεσιών εκπαίδευσης. «Έμαθα πάρα πολλά πράγματα στο Ισραήλ, σε αυτή τη χώρα οφείλω τα στρατιωτικά και ανθρώπινα επιτεύγματά μου», παραδέχτηκε ο Κολομβιανός παραστρατιωτικός ηγέτης και έμπορος ναρκωτικών Κάρλος Καστάο. Ακόμα και χώρες όπως η Βραζιλία χρησιμοποιούν ισραηλινά όπλα καταστροφής και καταστολής. Η Διεθνής Αμνηστία και άλλες οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν ξεκινήσει μια καμπάνια ζητώντας από την πολιτεία του Ρίο δε Τζανέιρο να σταματήσει να χρησιμοποιεί τον *Καβέιρο,* ένα ισραηλινό θωρακισμένο όχημα που σκοτώνει αδιακρίτως και χρησιμοποιείται σε βίαιες επιχειρήσεις καταστολής ολόκληρων κοινοτήτων. Στην Ονδούρα, ενώ σχεδόν ολόκληρη η αμερικάνικη ήπειρος έχει απομονώσει το τωρινό καθεστώς μετά την ανατροπή του νόμιμου πρωθυπουργού της χώρας Σελάγια, ο ηγέτης της χούντας ανακοίνωσε την υποστήριξη του Ισραήλ προς τη δικτατορία του. Πολλοί σχολιαστές έχουν υπογραμμίσει ότι τους μήνες που προηγήθηκαν της δικτατορίας στην Ονδούρα η ισραηλινή πρεσβεία ήταν κέντρο έντονης διπλωματικής δραστηριότητας με εξέχοντες αντιπροσώπους της αντιπολίτευσης, συμπεριλαμβανομένου του ίδιου του Μιτσελέτι.

Πρέπει επίσης να αναφέρουμε εδώ πως ένα νέο ισραηλινό όπλο, ο επονομαζόμενος "Φωνακλάς", χρησιμοποιείται επισήμως για πρώτη φορά στην Ονδούρα. Πρόκειται για ένα ισραηλινής κατασκευής μηχάνημα νέας υψηλής τεχνολογίας, που χρησιμοποιείται για να καταστείλει τους οπαδούς του Σελάγια. Από ανώνυμη περιγραφή του νέου όπλου: «Πέρασε ένα λευκό όχημα με δύο αστυνομικούς και δύο στρατιώτες και δύο άγνωστα μηχανήματα που έμοιαζαν με μεγάφωνα, αλλά πιο μοντέρνα. Λίγα δευτερόλεπτα αργότερα εξέπεμψε έναν διαπεραστικό ήχο που έσκισε τον αέρα, το πλήθος πανικοβλήθηκε, κάλυψε τα αυτιά του και διπλώθηκε από τον πόνο». Δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο αν οι τεχνικοί που το χειρίζονται στην Ονδούρα είναι Ονδουριανοί ή αν ανήκουν στις σιωνιστικές ειδικές δυνάμεις.

Τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα: το ισραηλινό διπλωματικό σώμα έχει ως αποστολή να εμποδίσει τις πολύχρονες προσπάθειες της Νότιας Αμερικής για τη δημιουργία θεσμών περιφερειακής ολοκλήρωσης (οικοδόμηση της Mercosur, ίδρυση της Τράπεζας του Νότου, διπλωματικές προσπάθειες για τη δημιουργία ιδιαίτερων σχέσεων μεταξύ των χωρών του Νότου, όπως η πρωτοβουλία IBSA που περιλαμβάνει την Ινδία, τη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική). Οι καλύτερες σχέσεις με τον αραβικό κόσμο και τις χώρες της Μέσης Ανατολής είναι στρατηγικοί δεσμοί που ίσως επιτρέψουν στον παγκόσμιο Νότο να παίξει έναν πιο

ισχυρό ρόλο στη διεθνή πολιτική σκηνή, προς την κατεύθυνση μιας δικαιότερης κοινωνίας. Οι ισραηλινές διπλωματικές προσπάθειες εργάζονται ενάντια σε αυτήν την προοπτική. Η θεωρία του φόβητρου της μεσανατολικής και ειδικότερα της ιρανικής επιρροής που έχει αναπτύξει ο Λίμπερμαν, έχει στόχο να διαλύσει αυτούς τους τόσο σημαντικούς δεσμούς οικονομικής συνεργασίας μεταξύ του ΟΠΕΚ και άλλων κρατών που παράγουν υδρογονάνθρακες. Και όλο αυτό έχει να κάνει βα-

σικά με τη διάβρωση της νοτιοαμερικάνικης ενότητας. Αυτές οι προσπάθειες εκβιασμού πολλών κρατών της ALBA, αν επιτύχουν, θα κατακερματίσουν την ενότητα των κρατών και των οικονομιών της ηπείρου.

Οι διαμαρτυρίες στη διάρκεια της επίσκεψης του Λίμπερμαν ξεκαθαρίζουν το πού στέκονται οι λαοί. Απομένει να δούμε το πώς θα κινηθούν οι κυβερνήσεις. Πάντως, δεν είναι τυχαία η επιλογή των χωρών επίσκεψης, δεν είναι πολλές οι χώρες της Νότιας Αμερικής που θα φιλοξενούσαν τον ρατσιστή υπουργό. Μόνο οι κυβερνήσεις της Βραζιλίας, του Περού και της Κολομβίας δέχτηκαν να συναντηθούν με τον Λίμπερμαν. Είναι εξαιρετικά προβληματικό που ο Λούλα δέχτηκε να συνομιλήσει με εκείνους που είναι ένοχοι της εθνοκάθαρσης του παλαιστινιακού λαού και που, χρόνια τώρα, χρηματοδοτούν και προωθούν την καταστολή των λατινοαμερικάνικων λαών. Ελπίζουμε ότι οι πρόσφατες νίκες των λαών της Λατινικής Αμερικής θα επιβάλλουν τις λαϊκές τους απαιτήσεις στις κυβερνήσεις που ακόμα και σήμερα καλωσορίζουν τον Λίμπερμαν.

Η παλαιστινιακή κοινωνία των πολιτών έχει επανειλημμένα ζητήσει από τις χώρες της Νοτίου Αμερικής να μην επικυρώσουν το Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου με το Ισραήλ, μια συμφωνία που, στην ουσία, θα χρηματοδοτήσει την καταστολή του παλαιστινιακού λαού.

Η επικύρωση ή όχι του Συμφώνου θα είναι βαρόμετρο για τις πολιτικές των κρατών της Νότιας Αμερικής. Αν το δεχτούν, οποιαδήποτε ρητορική για ανθρώπινα δικαιώματα, δημοκρατία και κοινούς στόχους θα είναι απλώς κενές λέξεις που δεν ασκούν καμία πίεση στο Ισραήλ. Αν το αρνηθούν, η Νότια Αμερική μπορεί να ανοίξει ένα κεφάλαιο στην ιστορία συνεργασίας του παγκόσμιου Νότου και στον αγώνα για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης.

Πάγωμα του Συμφώνου Ελεύθερου Εμπορίου μεταξύ Ισραήλ και Mercosur

Η παλαιστινιακή *Καμπάνια Κατά του Τείχους του Απαρτχάιντ* και η παλαιστινιακή εθνική επιτροπή *Μποϊκοτάζ, Απόσυρση Επενδύσεων και Κυρώσεις* εξέδωσαν ανακοίνωση που χαιρετίζει το κάλεσμα της Επιτροπής Εξωτερικών Σχέσεων και Εθνικής Ασφάλειας του βραζιλιάνικου κοινοβουλίου για πάγωμα της επικύρωσης του Συμφώνου Ελεύθερου Εμπορίου του Ισραήλ με την Mercosur. Η Mercosur είναι μία από τις αναπτυσσόμενες αγορές του κόσμου. Οι ισραηλινές εξαγωγές προς τις χώρες που την απαρτίζουν έφτασαν τα 600 εκατομμύρια δολάρια το 2006. «Αυτή η απόφαση είναι ένα μεγάλο πλήγμα για την οικονομία και τις εξωτερικές σχέσεις του Ισραήλ», ανέφερε ο Τζαμάλ Τζούμα από την καμπάνια *Σταματήστε το Τείχος*. «Είναι μια ξεκάθαρη πράξη πίεσης στο ισραηλινό κράτος για τη συμμόρφωσή του με τους διεθνείς νόμους».

Το Ισραήλ έχει επενδύσει πολλά στην επικύρωση του Συμφώνους, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη Βραζιλία που είναι η μεγαλύτερη οικονομία της Mercosur. Η Βραζιλία από μόνη της, ακόμα και χωρίς το Σύμφωνο με το Ισραήλ, είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα υποδοχής των εξαγωγών του Ισραήλ. Το 2005, ο Έχουντ Ολμέρτ, ο τότε υπουργός εμπορίου, επισκέφτηκε τη Βραζιλία για να πετύχει τη στήριξη του Λούλα για την υπογραφή του Συμφώνου. Τον ίδιο στόχο είχε και το ταξίδι του Λίμπερμαν τον περασμένο Ιούλιο.

Από την αρχή των διαπραγματεύσεων για το Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου, η κοινωνία των πολιτών των χωρών της Mercosur απέρριψε την υπογραφή του. Από την πλευρά τους, η καμπάνια κατά του Τείχους και η επιτροπή για το μποϊκοτάζ δούλεψαν με Βραζιλιάνους διανοούμενους, κοινωνικά κινήματα, κόμματα και πολιτικούς για το μπλοκάρισμά του. Και αυτή η κινητοποίηση είχε αποτελέσματα: η επιτροπή αποφάσισε να ακούσει το λαϊκό αίτημα πριν τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας για την επικύρωση ή μη του Συμφώνου.

Ο Όσκαρ Ντανιέλ Χαντούε, πρώην πρόεδρος της Παλαιστινιακής Ομοσπονδίας στη Χιλή, παρενέβη και ζήτησε την απόρριψη του Συμφώνου, υποστηρίζοντας ότι η υπογραφή του αποτελεί παραβίαση των διεθνών νόμων προς όφελος ενός κράτους που δεν σέβεται τα δικαιώματα των Παλαιστινίων. «Σας καλώ να αναλογιστείτε σε τι θα ωφελούσε ένα τέτοιου είδους Σύμφωνο συμφωνία με ένα κράτος που εξολοθρεύει τον παλαιστινιακό λαό», ανακοίνωσε ο Χαντούε.

Η Αρλέν Κλεμέσα, καθηγήτρια αραβικής ιστορίας του πανεπιστημίου του Σάο Πάουλο και μέλος του Συντονιστικού Δικτύου των Ηνωμένων Εθνών για την Παλαιστίνη, επιχειρηματολόγησε ενάντια στην υπογραφή της συμφωνίας λέγοντας ότι ο δρόμος για την ειρήνη προϋποθέτει ότι οι διεθνείς δυνάμεις θα επιβάλλουν στο Ισραήλ το τέλος της στρατιωτικής κατοχής των παλαιστινιακών εδαφών. Έτσι, τα μέλη του κοινοβουλίου της Βραζιλίας συμφώνησαν και πρότειναν το πάγωμα της Συμφωνίας ως μέσο πολιτικής πίεσης προς το Ισραήλ.

«Είναι μια μικρή αλλά χειροπιαστή νίκη. Η συμφωνία είναι έγκυρη μόνο αν την επικυρώσουν οι χώρες της Mercosur. Η Ουρουγουάη την επικύρωσε ήδη και γι' αυτό θα δουλέψουμε με την Αργεντινή και την Παραγουάη. Η κυβέρνηση Λούλα έδειξε τόλμη. Περιμένουμε να ανακοινώσει και επίσημα το πάγωμα της συμφωνίας», ανακοίνωσε ο βουλευτής Νίλσον Μουράου.

Ελπίδα Νίκου

Πηγές:

http://stopthewall.org/analysisandfeatures/2031.shtmlhttp://www.alternativenews.org/english/2171-brazilian-parliament-recommends-freezing-out-israelis-from-third-largest-export-market.html

http://www.thirdworldtraveler.com/Israel/Israel_LAmer_TrailTerror.html

http://www.radioguaimaro.co.cu, http://www.scoop.co.nz/stories/HL0908/S00051.htm

http://stopthewall.org/activistresources/2019.shtml

Ανακοίνωση της Καμπάνιας Κατά του Τείχους του Απαρτχάιντ την Παγκόσμια Μέρα Ενάντια στο Πραξικόπημα στην Ονδούρα, 28 Αυγούστου

Η παλαιστινιακή *Καμπάνια κατά του Τείχους του Απαρτχάιντ* υψώνει τη φωνή της και ενώνεται σήμερα με όλους εκείνους που διαμαρτύρονται για το πραξικόπημα στην Ονδούρα, για τη δικτατορία και την καταστολή του καθεστώτος Μιτσελέτι. Ως Παλαιστίνιοι γνωρίζουμε ότι εμείς και ο λαός της Ονδούρας είμαστε κομμάτι του ίδιου αγώνα.

Γνωρίζουμε καλά ότι αυτό το έγκλημα δεν θα είχε σχεδιαστεί και πραγματοποιηθεί χωρίς την ενεργή υποστήριξη ξένων δυνάμεων.

Υπάρχουν πολλές αναφορές που αποδεικνύουν ότι όχι μόνο η υπηρεσία στρατιωτικών πληροφοριών των Ηνωμένων Πολιτειών είχε εμπλοκή στο πραξικόπημα αλλά και οι Ισραηλινές Μυστικές Υπηρεσίες. Το Ισραήλ έχει μακρά παράδοση στήριξης των κατασταλτικών μηχανισμών ενάντια στους λατινοαμερικάνικους λαούς. Από τους Κόντρας στη Νικαράγουα μέχρι τις δικτατορίες στην Παραγουάη, τη Γουατεμάλα και τη Χιλή. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις το Ισραήλ παρείχε όπλα, στρατιωτικές υπηρεσίες και εκπαίδευση. Σήμερα, η Κολομβία είναι πιθανά ο μεγαλύτερος αποδέκτης ισραηλινών όπλων και υπηρεσιών εκπαίδευσης.

Έχοντας αυτό υπόψη, δεν μας εκπλήσσει που σήμερα μαθαίνουμε για την ισραηλινή εμπλοκή στην κατάρριψη της δημοκρατίας στην Ονδούρα. Μας αφορά ιδιαίτερα το γεγονός ότι το Ισραήλ έχει ανακατευτεί στο πραξικόπημα στην Ονδούρα σε πολλά επίπεδα.

Η Επιτροπή για την Υπεράσπιση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Ονδούρα (CODEH) κατήγγειλε το καθεστώς του Μιτσελέτι για συμφωνίες με Ισραηλινούς κομάντος και ισραηλινές εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για την εκπαίδευση των ειδικών δυνάμεων της Ονδούρας στη χρήση βίας ενάντια σε διαδηλωτές. Έχουν ανακοινωθεί περιπτώσεις όπου το προσωπικό αυτών των εταιρειών κατέστειλε άμεσα διαδηλώσεις.

Από τις περιγραφές γίνεται εμφανές ότι επαναλαμβάνουν τις ίδιες μεθόδους που χρησιμοποιούν στην Παλαιστίνη στη διάρκεια των διαδηλώσεων ενάντια στο τείχος και κατά της ισραηλινής κατοχής.

Οι ειδικές γνώσεις και η εμπειρία που προσφέρει ο ισραηλινός στρατός στους πραξικοπηματίες της Ονδούρας έχουν αποκτηθεί από τις δολοφονίες, την καταστολή και την εθνοκάθαρση του παλαιστινιακού λαού. Τα οφέλη από το εμπόριο όπλων με την Λατινική Αμερική επιτρέπουν στην ισραηλινή βιομηχανία όπλων και στο ισραηλινό κράτος να συνεχίζουν
την κατοχή και τον εποικισμό της γης μας.

Το πραξικόπημα και η εμπλοκή του Ισραήλ σε αυτό έχει επιπτώσεις και πέρα από την Ονδούρα, και καθιστά την ισραηλινή διπλωματική και στρατιωτική παρουσία μια απειλή για όλες τις λατινοαμερικάνικες δημοκρατικές δυνάμεις. Δεν είναι μόνο μια βίαιη πράξη ενάντια στον λαό της Ονδούρας. Θα χρησιμεύσει ως μοντέλο για μια νέα επίθεση προς όλους τους λαούς της Λατινικής Αμερικής.

Γι' αυτό καλούμε όλες τις δημοκρατικές χώρες της Λατινικής Αμερικής να κάνουν ένα βήμα ενάντια στα εγκλήματα και τις καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων του Ισραήλ, ενάντια στην ιστορική και πρόσφατη στήριξη αντιδημοκρατικών δυνάμεων και κατασταλτικών καθεστώτων στη Λατινική Αμερική και να προχωρήσουν στην:

– Διακοπή διπλωματικών σχέσεων με το Ισραήλ,

– Αποπομπή στρατιωτικών ισραηλινών συμβούλων και «εταιρειών ασφαλείας»,

– Άμεση διακοπή και ακύρωση των συμφωνιών εμπορίου όπλων με το Ισραήλ.

Οι δημοκρατικές και προοδευτικές χώρες της ALBA και της Mercosur, πρέπει να δεσμευτούν για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας στην περιοχή τους και τον κόσμο. Το Ισραήλ δεν δολοφονεί, βασανίζει, φυλακίζει και καταστέλλει μόνο τον παλαιστινιακό λαό. Ήδη πολλοί λατινοαμερικάνοι έχουν υποφέρει από παραστρατιωτικούς εκπαιδευμένους στο Ισραήλ και έχουν πεθάνει από ισραηλινά όπλα.

Παλαιστινιακή Καμπάνια κατά του Τείχους του Απαρτχάιντ
http://stopthewall.org/analysisandfeatures/2057.shtml

48 ΒΡΑΖΙΛΙΑ: κοινωνικό Χιπ Χοπ στις φαβέλες
51 ΠΟΙΗΣΗ: Μάριο Μπενεντέτι
54 Περι-διαβάζοντας...
56 η μάσκα και ο χρόνος

ΒΡΑΖΙΛΙΑ: κοινωνικό Χιπ Χοπ στις φαβέλες

όσα δεν παίρνει ο άνεμος

Στο τεύχος αυτό
θα αναφερθούμε σε ένα
συγκρότημα χιπ χοπ
που δρα εδώ και 15 χρόνια
σε μια φαβέλα του Ρίο
ντε Τζανέιρο.
Το όνομα του συγκροτήματος
είναι Άφρο Ρέγκε και
η φαβέλα στην οποία
δημιουργήθηκε και συνεχίζει
τη δράση του ονομάζεται
Βιγκάριο Γκεράλ.

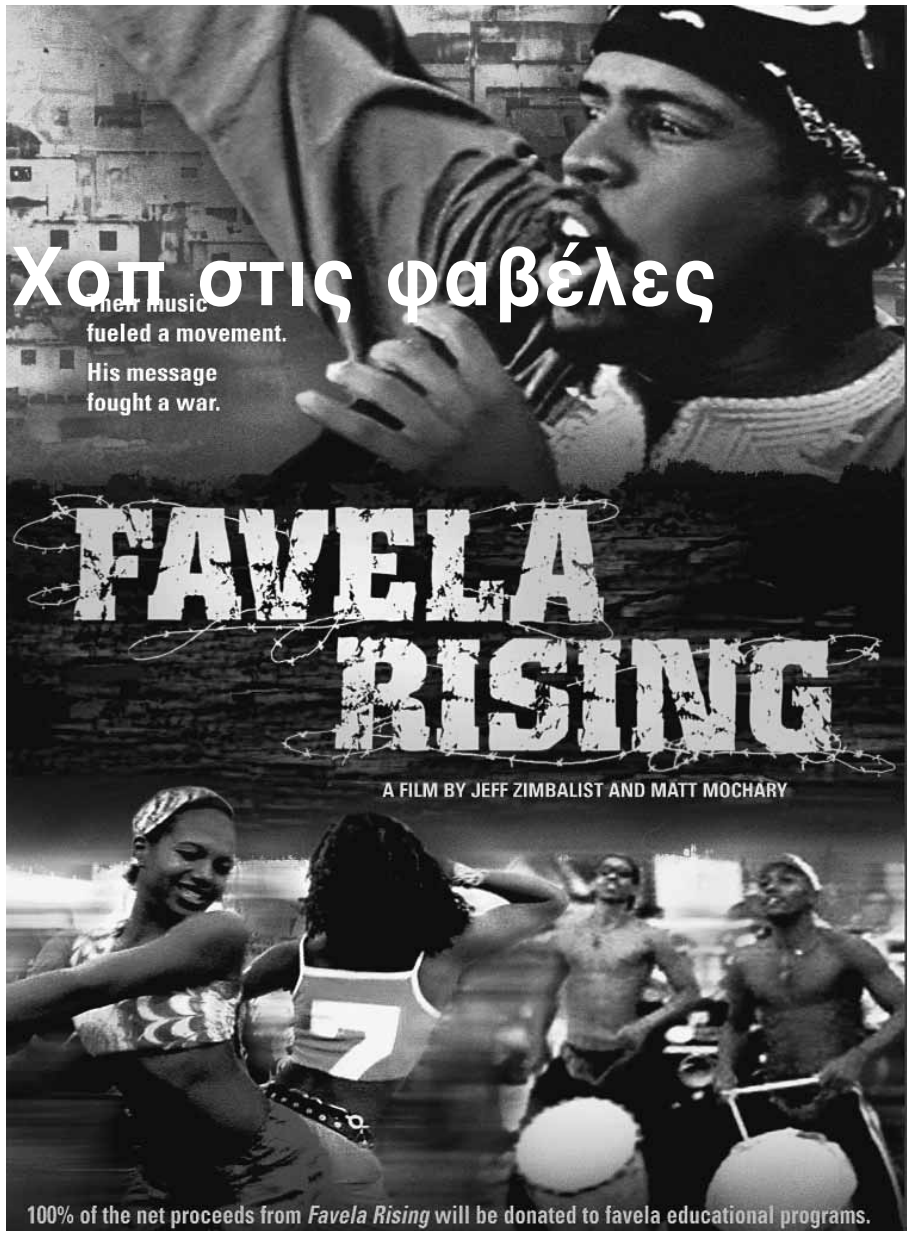

Όλα άρχισαν με μια σφαγή

Το Βιγκάριο Γκεράλ είναι η πιο σημαντική φαβέλα του Ρίο. Σ'αυτήν όπως και στις περισσότερες φαβέλες του Ρίο αλλά και του Σάο Πάολο κάνουν τις μπίζνες τους οι έμποροι ναρκωτικών. Η αστυνομία κάνει κι αυτή τις μπίζνες της με τις μίζες της από τους εμπόρους. Όλα αυτά ήταν ρουτίνα για τη φαβέλα μέχρι ένα απόγευμα του 1993. Αλλά ας αφήσουμε να μας το αφηγηθεί ο JB που τότε ανήκε –ως ένοπλος εκτελεστής– στο στρατό των ναρκωτικών. «Ήμουν στην πλατεία εκείνη τη μέρα μαζί με φίλους. Αυτός ο αστυνόμος απειλούσε, έδερνε και εκβίαζε για λεφτά. Όλοι τον φοβόντουσαν, και ο έμπορος είχε ενοχληθεί πολύ. Το θυμάμαι σαν να ήταν χτες. Το περιπολικό πέρασε απ' την εκκλησία προς την πλατεία. Κι αμέσως ένα βαν προχώρησε αργά προς το περιπολικό. Το περιπολικό είχε τα παράθυρα ανοιχτά. Ο έμπορος βγήκε απ' το το βαν και εκτέλεσε τους 4 αστυνομικούς. Το είδα με τα μάτια μου». Τι επακολούθησε; Αυτή τη θα μας τα αφηγηθεί ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Ζουενίρ Βεντούρα που έγραψε και βιλίο για τα γεγονότα. «§ητα Αυγουστος του 1993. Η φαβέλα Βιγκάριο Γκεράλ με πληθυσμό 30.000 κατοίκους έγινε στόχος της διαβόητης στρατιωτικής αστυνομίας. Μπήκαν στα σπίτια και στην τύχη σκότωσαν πολλούς ανθρώπους. Έπαιρναν εκδίκηση για τους 4 δολοφονημένους αστυνομικούς. Αλλά από τους 21 ανθρώπους που σκότωσαν κανένας δεν είχε σχέση με τη διακίνηση ναρκωτικών. Ήταν εντελώς αθώοι άνθρωποι. Στη συνέχεια έβαλαν τα 21 πτώματα σε 21 ξύλινα κασόνια στην πλατεία. Αυτή η εικόνα έγινε το αντι-σύμβολο του Ρίο. Σε αντίθεση με το άγαλμα του Ιησού και τα κορίτσια στην πλαζ της Κοπα Καμπάνα». Κλείνουμε την παράγραφο με την αφήγηση ακόμη ενός δημοσιογράφου του Αντρές Λουίς Αζεωέδο. «Οι Επι-

λεκτες ομάδες της αστυνομίας του Ρίο δρουν στους λόφους και τις φαβέλες. Ντυμένοι στα μαύρα όπως όλες οι μονάδες άμεσης δράσης. Είναι εκπαιδευμένοι στις τεχνικές του ανταρτοπόλεμου. Στην αστυνομία του Ρίο μεγάλη διφθορά. Κερδίζουν απ'τη διακίνηση ναρκωτικών. Οι έμποροι πουλάνε, κερδίζουν, αλλά δεν είναι πλούσιοι. Πουπάνε τα πολλά λεφτά από τα ναρκωτικά; Ποιοι πουλανε όπλα στις φαβέλες; Οι αστυνομικοί. Και στα ναρκωτικά, οι μπάτσοι είναι πάντα οι μεζάζοντες. Στη διαφθορά της αστυνομίας οφείλεται το χάος στις φαβέλες».

Μουσική ενάντια στη βία και τα ναρκωτικά

Ένας από αυτούς που θρηνούσαν για τον χαμό οικείων προσώπων ήταν και ο Άντερσον Σα. Ανήκε στον στρατό των ναρκωτικών και θα μας αφηγηθεί τι θυμάται από κείνη τη νύχτα. «»όταν άρχισαν οι πυροβολισμοί είχα πάει μέσα στο σπίτι μας. Τότε ήρθε αυτή η γυναίκα ουρλιάζοντας προς τη μάνα μου. Κάτι τρομερό είχε συμβει! Μας πήγε σ'αυτόν και τον βρήκαμε εκεί ... νεκρό. Τον αδερφό μου στο πάτωμα του μπαρ ανάμεσα σε άλλα πτώματα.Ακόμα και ανθρώπους που έκαναν σοβαρά εγκλήματα είναι τρομερό να τους βλέπεις έτσι. Ήταν μέλος της οικογένειας και ήταν αθώος. Φαντασθείτε... Οι αστυνομικοί είχαν ελέγξει τα χαρτιά όλων. Μετά με μια χειρομβομβίδα σκότωσαν όλους που ήταν στο μπαρ. Αναρωτιόμουν, γιατί τόσο μίσος... πώς να σταματήσει η βία... Το σκεφτόμουνα αυτό χωρίς κανένα σχέδιο... έλπιζα ότι θα συνέβαινε φυσιολογικά... Πως μπορούσα να σταματήσω τη βία;» Η ιδέα για τη δημιουργία της Άφρο Ρέγγε είχε ξεκινήσει. Ο ένας βασικός ήταν ο Άντερσον. Τότε πήγε να συναντήσει τον Χοσέ Τζούνιορ το άλτερ έγκο του συγκροτήματος. Να τι λέει ο Τζούνιορ για τις μέρες εκείνες. «Πρωτογνώρισα τον Άντερσον σε δύσκολες εποχές. Στην γενιά του Άντερσον όλοι οι φίλοι του είχαν πεθάνει. Το ίδιο και οι δικοί μου. Αν δεν είχα χάσει τόσους φίλους, αν δεν είχα υποφέρει τόσο στα παιδικά μου χρόνια, δεν θα έκανα αυτό που κάνω. Είμαστε μια ομάδα χαμένων που μολυνθήκαμε με ιδεαλισμό. Η ζωή μας ήταν χάλια πριν τη άφρο Ρέγγε. Αλλά όταν σχηματίσαμε αυτή την ομάδα, τα πάντα άλλαξαν». Η ομάδα ξεκίνησε με την έκδοση μιας εφημεριδούλας. Τίτλος της: Άφρο Ρέγγε. Καθώς δεν είχαν καθόλου χρήματα τα πάντα προσφέρονταν εθελοντικά. Τα γραφικά, το χαρτί η εκτύπωση. Ο Ζουενίρ Βεντούρα μας λέει σχετικά: «Όταν πήγα στη φαβέλα να κάνω έρευνα για το βιβλίο μου την πρώτη μέρα γνώρισα τα παιδιά της ομάδας Άφρο Ρέγγε. Δεν ήταν ακόμα κίνημα, αλλά είχαν τη δική τους εφημερίδα . Δε ζητούσαν εκδίκηση για τη σφαγή. Ήθελαν μόνο να προσέξει η κοινωνία την πραγματικότητα που βίωναν».

Από την εφημερίδα στο συγκρότημα

Σιγά σιγά άρχισαν να μαζεύουν από προσφορές διάφορα όργανα - κυρίως κρουστά - και να τα μεταφέρουν στη φαβέλα. Παράλληλα ερχόταν ένας εθελοντής κάθε απόγευμα και τους δίδασκε πώς να παίζουν τα κρουστά. Και το 1995 ιδρύουν την «Μπάντα Άφρο Ρέγγε» με πρώτο τραγούδι το «Είμαι Θυμωμένος» που είχε γράψει ο Τζούνιορ τις επόμενες μέρες της σφαγής. Η δημιουργία του συγκροτήματος μπορεί να θεωρηθεί τομή για τον τρόπο ζωής της φαβέλας. Τα παιδιά μπορούν να μάθουν να παίζουν κρουστά, να χορεύουν να τραγουδούν και δεν είναι πλέον τα βαποράκια των εμπόρων ναρκωτικών. Τον λόγο παίρνει και πάλι ο Άντερσον: « Οι νέοι που ζουν εδώ έχουν ανάγκη από μια δετική αναφορά, ένα μοντέλο μη βίαιου ρόλου. Είναι επιλογή στη φαβέλα. Τα παιδιά μπορούν να έχουν επιλογές. Αλλά δεν έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες για την κουλτούρα. Δεν έχουν ευκαιρίες ούτε δομημένες ομάδες για να ενταχθούν. Οι νέοι έχουν ανάγκη να ανήκουν σε μια συλλογική ταυτότητα. Κι εδώ μόνο στα ναρκωτικά υπάρχουν τέτοιες ομάδες. Σε όλα τα προγράμματά μας δεν επιτρέπεται το ποτό, το κάπνισμα και τα ναρκωτικά. Είναι οι κανόνες για όλους τους συμμετέχοντες. Στο ένα παιδί που ερχόταν στα μαθήματα πέντε περίμεναν να μπουν στον στρατό των ναρκωτικών. Είμαστε ευτυχισμένοι που είχαμε έστω και το ένα παιδί». Ήρθε η ώρα να ξανασυναντήσουμε τον JB τον πρώτο μας αφηγητή που μας περιέγραψε τη δολοφονία των αστυνομικών Τώρα μας λέει: «Θαύμασα του Άφρο Ρέγγε όταν έκαναν δωρεάν συναυλίες στη φαβέλα.Μετά είδα το θετικό έργο τους σε σχέση με τη νεολαία. Είδα τη δύναμη πουείχαν στη φαβέλα. Σε σύγκριση με τον στρατό ναρκωτικών. Νομίζω ότι τα σοφά λόγια γράφονται με τον πιο απλό τρόπο. Τώρα στρατολογώ βαποράκια για την Άφρο Ρέγγε. Πάω σ'έναν τύπο με όπλο και του λέω ν'αλλάξει τη ζωή του. Γι'αυτούς είμαι παράδειγμα ανθρώπου που ξέφυγε».

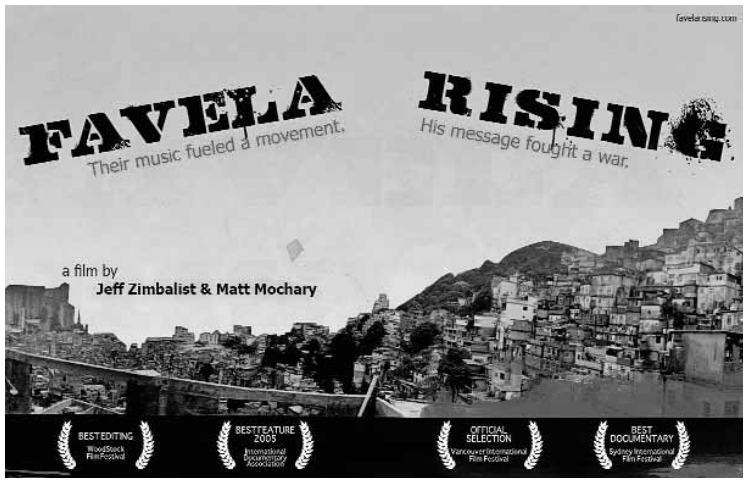

Και ο διάλογος του Άντερσον με έναν πιτσιρίκο τον Ρίτσαρντ Μουρίλο:

Α. – Τι κάνεις; Σπουδάζεις;
Μ. – Να μου λείπει. Μαλακίες μας μαθαίνουν στα σχολεία.
Α. – Πρέπει να σπουδάσεις. Πως σε λένε;
Μ. – Ρίτσαρντ με λένε. (πετάγεται ένας άλλος) Ψέματα. Μουρίλο τον λένε.
Α. – Μουρίλο, γιατί δε λες το πραγματικό σου όνομα;Μη φοβάσαι. Κι εγώ από τη φαβέλα είμαι, από το Βιγκάριο. Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;
Μ. – Παράνομος.
Α. – Μα τι λες; Γιατί όχι εργάτης για να έχεις την ησυχία σου; Οι παράνομοι πεθαίνουν νέοι.
Μ. – Προτιμώ να πάω φυλακή. (άλλος) 6 νεκρούς είχαμε τελευταία στο Βιγκάριο.

Α. - Κάθε μέρα πεθαίνουν οι παράνομοι. Ξέρω πως είναι. Έχεις λεφτά, πούχα, έχεις απ'όλα. Αλλά πες μου ποιος παράνομος έφτασε 50 χρονών. Πεθαίνουν. Δούλεψε για να νοιώθεις καλά, ν'αγοράζεις πράγματα.
Μ. - Το κολιέ που φοράω το έκλεψα.
Α. - Θέλεις να κλέψεις το ρολόι μου;
Μ. - Δε μπορώ, είσαι από φαβέλα.
Α. - Δεν είσαι κλέφτης, δεν είσαι παράνομος. Είσαι καλό παιδί. Να σπουδάσεις. Να κάνεις σπορ, να μάθεις πράγματα.
Μ: Θα γίνω παράνομος.
Α: Μην πιστεύεις αυτές τις μαλακίες Δεν είσαι παράνομος Ρίταρντ Μουρίλο.

Πέντε μήνες μετά απ'αυτόν τον διάλογο ο Μουρίλο εντάχτηκε στην Άφρο Ρέγγε.

Η δράση της Άφρο Ρέγγε στο Βιγκάριο είχε επίδραση σε όλη την κοινότητα. Οι άνθρωποι άρχισαν να μην διαθέτουν τα μαγαζιά τους στις συμμορίες των ναρκωτικών αφού ένοιωθαν ότι η δύναμη μιας ομάδας τους προστατεύει. Όταν αναβίωσε μετά 20 χρόνια ένας πόλεμος μεταξύ των συμμοριών του Βιγκάριο και μιας άλλης φαβέλας του Λούκας η μπάντα έπαιξε ρόλο διαμεσολαβητή και τα πνεύματα ηρέμησαν. Ο Δήμος απο-

φάσισε να διοργανώσει συναυλίες σε φαβέλες αλλά η ομάδα απαίτησε προδιαγραφές όμοιες με τις συναυλίες που διοργανώνονται στην Κόπα Καμπάνα και τις πλούσιες συνοικίες και Ο Δήμος το αποδέχτηκε. Παράλληλα άρχισαν να δημιουργούνται και άλλα γκρουπ στο Βιγκάριο αλλά και σε άλλες φαβέλες Ανα φέρουμε τα ονόματα των 1! γκρουπ που δημιουργήθηκαν στο Βιγκάριο. Άφρο Λάτα, Άφρο Μάνγκουε, άφρο Σάμπα, Ακονί, Μπλόκο Άφρο Ρέγγε, Κιτότο, Μάκαμπα, Μούζικα & Ντάντσα, Πάρβατι, Τρίμπο Νέγρα και Τράπε Τεάτρο. Και δύο στη φαβέλα Κανταγκάλο: Άφρο Τσίρκο και Λεβαντάντο α Λόνα. Η εταιρία Ουνιβέρσαλ κλείνει συμβόλαιο με τους Άφρο Ρέγγε και αυτοί δίνουν όλα τα ποσοστά τους στο πολιτιστικό ταμείο του Βιγκάριο. Κάνουν περιοδείες σε άλλες πόλεις της Βραζιλίας και στο εξωτερικό (ΗΠΑ, Αγγλία, Γερμανία κ.α.) και σημειώνουν εξαιρετική επιτυχία. Τα κέρδη από τις συναυλίες πηγαίνουν πάντα στη φαβέλα. Στις επαφές τους με τις άλλες φαβέλες δεν θέλουν να καθοδηγήσουν αλλά θέλουν οι άλλες φαβέλες να βρουν μόνες τον δρόμο τους. Να τι λέει ο Άντερσον πάνω σ'αυτό: « Ο Δήμος θέλει να επεκταθούμε σε ακόμα 20 φαβέλες. Αλλά το κίνημα πρέπει να γίνεει από την ίδια την κοινότητα. Μπορούμε να πλασάρουμε τη λύση μας και σε άλλες φαβέλες. Αν γίνουμε κάτι σαν Μακντόναλτς θα έχουμε χάσει την ουσία. Αξία έχει οι ίδιοι οι κάτοικοι να ξέρουν τι θέλουν. Ξένοι έρχονται στη φαβέλα να υλοποιήσουν το ένα ή το άλλο. Ξέρουν τι θέλουν οι άνθρωποι; Κι αν ένα παιδί θέλει να πουλάει χαρτιά με κέρδος; Συχνά δεν θέλει μαθήματα χορού ή πολεμικών τεχνών. Ίσως θέλει μαλιά. Να γίνει κομμωτής. Το Ρίο έχει πάνω από 600 φαβέλες. Θα μιλήσουμε με τους ηγέτες κάθε και θα τους πούμε την ιστορία και τους στόχους μας. Ελπίζουμε η μέθοδός μας να εφαρμόζεται στις φαβέλες τους». Κλείνουμε την παράγραφο με τον Ζουενίρ Βεντούρα: «Με τους Άφρο Ρέγγε η φαβέλα άρχισε να παρουσιάζεται διαφορετική στους έξω. Λένε, δε δημιουργούμε βία όπως αναφέρουν οι εφημερίδες. Δημιουργούμε μουσική και τέχνη. Είμαστε ικανοί να πλάσουμε το δικόμας μορφωτικό σύμπαν».

Μια παρολίγον τραγωδία

Όλα πήγαιναν μια χαρά για τους Άφρο Ρέγγε μέχρι που συνέβη κάτι το εξωφρενικό. Ο Άντερσον συνήθιζε να πηγαίνει στις πέντε τα ξημερώματα να κάνει σέρφιν που αγαπούσε πολύ. Τι συνέβη μας το αφηγείται ο Τζούνιορ: «Ήμουν εδώ σ'αυτό το γραφείο όταν με κάλεσε ένας φίλος και μου είπε: ο Άντερσον είχε ένα σοβαρό ατύχημα. Έκανε σέρφιν καιο κτύπησε σ' έναν βράχο. Παγιδεύτηκε σ'ένα κύμα και έχασε τις αισθήσεις του. Έπαψε να αναπνέει και επέπλεε στα κύματα. Ο φίλος του τον έβγαλε έξω και κάλεσε ασθενοφόρο». Τον λόγο παίρνει ο Δρ Ναϊμάγερ: « Έσπασε τον τέταρτο σπόνδυλο κι έγινε αμέσως παραπληγικός. Ήταν πολύ σοβαρός τραυματισμός. Σπάνια αντιστρέφεται αυτός ο τύπος παράλυσης». Συνεχίζει ο Τζούνιορ: «Είπαμε στον γιατρό: Δεν έχουμε λεφτά. Αλλά δεν μπορούμε ν'αφήσουμε Παράλυτο τον Άντερσον. Ο Δρ Ναϊμάγερ αφού τηλεφώνησε κάπου μας είπε: Ξεχάστε τα λεφτά. Δε θα σας χρεώσω.Όσοι μπορούν πλήρώνουν. Όι άλλοι δωρεάν. Είναι η αρχή που μου έμαθε ο πατέρας μου. Πρέπει να βοηθάμε τον καθένα, πληρώνουμε ο ένας για τον άλλο». Ο γιατρός έδινε ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας στη εγχείρηση αλλά δυο μέρες μετά πήγε στον Άντερσον και του ζήτησε να κάνει μια προσπάθεια να σηκωθεί.. Ο Άντερσον προσπάθησε και.. τα κατάφερε. Βγήκε όρθιος από το νοσοκομείο. Στη συνέχεια δούλεψε σκληρά κάνοντας ασκήσεις στα άκρα του και 10 μήνες μετά την εγχείρηση επέστρεψε στους Άφρο Ρέγγε.

Δείτε: Ταινία, *Q FAVELA RISING*. Σκηνοθεσία *Jeff Matt Mochary* (κυκλοφορεί σε DVD από την ARTFREE), Κλιπάκια στο YouTube

Διαβάστε: *Cidade Partida*. Το βιβλίο που έγραψε *Ζουενίρ Βεντούρα* αφού έμεινε 9 μήνες στο Βιγκάριο Γκεράλ υπάρχει σε μορφή PDF στο διαδύκτιο (φυσικά στα πορτογαλικά) **Μιχάλης Ανιτσάκης**

Μάριο Μπενεντέτι (Mario Benedetti)

(Πάσο ντε Τόρος, Ουρουγουάη, 14/09/1920
Μοντεβιδέο, Ουρουγουάη, 17/05/2009)

΄Ενας ποιητής πρωτεϊκός αλλά και πάντα αναγνωρίσιμος

Πολλοί από όσους παρακολουθούν κάπως παράλληλα τα λογοτεχνικά με τα πολιτικά «πράγματα» της Λατινικής Αμερικής θα πρέπει να έχουν καταγράψει νοερά το πρώτο εξάμηνο του 2009 ως την εποχή του θανάτου του Μάριο Μπενεντέτι. Γενικότερα, όμως, ο θάνατός του πέρασε σχετικά απαρατήρητος από τα ΜΜΕ -ειδικά τα ελληνικά- παρά την περίφημη «ευαισθησία τους προς ό,τι λατινοαμερικανικό». Η ποίησή του, βλέπετε, δεν ήταν ποτέ «εξωτική», δεν ήταν καθόλου εύπεπτη, όπως άλλωστε ούτε η πολιτική του στάση και δράση.

Σε όλες τις ισπανόφωνες χώρες η συγκίνηση ήταν μεγάλη λόγω του ότι ήταν ένας σημαντικός ποιητής (αλλά και πεζογράφος και δοκιμιογράφος) που είχε βιώσει κατά τη διάρκεια της ζωής του την πραγματικότητα πολλών από αυτές τις χώρες. Αλλά και γιατί συνήθιζε να ωθεί την ισπανική γλώσσα στα όριά της χωρίς να γίνεται ποτέ ερμητικός ποιητής, ποιητής για τους μυημένους στα «μυστήρια» της ποίησης. Πάντα κινήθηκε άνετα ανάμεσα στον λυρισμό και τη στοχαστική ενατένιση, ανάμεσα στη χειμαρρώδη γραφή και το λιτό χαϊκού, ανάμεσα στην «ασημαντότητα» του καθημερινού και τη «βαρύτητα» του ιστορικού στοιχείου. Ήξερε να συνδυάζει την κοινωνική κριτική, εκφράζοντας την οργισμένη φωνή της εξέγερσης, με τη λεπτοδουλεμένη αλλά και αφτιασίδωτη ειρωνεία του διανοουμένου.

Ήταν ένας αυτοδίδακτος διανοούμενος. Λόγω προβλημάτων επιβίωσης άρχισε να δουλεύει, από τα δεκατέσσερά του, σε μια εταιρεία ανταλλακτικών αυτοκινήτων, χωρίς να ολοκληρώσει τις δευτεροβάθμιες σπουδές του.

Από το 1938 ως το 1945 έζησε στο Μπουένος Άιρες. Το 1945 άρχισε να εργάζεται στη σύνταξη της εβδομαδιαίας εφημερίδας Marcha, της οποίας έγινε φιλολογικός διευθυντής το 1954. Το 1946 παντρεύτηκε την Λους Λόπες Αλέγκρε, σύντροφό του δια βίου. Το 1945 δημοσιεύει για πρώτη φορά ποίηση, τη συλλογή

La víspera indeleble (Η ανεξίτηλη εσπέρα) και το 1949 αναλαμβάνει για πρώτη φορά πολιτική δράση κατά του στρατιωτικού συμφώνου με τις ΗΠΑ.

Συμμετέχει σε λογοτεχνικές επιθεωρήσεις και εκδοτικά εγχειρήματα, στη χώρα του και στην Κούβα, όπου ταξιδεύει συχνά. Παράλληλα εκδίδει ποιητικές συλλογές, μυθιστορήματα, διηγήματα και θεατρικά. Μαζί με μέλη του Κινήματος για την Εθνική Απελευθέρωση - Τουπαμάρος ιδρύει το 1971 το Κίνημα Ανεξαρτήτων 26 Μαρτίου, ένα σχήμα που στη συνέχεια έμελλε να συμμετάσχει στον Συνασπισμό Frente Amplio, της Εκτελεστικής Επιτροπής του οποίου υπήρξε μέλος από το 1971 έως το 1973.

Το πραξικόπημα της 27ης Ιουνίου του 1973 τον αναγκάζει να φύγει για την Αργεντινή. Στη συνέχεια αυτοεξορίζεται στο Περού, όπου συλλαμβάνεται, εκτοπίζεται και αμνηστεύεται. Αναχωρεί για την Κούβα (1976) και στη συνέχεια εγκαθίσταται στην Ισπανία (μέχρι το 1983). Η σύζυγός του είχε

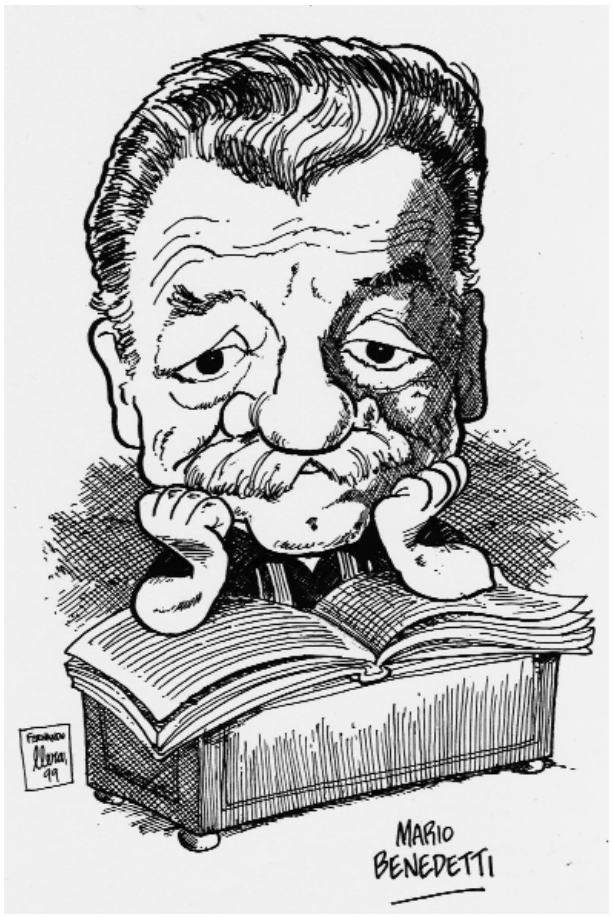

παραμείνει στην Ουρουγουάη, φροντίζοντας τις μητέρες και των δύο.

Επιστρέφει στην Ουρουγουάη το 1983, οπότε και αρχίζει η μεγάλη περίοδος της αποεξορίας, όπως την αποκαλεί. Εξακολουθεί να εκδίδει, να διαβάζεται και μετατρέπεται σε σύμβολο σύγχρονου στρατευμένου ποιητή με ανεξάρτητη φωνή. Το 1985 ο διάσημος αντιστασιακός (κατά του φρανκισμού) Ισπανός τραγουδοποιός Μανουέλ Σεράτ παρουσιάζει δίσκο με μελοποιημένα ποιήματά του.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ζούσε ανάμεσα στην Ισπανία και την Ουρουγουάη. «Δεν είναι μια εύκολη ζωή» δήλωσε επιγραμματικά για τη ζωή του, μετά την κατάρρευση και το θάνατο της γυναίκας του από Αλτσχάιμερ.

Η λογοτεχνική του παραγωγή περιλαμβάνει 80 βιβλία και μεταφράσεις σε 20 γλώσσες. Το πιο σημαντικό όμως είναι ότι το έργο του διαβάστηκε, αγαπήθηκε και, σε μερικές περιπτώσεις, έγινε τραγούδι ή λειτούργησε ως σύμβολο για όσους ζουν ή παρακολουθούν την πορεία της Λατινικής Αμερικής των «από κάτω», τα τελευταία 60 χρόνια.

Υπολογισμός πιθανοτήτων

Κάθε φορά που ένας αφέντης της γης
δηλώνει
για να στερηθώ την κληρονομιά μου
θα πρέπει να περάσουν
πάνω απ' το πτώμα μου
καλό θα ήταν να έχει υπόψη του
πως καμιά φορά
περνούν

(Από τη συλλογή *Cotidianas* [Της καθημερινότητας]
του τόμου *Inventario* [Απογραφή], 1979).

C×lculo De Probabilidades

Cada vez que un dueño de la tierra
proclama
para quitarme este patrimonio
tendrán que pasar
sobre mi cadáver
debería tener en cuenta
que a veces
pasan.

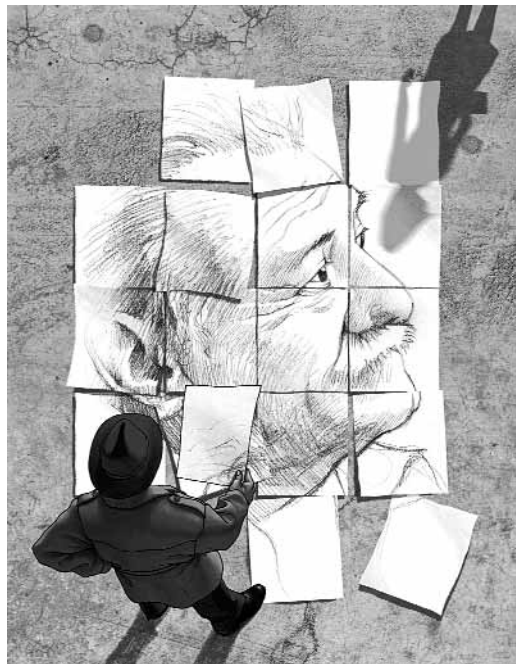

Η Ζητιάνα

Η ζητιάνα κατέβαινε πάντα την ίδια ώρα και στηνόταν στο ίδιο τμήμα του κλιμακοστάσιου, με το ίδιο αινιγματικό βλέμμα φιλόσοφου του δέκατου ένατου αιώνα. Τοποθετούσε μπροστά της, όπως ήταν η συνήθεια, ένα πιατάκι από πορσελάνη των Σεβρών αλλά δε ζητούσε τίποτα από τους περαστικούς. Δεν έπαιζε ούτε ινδιάνικο φλάουτο ούτε βιολί, δεν ήταν, δε δημιουργούσε δηλαδή μια τόσο φοβερή δυσαρμονία όσο οι άλλοι ζητιάνοι της περιοχής.

Καμιά φορά άνοιγε την πάνινη μπαλωμένη τσάντα της κι έβγαζε κάποιο βιβλίο του Χέλντερλιν, του Κίρκεγκορ ή του Χέγκελ και ξεκινούσε την ανάγνωσή του χωρίς γυαλιά.

Όλως παραδόξως, όσοι περνούσαν της έριχναν νομίσματα ή χαρτονομίσματα, ακόμη και μη ονομαστικές επιταγές: άγνωστο αν αυτό γινόταν σε αναγνώριση της αρμονίας της σιγής της ή γιατί καταλάβαιναν πως είχε κάνει λάθος εποχή η ταλαίπωρη.

(Από τη συλλογή *El faro y otras sombras* [Ο φάρος και άλλες σκιές]
του τόμου *Inventario tres* [Απογραφή τρία], 1998).

La mendiga

La mendiga bajaba siempre a la misma hora y se situaba siempre en el mismo tramo de escalinata, con la misma enigmática expresión de filosofo del siglo diecinueve. Como era habitual, colocaba frente a ella su platillo de porcelana de Sèvres, pero no pedía nada a los viandantes. Tampoco tocaba quena ni violín, o sea que no desafinaba brutalmente como los otros mendigos de la zona.

A veces abría su bolsón de lona remendada y extraía algún libro de Hölderlin o de Kierkegaard o de Hegel y se concentraba en su lectura sin gafas.

Curiosamente, los que pasaban le iban dejando monedas o billetes y hasta algún cheque al portador, no se sabe si en reconocimiento a su afinado silencio o sencillamente porque comprendían que la pobre se había equivocado de época..

Σύνδρομο

΄Εχω ακόμη όλα μου σχεδόν τα δόντια
σχεδόν όλα μου τα μαλλιά και πολύ λίγες άσπρες τρίχες
μπορώ να κάνω έρωτα, και να τον ξεκάνω
να σκαρφαλώσω δυο δυο τα σκαλιά της σκάλας
και να τρέξω σαράντα μέτρα πίσω από το λεωφορείο
δηλαδή δεν θα έπρεπε να νιώθω γέρος
είναι όμως σοβαρό το πρόβλημα γιατί πιο παλιά
δεν έδινα σημασία σε αυτές τις λεπτομέρειες

(Από τη συλλογή *Cotidianas* [Της καθημερινότητας]
του τόμου *Inventario* [Απογραφή], 1979)

Síndrome

Todavía tengo casi todos mis dientes
casi todos mis cabellos y poquísimas canas
puedo hacer y deshacer el amor
trepar una escalera de dos en dos
y correr cuarenta metros detrás del ómnibus
o sea que no debería sentirme viejo
pero el grave problema es que antes
no me fijaba en estos detalles.

Ουδέτερος

Δεν είναι αμερόληπτος ο Θεός
ακόμη και μεταξύ των αγίων
έχει τους ευνοούμενούς του
και μεταξύ των αμαρτωλών
πάντα υπάρχει ένας φτωχοδιάβολος
για να υποστεί την τιμωρία

ο κύριος είναι σε θέση να γνωρίζει
πού τον ζορίζει ο ουρανός
και, παρότι τόσο απόμακρος
τόσο μακριά από το μακριά
έχει κεραίες που τού σφυρίζουν
ποιος είναι ποιος/ και ποιος δεν είναι

ό,τι είναι ουδέτερο δεν είναι θεϊκό
ουδέτερος δεν είναι ούτε κι ο θάνατος /
όταν παίρνει το μέρος
του δυνατού ή του αδύναμου
παιχνίδι κάνει στον προθάλαμό του
με τις υστεροφημίες

(Από τη συλλογή *El mundo que respiro* [Ο κόσμος που αναπνέω]
του τόμου *Inventario tres* [Απογραφή τρία], 2001)..

Neutro

Dios nunca es imparcial
aun ente los santos
tiene sus favoritos
y entre los pecadores
siempre hay un pobre diablo
que se lleva el castigo

el señor reconoce
donde le aprieta el cielo
y aunque esté tan remoto
tan lejos de los lejos
sus antenas le soplan
quiénes son / quiénes no

lo neutral no es divino
ni la muerte es neutral /
cuando toma partido
por el fuerte o el flojo
en sus umbrales juega
con las posteridades

Φεγγάρι των φτωχών

Το φεγγάρι των φτωχών
χαρίζει μια γαλάζια
πινελιά στα τούβλα
και η γλώσσα του λευκή
εισχωρεί μες στο φιλί
όπως σε λαβύρινθο
το φεγγάρι των φτωχών
επειδή δε νιώθει ψύχρα
πάντοτε είναι γυμνό
κι είναι χάρμα να το βλέπεις
με τον εύθραυστό του πόθο
φεγγαρόφωτης νυχτιάς
το φεγγάρι των φτωχών
καλύπτει σαν ένα σεντόνι
το κορμί όποιου κοιμάται
κι ο τροχός του ζει μαζί
με τα ψεύτικα αινίγματα
που βαραίνουν πάνω μας
το φεγγάρι των πλουσίων
αντιθέτως / χαρίζει λάμψη
στο χρυσό, το φασουλή
στις ωραίες όμως νύχτες
μεταμφιέζεται παριστάνοντας
το φεγγάρι των φτωχών

(Από τη συλλογή *Papel mojado* [Νοτισμένο χαρτί]
του τόμου *Inventario tres* [Απογραφή τρία], 1998).

La luna de los pobres

le brinda un toquecito
azul a los ladrillos.
Y con su lengua blanca
se introduce en el beso
como un laberinto.
La luna de los pobres
como no tiene frio
está siempre desnuda
Y es grato comtemplarla
con el frágil deseo
de las noches de luna.
La luna de las pobres
cubre como una sábana
el cuerpo del que sueña.
Y su rueda convive
con los falsos enigmas
que llevamos a cuesta.
La luna de los ricos
en cambio/ saca brillo
al oro monigote.
Pero en las noches buenas
presume y se disfraza
de lunas de los pobres.

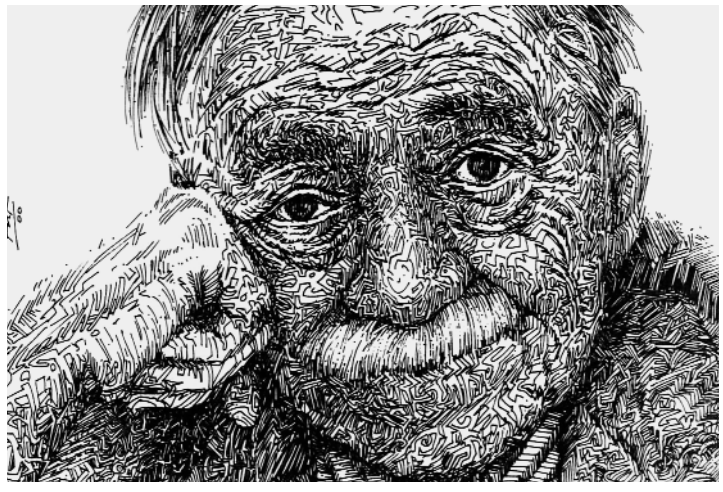

Mass media

De los medios de comunicacisn
en este mundo tan codificado
con internet y otras navegaciones
yo sigo prefiriendo
el viejo beso artesanal
que desde siempre comunica tanto

Mass media

Από τα μέσα επικοινωνίας
του τόσο κωδικοποιημένου ετούτου κόσμου
που έχει διαδίκτυα και άλλες πλοηγήσεις
εγώ εξακολουθώ να προτιμώ
την παλαιά χειροτεχνία ενός φιλιού
που ανέκαθεν τόσα πολλά μας κοινωνεί

(Από τη συλλογή *Con lugar a dudas* [Χωρεί αμφιβολία]
του τόμου *Inventario tres* [Απογραφή τρία], 1998).

επιλογή-μετάφραση: Νίκος Πρατσίνης

Περι-διαβάζοντας...

Πριν... πολλά χρόνια, τη δεκαετία του ’70, ελάχιστα ήταν τα ισπανόφωνα βιβλία στη χώρα μας_ κι ακόμα λιγότερα τα λατινοαμερικάνικα. Μετά, χάρη στο μπουμ της λατινοαμερικανικής λογοτεχνίας και κυρίως στο βραβείο Νόμπελ που δόθηκε στον Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες, είχαμε πληθώρα μεταφράσεων σύγχρονων λατινοαμερικανών λογοτεχνών. Τα έργα τους, εγγραφόμενα στις διάφορες εκδοχές του μαγικού ρεαλισμού, ανταποκρίνονταν -λιγότερο ή περισσότερο επιτυχώς- στα εξωτικά στερεότυπα περί Λατινικής Αμερικής. Κάποιοι νεότεροι συγγραφείς, πολύ πιο κοντά σε μια ευρωπαϊκή γραφή, αγοράζονται και διαβάζονται από ένα ευρύ κοινό πλέον, ασχέτως από το αν διαθέτουν ή όχι μια εμφανώς λατινοαμερικανική «αύρα»: Μπολάνιο, Πάκο Ιγνάσιο Τάιμπο ΙΙ, Λουίς Σεπούλβεδα κ.ά. Η λατινοαμερικανική κουλτούρα γοητεύει τον Ευρωπαίο, επειδή, όπως πολύ σωστά το έθετε ο Οκτάβιο Πας, είναι μια κουλτούρα των συνόρων (του κόσμου του δυτικού ανθρώπου), η οποία εκφράζει, ταυτόχρονα ή/και εναλλάξ, ανεπαίσθητα ή/και βίαια, τόσο τα «ίδια στοιχεία» (του δυτικού ανθρώπου, δηλαδή) όσο και τα «αλλότρια», τα στοιχεία του «Άλλου». Αυτός ο δισυπόστατος χαρακτήρας του λατινοαμερικανικού πολιτισμού, εμφανής παντού, ακόμα και στα κινήματα και τις αντιστάσεις των λατινοαμερικανικών κοινωνιών, δεν έχει πάψει να στοιχειώνει τη φαντασία των Ευρωπαίων.

Η ελληνική εκδοτική παραγωγή, με ελάχιστες εξαιρέσεις, άργησε να μας κάνει γνωστές δύο ακόμα όψεις της λατινοαμερικανικής λογοτεχνίας: μια «ευρωπαϊκού» τύπου λογοτεχνία, εκφραζόμενη κυρίως μέσα από ένα αστικό μυθιστόρημα με όλες τις επιγονικές μορφές του. Συγκεκριμένα, αναφέρουμε, παραδειγματικά και στην τύχη, δύο-τρεις συγγραφείς, κάποια (λίγα) έργα των οποίων έχουν μεταφραστεί αν και έχουν περάσει απαρατήρητα: Ματσάδο ντε Ασίς, Μάριο Μπενεδέτι και, πιο πρόσφατα, Ρομπέρτο Αρλτ. Η άλλη όψη, είναι η παραπέμπουσα στον indigenismo (ιθαγενισμό), το πολιτιστικό αλλά και πολιτικό αυτό κίνημα που ξεκίνησε στη Λατινική Αμερική πριν τα μέσα του προηγούμενου αιώνα ως απόρροια πολιτικοκοινωνικών εξελίξεων (όπως η Μεξικανική Επανάσταση του 1910). Σήμερα εκφράζεται σε μια πληθώρα φαινομένων: από τη σχέση του EZLN με τις ινδιάνικες κοινότητες της Τσιάπας μέχρι την αναγνώριση της ινδιάνικης γλώσσας αϊμάρα από τον Μοράλες ως επίσημης γλώσσας της Βολιβίας, καθώς και μέσα από τα μαχητικά ιθαγενικά κινήματα στα οποία είναι αφιερωμένο το παρόν τεύχος.

Τα τελευταία χρόνια κάτι έχει αρχίσει να αλλάζει στις λατινοαμερικανικές επιλογές των Ελλήνων εκδοτών, οι οποίοι δείχνουν να ενδιαφέρονται, διστακτικά, είναι η αλήθεια:

α) για έργα της λατινοαμερικανικής γραμματείας που είναι πολύ μακριά από τον Έλληνα αναγνώστη αλλά είναι σημαντικότατα, στον βαθμό που μεταφέρουν μια γνώση της λατινοαμερικανικής πραγματικότητας που υπερβαίνει τις προβολές ευρωκεντρικών ερμηνευτικών σχημάτων και οπτικών. Πρόκειται για έργα που εντάσσονται στο κίνημα του «ιθαγενισμού», έργα μυθοπλασίας ή/και θεωρητικά, που «εκφέρουν λόγο» για τους ιθαγενείς λαούς της Λατινικής Αμερικής,

β) για έργα που εκφράζουν μια πολυεθνική ευρωπαϊκή κουλτούρα «εγκατεστημένη» άλλοτε βολικά κι άλλοτε άβολα στον «Νέο Κόσμο».

Σε έργα αυτών ακριβώς των δύο κατηγοριών θέλει να προσανατολίσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη η στήλη, η οποία ξεκινάει με την παρουσίαση τριών τίτλων της περασμένης χρονιάς που δεν έτυχαν της προβολής που άξιζαν.

I. Ρικάρδο Πόσας, Χουάν Πέρες Χολότε
Η ζωή ενός Ινδιάνου Τσοτσίλ

εκδ. Ροές.

Το έργο, στην εξαιρετική μετάφραση του Γιώργου Ρούβαλη (συνοδευόμενη από πλουσιότατες σημειώσεις και μια εκτενή και κατατοπιστική εισαγωγή του ιδίου), περιγράφει τη ζωή ενός μικρού Ινδιάνου της φυλής των Τσοτσίλ, από τα υψίπεδα της Τσιάπας, που το σκάει από το σπίτι του, δουλεύει σε φυτείες, φυλακίζεται άδικα, συμμετέχει στη Μεξικανική Επανάσταση και, τελικά, γυρίζει στον τόπο του και μαθαίνει εξαρχής τη γλώσσα του, τα ήθη και τη θρησκεία του (μείγμα καθολικισμού και παραδόσεων των Μάγιας). Και πίνει: «”Σταμάτα να πίνεις” μου λένε ο Λορένσο κι η Ντομίνγκα μου. Εγώ όμως δεν μπορώ να σταματήσω το πιοτό. Εδώ και πολλές μέρες δεν έχω φάει... Έτσι πέθανε ο πατέρας μου. Εγώ, όμως, δεν θέλω να πεθάνω. Θέλω να ζήσω».

Ο Μεξικανός Ρικάρδο Πόσας (Κερέταρο, 1912 - Πόλη του Μεξικού 1994) υπήρξε διακεκριμένος ανθρωπολόγος και ερευνητής των αυτοχθόνων πληθυσμών του Μεξικού. Δούλεψε πολύ πάνω στον αλφαβητισμό και την εκπαίδευση (σε ντόπιες γλώσσες) αυτοχθόνων μονόγλωσσων πληθυσμών και ήταν από τους ιδρυτές της Σχολής Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Μεξικού. Το έργο του αυτό, γραμμένο το 1959, θεωρείται πλέον κλασικό: συνδυάζει την επιστημονική έρευνα, πλούτο ανθρωπολογικών στοιχείων και μια γλαφυρή πρόζα που θυμίζει βιογραφία_ δεν παύει, όμως, να είναι μια αυτοβιογραφία, υπό μορφή αφήγησης ζωής (life-story), που ο ανθρωπολόγος καταγράφει πιστά αλλά και προσαρμοσμένη έτσι ώστε να την κα-

τανοήσει ο δυτικός. Παρόμοια πρωτοποριακά έργα διάδοσης της ανθρωπολογικής γνώσης μέσα από οιονεί μυθοπλασίες, στα οποία ο συγγραφέας δίνει τον λόγο στους «από κάτω», είχαν γνωρίσει μεγάλη διάδοση και επιτυχία σε ολόκληρη την αμερικανική ήπειρο τη δεκαετία του ’60. Αναφέρουμε, ενδεικτικά, The Children of Sanchez (1961), του Βορειοαμερικανού Όσκαρ Λιούις, που αποτυπώνει τη ζωή σε μια παραγκούπολη της Πόλης του Μεξικού, και τις μεταφρασμένες στα ελληνικά (από τη Δέσποινα Μάρκου, εκδ. Σύγχρονη Εποχή) Αναμνήσεις ενός δραπέτη σκλάβου (1963), του Κουβανού Μιγκέλ Μπαρνέτ, αφήγηση της ζωής ενός νέγρου 105 ετών, που είχε ζήσει επί δουλείας στην Κούβα και είχε πολεμήσει στον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας.

II. Κλαρίσε Λισπέκτορ, Κοντά στην άγρια καρδιά,

εκδ. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.

Πρόκειται για ένα δείγμα «λατινοαμερικανικού μοντερνισμού», που θα μπορούσε κάλλιστα να είναι και ευρωπαϊκός, λόγω της εστίασης και της προβληματικής του. Το μυθιστόρημα αυτό του 1944, πέρα από τις πλούσιες σημειώσεις του, συνοδεύεται από ένα διαφωτιστικό επίμετρο σχετικά με τη συγγραφέα, το έργο της και την ένταξή του στη σύγχρονη βραζιλιάνικη λογοτεχνία (από την πολύ καλή μεταφράστρια Αμαλία Ρούβαλη). Πρόκειται για το πρωτόλειο έργο της σημαντικότερης γυναίκας συγγραφέως της Βραζιλίας, η οποία γεννήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 1920, όπου και πέθανε (1977). Η Κλαρίσε Λισπέκτορ, γόνος Εβραίων της Ουκρανίας που κατέφυγαν στη Βραζιλία μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, ονομάσθηκε θηλυκός Κάφκα, θηλυκός Τζόις, συγγένισσα της Γουλφ, ώριμος Ρεμπώ και «alter ego» του Μαρσέλ Προυστ. Δηλαδή, το βραζιλιάνικο «ισοδύναμο» του μοντερνισμού, ίσως και του μεταμοντερνισμού. Η γραφή της δεν είχε προηγούμενο στη βραζιλιάνικη λογοτεχνία ούτε και γέννησε επιγόνους. Με την πρόζα της οδηγεί την υπαρξιακή αναζήτηση σε μια υποστασιοποίηση των άψυχων πραγμάτων και σε μια αυτόματη, αδιαμεσολάβητη καταγραφή των αισθήσεων της ηρωίδας/συγγραφέως. Η θεματολογία της είναι εντυπωσιακά αστική για τη Βραζιλία, οι μεταφορές της χαρακτηρίζονται από αχαλίνωτη φαντασία, διάρρηξη του χωροχρόνου, καταιγιστικά φλασμπάκ. Το οιονεί αυτοβιογραφικό αυτό βιβλίο -η Λισπέκτορ ήταν είκοσι τεσσάρων ετών όταν το έγραφε, και δεν είχε καμιά εντυπωσιακή πορεία ζωής- δίχασε αμέσως την κριτική. Η νεαρή συγγραφέας, στο ύψος όλων των πρωτοπόρων της μοντερνιστικής λογοτεχνίας του Παλαιού Κόσμου, θέτει δύο προβλήματα: της ταυτότητας και των ορίων της γλώσσας, με μια έντονη διάθεση για παραβατικότητα, καθώς οι ήρωές της παραβιάζουν σταθερά τους κανόνες ύπαρξης, φέρεσθαι και αισθάνεσθαι. «Έκλεψα γιατί μπόρεσα», λέει η ηρωίδα Ζουάνα. Όλους τους κανόνες του δικαίου, της ύπαρξης και της γλώσσας, μόνο και μόνο για να μπορέσει το μυθιστόρημα να ξεκινήσει το ταξίδι της αναζήτησης νέων εκφραστικών μέσων, με απόλυτο εργαλείο τη γλώσσα: η αισθητική είναι η ηθική του μέλλοντος, κατά τον πασίγνωστο αφορισμό του Γκόρκι.

III. Χοσέ Κάρλος Μαριάτεγκι Εφτά δοκίμια για την ερμηνεία της περουβιανής πραγματικότητας

εκδ. Άγρα.

Ο Χοσέ Κάρλος Μαριάτεγκι (Μοκέγουα, Περού, 1894 - Λίμα, 1930), Ινδιάνος από μητέρα και Βάσκος από πατέρα, ένας από τους ιδρυτές του Σοσιαλιστικού Κόμματος του Περού και αργότερα μέλος παραρτήματος της Τρίτης Διεθνούς, γράφει το έργο αυτό το 1928, προσπαθώντας, μέσα από έναν sui generis μαρξισμό να διερευνήσει και να προτείνει λύσεις στα εθνικά προβλήματα του Περού, όπως πολύ σωστά το θέτει στον επιμελημένο πρόλογό του και στις σημειώσεις ο εξαίρετος μεταφραστής Ρήγας Καπάτος. Και το εθνικό πρόβλημα του Περού ήταν τα δύο Περού, των λευκών κυβερνώντων της ακτής (απογόνων των ευρωπαίων κρεολών, δηλαδή των τέως συνεργατών των Ισπανών αποικιοκρατών) και των «από κάτω», των Ινδιάνων των Άνδεων. Ο συγγραφέας είναι από τους πρώτους «ιθαγενιστές», μέσα από μια οπτική περουβιανού μαρξισμού. Το πρόβλημα, πάντως, δεν το έλυσε η αγροτική μεταρρύθμιση της στρατιωτικής κυβέρνησης του 1968: κατάφερε απλώς να δημιουργήσει παραγκουπόλεις και να φέρει εκατομμύρια φτωχών Ινδιάνων γύρω από τη Λίμα. Αυτό το μοναδικό πολιτικό και φιλοσοφικό για την ισπανική γλώσσα έργο του αυτοδίδακτου διανοουμένου Μαριάτεγκι μελετάει όλες της πτυχές της περουβιανής πραγματικότητας. Μόνο ανάλογό του την εποχή εκείνη είναι το Casa Grande & Senzala, που έγραψε για τη βραζιλιανή -προβληματική- «σύνθεση» λευκών, νέγρων και ινδιάνων ο Βραζιλιανός ανθρωπολόγος Ζιλμπέρτο Φρέιρε. Οι τίτλοι και μόνο των εφτά δοκιμίων αρκούν για να δείξουν τις φιλοδοξίες αλλά και το εύρος της παιδείας και των ενδιαφερόντων του συγγραφέα: Διάγραμμα της οικονομίας του Περού, Το ζήτημα του Ινδιάνου, Το ζήτημα της γης, Η πορεία της δημόσιας εκπαίδευσης, Ο θρησκευτικός παράγοντας, Συγκεντρωτισμός και τοπικισμός, Η διαδικασία της λογοτεχνίας. Το βιβλίο έχει ως επίμετρο το διεισδυτικό άρθρο του Michael Löwy, *Μαρξισμός και ρομαντισμός στον Χοσέ Κάρλος Μαριάτεγκι*.

Νίκος Πρατσίνης

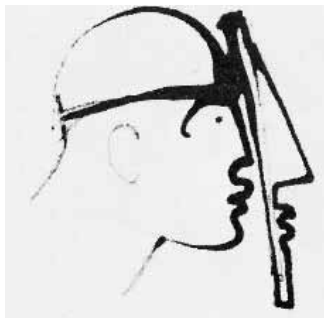

η μάσκα και ο χρόνος

Τον περασμένο Δεκέμβρη περάσαμε γρήγορα από την κυρίαρχη συζήτηση για τις μάσκες όλων αυτών που ονειρεύονται το υπερκέρδος εις βάρος της ανθρωπότητας στη συζήτηση για τους μασκοφόρους που καταστρέφανε τράπεζες και ιδιωτικές περιουσίες. Από την άλλη, οι νέοι που κατέβαιναν στους δρόμους υποστήριζαν πως κρύβοντας το πρόσωπό τους θέλησαν να μας δείξουν πως υπάρχουν. Αλλά ποιος τους άκουγε; Κι αφού καταδικάστηκε η μάσκα πεντακόσιες φορές, αμέσως μετά, εν μέσω καρναβαλιού όλοι ξαφνικά έγιναν λάτρεις της. Τελικά, η μάσκα ήταν, είναι και θα είναι πάντα στην επικαιρότητα των κοινωνικών σχέσεων. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε αυτήν εστιάζοντας ιδιαίτερα στον συμβολικό ανατρεπτικό της ρόλο, περιδιαβαίνοντας σε χρόνους και σε τόπους που φέρνουν κοντά διαφορετικούς πολιτισμούς. Δεν θα ασχοληθούμε, όμως, με τις καλλιτεχνικές εκφράσεις της μάσκας, πράγμα που θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο άλλου άρθρου.

Η διττή υπόσταση της μάσκας συνίσταται:

α) στην κάλυψη των χαρακτηριστικών του προσώπου έτσι ώστε η συγκεκριμένη προσωπικότητα να μην είναι οπτικά αναγνωρίσιμη και να προστατεύεται από επιθέσεις

β) στην προβολή μιας ανώνυμης δύναμης και στη μεταφορά σε μια άλλη διάσταση του χώρου και του χρόνου όπου το ανώνυμο κυριαρχεί[1].

Τα χαρακτηριστικά της αυτά είναι αλληλένδετα και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν απομονωμένα. Έτσι, από τη στιγμή που χρησιμοποιούμε τη μάσκα έστω και για απλή αποφυγή των δακρυγόνων και των φωτογραφικών καμερών, μπαίνουμε σε μια άλλη διάσταση συμβολικής δράσης. Γινόμαστε άλλοι/άλλες, μεγαλώνουμε, εκπροσωπώντας το «εμείς», συμμετέχοντας σε ένα συλλογικό κοινωνικό γίγνεσθαι (με όρους διαλεκτικού υλισμού) ή σε αυτή την κοσμική αίσθηση του Παντός (με μεταφυσικούς όρους), που υπερβαίνει την προσωπική μας πορεία, όπως οι ηθοποιοί του αρχαίου δράματος[2]. Η μάσκα, βέβαια, μπορεί να σβήνει τα πρόσωπα, αλλά μπορεί και να παίρνει χαρακτήρα χλευαστικό, τραγικό, μαγικό…

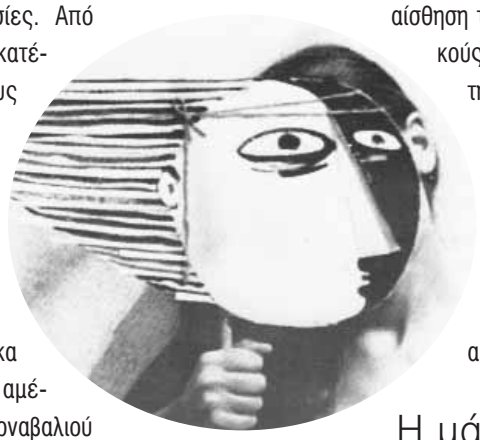

Η μάσκα στους αρχαίους πολιτισμούς

Σε όλους σχεδόν τους αρχαίους πολιτισμούς η θέση της μάσκας ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η χρήση της στους αρχαίους πολιτισμούς της Μεσογείου, της Αφρικής, της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ασίας, της Ωκεανίας, καθώς και της Βόρειας και Νότιας Αμερικής[3]. Ίσως ένα κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών είναι το ότι η χρήση της συνδυαζόταν συνήθως με τελετές που επικαλούνταν ακριβώς αυτή την ανώνυμη συμμετοχή σε συμπαντικά γεγονότα, όπως αυτό της αιώνιας αναγεννησιακής διαδικασίας. Έτσι, οι περίοδοι που συμβόλιζαν μεταβάσεις από κάποιες εποχές σε άλλες γιορτάζονταν με τη χρήση της μάσκας. Οι διονυσιακές γιορτές και τα σατουρνάλια είχαν μια τέτοια σημασία.

Σύμφωνα με τον Λεβί-Στρος, η κάθε μάσκα έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τα οποία παραπέμπουν σε συμβολισμούς που επηρεάζονται από ξεχωριστά πολιτισμικά χαρακτηριστικά του κάθε λαού και διαφοροποιούνται ανάλογα με το περιεχόμενο που έχουν οι τελετές. Έτσι, οι αφρικανικές μάσκες είναι πολύ διαφορετικές από αυτές που συναντάμε στις Ινδίες και στην Κίνα και εντελώς άλλες από εκείνες της Βόρειας και Νότιας Αμερικής.

Η μάσκα χρησίμευε, εν τέλει, για να περάσουμε από τον καθημερινό χρόνο στον αιώνιο χρόνο (Νίτσε). Για αυτή την περίπτωση, άλλωστε, οι Μάγιας είχαν δύο ημερολόγια: ένα συμπαντικό και ένα γήινο. Κάτι αντίστοιχο πιθανόν να υπήρξε και σε ασσυριακούς πολιτισμούς, από τους οποίους επηρεάστηκε η φιλοσοφία του Νίτσε.

Το σημαντικό είναι ότι η μάσκα συνέχισε να εκπροσωπεί το συλλογικό «εμείς» ακόμα και στον δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό, και ιδιαίτερα κατά την περίοδο της νεωτερικότητας. Και αυτό συνέβαινε σε μια εποχή που κατασκευαζόταν ένα όλο και μεγαλύτερο «εγώ» που συμβάδιζε με την κυριαρχία της Ευρώπης στον κόσμο.

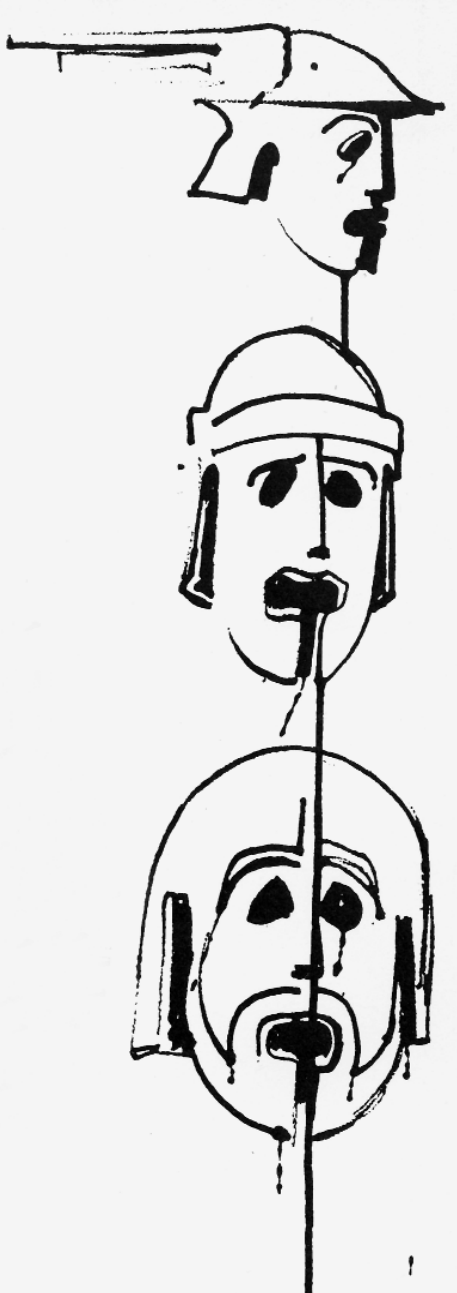

1. Πίσω, όμως, από τον κοινό τόπο του άγνωστου, μπορούμε να βρεθούμε πολύ εύκολα δίπλα σε άλλους χρήστες της μάσκας που έχουν εντελώς διαφορετικές προθέσεις από εμάς. Αυτό το γνωρίζει η αστυνομία και το χρησιμοποιεί, βάζοντας δικούς της «ανώνυμους» μασκοφόρους. Δεν θα ασχοληθούμε, όμως, με αυτήν την πλευρά. Εμάς μας ενδιαφέρει ο ανατρεπτικός, επαναστατικός ρόλος της μάσκας. Άλλωστε, πάντα οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούσαν μασκοφόρους για να πιάνουν τους ανώνυμους μασκοφόρους. Η ιστορία του Ζορό είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική ως προς αυτό.
2. Όπως γράφει η ηθοποιός Σοφρά: «Ο τραγικός ήρωας φορώντας τη μάσκα αγγίζει την καθολικότητα. Πίσω απ'αυτήν υπάρχει το Σύμπαν, η συνείδηση του Παντός. Το ακίνητο της μάσκας με τον αποκλεισμό των μορφασμών δημιουργεί και διατηρεί τη μαγεία και την αξιοπρέπεια του μυστηρίου, στο οποίο κι αυτός, ο υποκριτής, μετέχει. Τον καθιστά, με λίγα λόγια, κοινωνό της τέχνης που αυτή τη στιγμή υπηρετεί».
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Mask